

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Globe International School
_____ Д.В.Савченко
_____ 2020 р.

МП

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
для 4с класе

НА 2020-2021 НАВЧАЛЬНИЙ РІК

Схвалено
на засіданні
педагогічної ради
(протокол № _____
від ____ серпня 2020)

Пояснювальна записка

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Освітня програма для 4 класе Globe International School

(далі - освітня програма) розроблена відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», з метою впровадження для 3-4 класів Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» та Cambridge International Primary, схваленою для використання у приватному навчальному закладі Globe international school Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» МОН від 13.06.2017 № 21.1/12 -Г-220. Така білінгвальна навчальна програма початкової школи має на меті інтегрувати дві освітні програми:

- міжнародну програму "Cambridge international", яка широко визнана міжнародними установами, університетами та роботодавцями всього світу. Учні, які закінчують школу Cambridge international можуть бути впевнені в тому, що їх кваліфікація буде престижною і валідною протягом всієї своєї освіти та кар'єри, у своїй країні та на міжнародному рівні.
- державний стандарт початкової освіти України.

Навчальний план для 4 класу складено за Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти I ступеня, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 р. № 407 (Додаток 2,3).

У навчальному плані встановлено погодинне співвідношення між окремими предметами, визначено гранично допустиме тижневе навантаження учнів. Навчальний план передбачає реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту через окремі предмети. Він охоплює інваріантну складову, сформовану на державному рівні, та варіативну складову.

Навчальний план містить інваріантну складову, сформовану на державному рівні, обов'язкову для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх галузей та/або предметів, логічна послідовність їх вивчення

Освітня галузь «Мови і літератури» з урахуванням вікових особливостей учнів у навчальних планах реалізується через окремі предмети «Українська мова (мова і читання), «Іноземна мова».

Освітні галузі «Математика», «Природознавство» реалізуються через однойменні окремі предмети, відповідно, - «Математика» і «Природознавство».

Освітня галузь «Суспільствознавство» реалізується предметом «Я у світі».

Освітня галузь «Здоров'я і фізична культура» реалізується окремими предметами «Основи здоров'я» та «Фізична культура». Частина навчального навантаження з фізичної культури (1 година на тиждень) використовується на вивчення окремого навчального предмету (плавання).

Освітня галузь «Технології» реалізується через окремі предмети «Трудове навчання» та «Інформатика».

Освітня галузь «Мистецтво» реалізується окремими предметами «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво».

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах. Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Загальний обсяг навчального навантаження

Загальний обсяг навчального навантаження складає:
для 4-х класів – 910 годин/навчальний рік (26 годин/тиждень).

Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані (Додаток 2).

Навчальний план початкової школи передбачає реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту через окремі предмети. Вони охоплюють інваріативну складову, сформовану на державному рівні, яка є спільною для всіх закладів загальної середньої освіти, та варіативну складову. Повноцінність початкової освіти забезпечується реалізацією як інваріативної, так і варіативної складових.

Інформація про реалізацію варіативної складової навчального плану

Враховуючи індивідуальні освітні потреби учнів конкретизовано варіативну складову навчального плану, в якій передбачено додаткові години на вивчення предметів інваріативної складової.

За рахунок годин варіативної складової заплановано:

- збільшення годин на вивчення окремих предметів інваріативної складової

Клас	Предмет	Кількість годин
4с	Англійська мова	1

Освітня програма визначає:

- * загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти, подані в рамках освітніх галузей;
- * перелік та пропонований зміст освітніх галузей, укладений за змістовими лініями;
- * орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін тощо, зокрема їхньої інтеграції, а також логічної послідовності їхнього вивчення;
- * рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструмент и системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- * вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою.

Освітню програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти

Відповідно до Державного стандарту вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів освіти таких **ключових компетентностей:**

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень;

та **наскрізних вмінь**:

- читання з розумінням,
- вміння висловлювати власну думку усно і письмово,
- критичне та системне мислення,
- творчість,
- ініціативність,
- здатність логічно обґрунтовувати позицію,
- вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації освітньої програми використовуються **внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Змістові лінії кожної освітньої галузі реалізуються паралельно та розкриваються через «Зміст навчання», який окреслює можливий навчальний матеріал, на підставі якого будуть формуватися очікувані результати навчання та відповідні обов'язкові результати навчання. Очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі реалізуються через використання інтерактивних форм і методів навчання – дослідницькі, інформаційні, мистецькі проекти, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, моделювання, ситуаційні вправи, екскурсії, дитяче волонтерство, квести тощо.

Форми організації освітнього процесу

Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку, екскурсії, віртуальні подорожі, спектаклі, квести, які вчитель організує у межах уроку або у позаурочний час.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання державних вимог Державного стандарту та окремих предметів впродовж навчального року.

Вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. За цих умов контрольно-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших.

Упродовж навчання здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Оцінювання навчальних досягнень учнів 4 класів здійснюється відповідно до Орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 19.08.2016 р. № 1009 «Про орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи».

Особливості освітнього процесу за білінгвальною системою

Головна мета навчання за білінгвальною системою у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, яка не тільки дає можливість дитині використовувати її пряму функцію, спілкування, але й забезпечує міжпредметним, життєво-інтегрованим, полі-соціокультурним досвідом, спрямованим на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Програма фахово узгоджена з віковими можливостями молодших школярів, саме тому мотивація або зацікавленість у вивченні предметів англійською мовою є головним чинником, який покладено у реалізацію навчальних програм. Це все є, звичайно, запорукою успішного та всебічного володіння іноземною мовою в майбутньому.

Зміст навчання за білінгвальною програмою забезпечується єдністю міжпредметної інтеграції, позитивного емоційного відчуття та цілісного сприйняття компонентів із яких складається світ. Зміст білінгвальної освіти передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні досягають рівня Pre A1, а на кінець 4-го класу – рівня A2. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. З огляду на те, що майже всі стратегічні документи щодо вивчення іноземних мов, зорієнтовані на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (англ. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment), вчителі Globe International school, також використовують цей керівний документ для опису досягнень тих, хто вивчає

іноземні мови та для валідації рівнів знань іноземної мови (тобто A2+ чи B1+). Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти існує шість рівнів володіння мовою, які були розроблені Асоціацією Мовних Експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe) і наразі використовуються всіма освітніми установами світу для з'ясування об'єктивної відповідності рівня володіння англійською мовою. У школі, яка є акредитованим екзаменаційним центром Cambridge English Assessment (Authorized Exam Centre UA801), підготовчим екзаменаційним центром та школою у програмі Cambridge English school, дуже добре налагоджена робота з підготовки, моніторингу та аналізу якості навчання учнів з іншомовної освіти. Испити Cambridge ESOL, які складають всі учні без винятку, мають на меті отримати як об'єктивну оцінку рівня володіння іноземною мовою учнів, які навчаються, так і оцінку якості та ефективності методик викладання англійської мови учителями, які навчають, насамперед, що стосується аудіювання та говоріння, які не підлягають перевірці під час ДПА, але відображають специфіку предмета «іноземна мова», яка полягає у тому, що провідним компонентом змісту навчання іноземної мови є не основи наук, а *способи діяльності* — навчання різних видів мовленнєвої діяльності: *говоріння, аудіювання, читання, письмо*, особливо, якщо ми говоримо про комунікативний підхід до викладання іноземних мов. Отже, зміст навчання в створених умовах білінгвізму для початкової школи ґрунтується на таких основних характеристиках:

- 1) відповідає актуальним комунікативно-пізнавальним інтересам молодших школярів, є максимально наближеним до умов і цілей реальної міжкультурної комунікації;
- 2) стимулює розвиток інтересів учнів молодшого шкільного віку та позитивного ставлення до іноземної мови та іншомовного середовища;
- 3) прилучає учнів не тільки до нового для них мовного коду, але й до культури народу, носія цієї мови, що забезпечується чітким усвідомленням найголовніших спільностей та розбіжностей між чужою та рідною культурою, згідно з чим навчання поступово має організовуватись як «діалог культур»;
- 4) ґрунтується на досвіді оволодіння школярами предметів рідною мовою, забезпечуючи або випереджальне вивчення останньої або одночасне оволодіння науковим явищем двома мовами, тим самим, враховує загальнонавчальний досвід учнів (інтеграція та міжпредметні зв'язки);
- 5) забезпечує освітні, виховні та розвивальні потреби школярів, у тому числі стимулює їхню самостійну діяльність, спонукає до рефлексії щодо якості власних навчальних досягнень і бажання їх удосконалювати.

Провідним засобом реалізації головної мети комплексного вивчення іноземної мови у системі білінгвальної освіти є **компетентнісний підхід** до організації навчання у школі на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
--	------------------------	------------

1	Спілкування державною мовою	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленєвої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. • відчувати готовність до міжкультурного діалогу.
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності.
3	Математична компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. • бути обізнаним з математичною термінологією.
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. • бути обізнаним з науковою термінологією.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; • створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; • спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; • застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. •
6	Уміння вчитися упродовж життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • самостійно працювати з підручником, словником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; • організовувати свій час і навчальний простір; • оцінювати власні навчальні досягнення; • здійснювати рефлексію на певний досвід.
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. • креативність.
8	Соціальна та громадянська компетентності	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • формулювати власну позицію; • співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. •
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження.

10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови • сприймання природи як цілісної системи; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.
----	--	--

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Вивчення в білінгвальній програмі таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямовані на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови (англійської як іноземної мови) та предметів іноземною мовою у програмах білінгвального спрямування. Звичайно, діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів. Тут необхідно додати про необхідність узгоджувати дві програми білінгвального циклу. Навчальні програми з англійської мови є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителя у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано і співпадати у часі із вивченням цієї ж теми рідною мовою. Для учня це зручніше, звичайно, й більш ефективніше для його навчання. Головним чинником узгодження програм має бути теза, що ми вчимо дітей, а не програму! Ми вчимо дітей, а не підручник! Для цього складаємо календарно-тематичний план у задовільній формі, з узгодженням по темам, з урахування особливостей дітей, з виключенням або додаванням мовного інвентарю. Тому що, мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання.

Ще один важливий аспект двомовної програми навчання, яку впроваджує школа, це відповідність новим вимогам до освіти XXI століття, яка має не лише дати базові знання з різних галузей науки і мистецтва, а й сформувати навички, які допоможуть учням максимально реалізувати власний потенціал і досягнути високих результатів у майбутньому. Таким чином, щоб бути успішним у житті, треба оволодіти так званими «Навичками XXI століття».

Відповідно до білінгвальної освітньої програми, виділимо найголовніші:

- критичне мислення й прийняття рішень;
- комунікацію і співробітництво;
- креативність і новаторство.

Розвиток критичного мислення та спроможність приймати рішення вважають основою навчання XXI століття. Останні дослідження в галузі когнітології

(науки про когнітивні (пізнавальні) процеси у свідомості людини, що забезпечують оперативне мислення та пізнання світу), поставили під сумнів принцип «спочатку знання, а потім їх застосування». Тому практичний досвід застосування знань, тобто, навчання через досвід, на разі має першочергове значення при організації процесу навчання у білінгвальних класах. Для відбиття ефективності застосування навчальних навичок на практиці, використовуються певні маркери

Сприйняття інформації, висловленої іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, та критичне оцінювання інформації:

	1-2	3-4
Сприймає усну інформацію	розуміє короткі, прості запитання, твердження, прохання/вказівки та реагує на них вербально та/або невербально	визначає в усному повідомленні інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми
Критично оцінює усну інформацію	розпізнає знайомі слова і фрази під час сприйняття усної інформації	розуміє зміст усного висловлювання у знайомому повсякденному контексті

Розуміння прочитаних іномовних текстів різних видів для здобуття інформації або для задоволення, використання прочитаної інформації та її критичне оцінювання

Сприймає текст	розпізнає знайомі слова з опорою на наочність	розпізнає знайомі імена/назви, слова та елементарні фрази в коротких, простих текстах
Аналізує прочитану інформацію		визначає в тексті інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми

Надання інформації, висловлювання думок, почуттів та ставлення, взаємодія з іншими особами усно, письмово та в режимі реального часу, використовуючи іноземну мову

Здійснює усну взаємодію	запитує та повідомляє інформацію про себе та повсякденні справи, вживаючи короткі сталі вирази та використовуючи у разі потреби жести	спілкується на добре знайомі теми, реагує на прості твердження щодо задоволення нагальних потреб та висловлює ці потреби
-------------------------	---	--

Усно висловлює власні думки, почуття, ставлення та позиції	описує себе та свій стан короткими фразами	розповідає про людей, навколишній світ та побут простими, окремими фразами та висловлює своє ставлення
Здійснює письмову взаємодію	надає найпростішу інформацію про себе у письмовій формі (записка, анкета)	запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі, використовуючи прості слова, короткі речення та сталі вирази
Висловлює свої думки, почуття, ставлення та позиції письмово	пише короткими фразами про себе	надає у письмовій формі інформацію про себе, навколишній світ, побут, використовуючи прості слова та вирази
Здійснює взаємодію в режимі реального часу	пише короткі фрази в режимі реального часу у разі потреби з використанням словника	створює в режимі реального часу прості повідомлення за допомогою кількох коротких речень

Рік навчання	Програми	Вік учнів
3	Cambridge Primary stage 3 /National Curriculum	8 років
4	Cambridge Primary stage 4 /National Curriculum	9 років
5	Cambridge Primary stage 5/ National Curriculum	10 років
6	Cambridge Primary stage 6/ National Curriculum	11 років

Структура навчання у системі білінгвальної освіти Globe international school

Відповідно до білінгвального курікулуму, створеному на основі типових навчальних планів, школа працює за навчальними програмами, підручниками, навчальними посібниками, що мають відповідний гриф і входять до переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в початкових класах закладів загальної середньої освіти (<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>). Програма Cambridge International Primary розроблена для дітей у віці від 5 до 11 років і надає можливість авторизованим школам, якою є Globe international school, використовувати навчальний план, за яким передбачено розвиток

основних учнівських компетенцій і розуміння таких навчальних дисциплін як англійська мова, математика, природознавство, Cambridge Global Perspectives and ICT Starters. Cambridge International Primary поглиблює не лише академічні знання, уміння і навички, але і формує життєві компетенції молодших школярів.

Cambridge International пропонує широкий спектр предметів і надає школі гнучкість у тому, як саме їх викладати; підтримує школу у розробці білінгвальної навчальної програми, предметних програм, які відповідають контексту, культурі та етносу, і можуть бути адаптовані до потреб наших учнів.

Cambridge International удосконалює професійну підготовку вчителів, завдяки якій розвивається здатність учнів до вмотивованого навчання.

Оцінювання в системі білінгвальної освіти не ускладнюється розбіжностями в освітніх системах країн, програми яких ми використовуємо. Cambridge Assessment пропонує доволі гнучку схему оцінювань знань учнів, яка просто перераховується у бали згідно українських стандартів. Оцінювання здійснюється відповідно до вимог щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 1-4 класів та фіксується у класному журналі встановленого зразка.

За програмою Cambridge International Primary, оцінювання навчальних досягнень учнів проводиться в процесі тестування за вибором:

- Primary Progression Tests (внутрішнє тестування);
- Primary Checkpoint (тестування, організоване екзаменаційною комісією Cambridge Assessment).

В тестах Cambridge Assessment International Education закладені міжнародні освітні стандарти, що заслуговують особливої довіри учнів, вчителів та батьків в усьому світі.

Оцінювання Cambridge Assessment International Education є справедливим, об'єктивним, надійним та практичним. Оцінюванню підлягають глибокі предметні знання, концептуальне розуміння та навички мислення на вищому рівні. Гнучка структура оцінки максимізує час для навчання та навчання.

Навчальний процес в Cambridge International Primary, окрім мови викладання (англійська), характеризують і додаткові курси: російська, німецька, французька та іспанська мови; розвиток критичного мислення та основи проектної діяльності; курс розвитку активної уваги; розвиток творчих здібностей та обдарувань учнів.

Уникнути перевтоми і психологічної напруги, раціонально розподілити навчальне навантаження, учням допомагає збалансований режим роботи школи повного дня і розклад уроків, який забезпечує своєчасний відпочинок, прогулянки на свіжому повітрі, зміну видів навчальної діяльності та рухової активності молодших школярів.

Освітній процес у кожному класі програми Cambridge Primary international забезпечують два педагога та асистент:

- педагог, який забезпечує виконання Державного стандарту початкової освіти і здійснює навчання на рідній мові;
- вчитель міжнародної програми, який забезпечує англомовне навчальне середовище по предметам English as a second language, Maths, Science;
- вихователь-асистент.

Вчителі іноземних мов, які працюють у школі:

мають кваліфікацію міжнародного визнання: Cambridge (TKT, CELTA, CELTYL), TESOL, Trinity TYLEC, сертифікати British Council та ІН Kyiv з методики викладання англійської мови за сучасними європейськими стандартами; сертифікати Goethe-Institut Ukraine, які посвідчують фахову компетенцію вчителів німецької мови;

використовують найсучасніші академічні ресурси: автентичні науково-методичні комплекси відомих видавництв "OUP", CUP, Mcmillan (англійська мова), "Hachette", CLE" (французька мова), "Hueber", "Cornelsens" (німецька мова), дидактику, методичні та цифрові матеріали: MultiROM, iPack, ITools, програмне забезпечення до всіх науково-методичних комплексів, які є активними у використанні на уроках, що посилює якісний розвиток основних мовленнєвих навичок учнів, в тому числі репродуктивних (говоріння, письмо);

співпрацюють з міжнародними освітніми організаціями та лінгвістичними школами Європи та світу (Cambridge Assessment English, Cambridge Assessment International Education, British Council Ukraine, ІН Kiev, Oxford pretesting centre, Goethe-Institut Ukraine) у різноманітних освітніх проектах.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти

Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

кадрове забезпечення освітньої діяльності;

навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;

матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;

якість проведення навчальних занять;

моніторинг досягнення учнями результатів навчання (компетентностей).

Завдання системи внутрішнього забезпечення якості освіти:

оновлення методичної бази освітньої діяльності;

контроль за виконанням навчальних планів та освітньої програми, якістю знань, умінь і навичок учнів, розробка рекомендацій щодо їх покращення;

моніторинг та оптимізація соціально-психологічного середовища закладу освіти;

створення необхідних умов для підвищення фахового кваліфікаційного рівня педагогічних працівників.

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Заклад у повному обсязі забезпечений педагогічними кадрами відповідно до норм тижневого педагогічного навантаження в межах штатного розпису.

Освітню програму реалізовує педагогічний колектив у складі 46 вчителів та вихователів. Всі вони мають вищу педагогічну освіту.

Педагогічні працівники для якісної реалізації цієї освітньої програми мають широкі можливості для професійного розвитку, а саме:

- державна атестація;
- добровільна сертифікація;
- сертифікація НУШ
- професійні майстер-класи, семінари, конференції тощо;
- участь у фахових нетворкінгах учительської спільноти (IATEFL Ukraine, EdCamp тощо);
- отримання міжнародних професійних кваліфікацій.

У полі самоосвіти вчителі закладу самостійно працюють над інтеграцією новітніх методів навчання, розробкою нових навчальних матеріалів (авторських/цифрових), створення ефективного освітнього середовища та роботою з хмарними технологіями.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до цієї освітньої програми, методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах та переліку навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах, педагогічні працівники самостійно добирають підручники, навчальні посібники, яким надано гриф Міністерства освіти і науки України, а також науково-методичну літературу, дидактичні матеріали, навчальні матеріали і технології, що мають забезпечувати здобуття освіти на рівні державних освітніх стандартів.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інфраструктура «Міжнародної школи Глобус» забезпечує умови для створення ефективного освітнього процесу та реалізації творчого потенціалу учнів.

- Наявні комфортні та технологічні учбові приміщення:
- навчальні кабінети (у кожному класі в середньому 10-15 дітей);
 - кабінети для занять з іноземних мов;
 - кабінети для індивідуальних занять;
 - кабінети хімії, фізики, біології з лабораторіями;
 - кабінет інформатики;

актова зала з підсобними приміщеннями та костюмерною;
конференц-зал;
музичний зал;
бібліотека з читальним залом та ресурсним центром;
ігрова кімната;
кабінет психологічної служби;
медична кімната;
комутаційна та серверна;
просторі коридори для відпочинку та релаксації;
2 ліфта (для учнів з обмеженими можливостями);
спортивний комплекс, оснащений новітніми технологіями та покриттям
(спортивні, хореографічний, тренажерний зали);
2 басейни;
відкриті майданчики для занять спорту та активного відпочину
(футбольне поле, вуличні тренажери, дитячий майданчик);
тенісні корти;
їдальня, кухня, приміщення для миття посуду, холодний, овочевий,
заготівельний цехи, цех для виробів з борошна тощо;
роздягальні з душовими;
гардероби;
санвузли для дівчаток та хлопчиків.

Усі навчальні кабінети школи обладнані мультимедійними комплексами, до складу яких входять інтерактивна дошка та мультимедійний проектор, що працюють під керуванням переносних комп'ютерів (ноутбуків), наданих в розпорядження кожного учителя.

Перші класи забезпечені Лего – конструкторами, математичними та лінгвістичними іграми.

Оснащення усіх приміщень школи мережею бездротового доступу до Інтернету (Wi-Fi) надає можливість постійного використання Інтернет-ресурсів.

Крім цього, музичний клас обладнано спеціальним мультимедійним комплексом, до складу якого входить проектор, великий екран і високоякісна звукова система. До цієї системи підключаються електронні музичні інструменти, які також є частиною комплексного обладнання цього класу. Технічні можливості кабінету активно використовуються не лише під час навчальних занять, а й для проведення різних культурно-освітніх і святкових заходів та в позаурочний час для організації дозвілля учнів.

В школі діє система електронного пропуску. Батькам і персоналу видаються безконтактні електронні картки, учням – особисті ключі, за допомогою яких вони мають доступ до персональної шафи, де зберігаються особисті речі, верхній одяг та гаджети.

В класах, спортивному залі, басейні та коридорах встановлені відеокамери. Батьки в будь-який зручний час можуть спостерігати за ходом навчального процесу, творчими заняттями, спортивними іграми, дозвіллям дітей на перервах та кружках.

У школі функціонує власна кухня, яка забезпечує триразове харчування упродовж доби. Школа забезпечує транспортний сервіс: діє шкільний автобус, який розвозить дітей за встановленим маршрутом.

Фонд бібліотеки школи становить біля 22 тисяч екземплярів художньої, методичної, довідкової, енциклопедичної та іноземної літератури. Школа постійно використовує в роботі іноземну та вітчизняну періодику.

Ресурсний центр у бібліотеці оснащений комп'ютерами, підключеними до мережі Інтернет. Тут учні можуть проходити підсумкове тестування, готувати науково-дослідні роботи та власні проектні дослідження, виконувати домашні завдання тощо.

Психологічна служба в школі створена з метою підтримки психологічного здоров'я і комфорту дітей, підвищення якості навчальної та виховної роботи. Практичний психолог здійснює психологічну діагностику та супровід навчання учнів, проводить заняття і тренінги, консультує батьків, організовує профорієнтацію старшокласників.

Школа здійснює заходи з охорони здоров'я учнів. Важливим напрямком роботи медичної служби є контроль за фізичним розвитком і вихованням учнів. З цією метою організовано регулярне відвідування уроків фізкультури та плавання, а також контроль за виконанням приписів та рекомендацій щодо рівномірного розподілу навантаження на організм.

Приміщення школи відповідає державним санітарним вимогам і нормам облаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації освітнього процесу, вимогам охорони праці, пожежної безпеки. Навчальні кабінети укомплектовані необхідними засобами захисту.

ЯКІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

МОНІТОРИНГ ДОСЯГНЕНЬ УЧНЯМИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ (КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ)

Моніторинг навчальних досягнень (компетентностей) здійснюється з метою покращення якості навчання, контролю за виконанням законодавства в галузі освіти, аналізу і експертної оцінки ефективності результатів діяльності педагогів та підвищення майстерності вчителів.

При моніторинзі навчальних досягнень враховується виконання навчальних програм в повному обсязі (вивчення матеріалу, проведення лабораторних та практичних робіт, контрольних робіт, екскурсій і т.д.), рівень навчальних досягнень і розвиток учнів; якість освітнього процесу, рівень фізичного розвитку і здоров'я учнів, рівень вихованості і стан виховної роботи, ступінь самостійності учнів; володіння учнями навчальними навиками; диференційований підхід до учнів у процесі навчання тощо.

Методи контролю за результатами навчальної діяльності: відвідування уроків та спостереження; усне опитування; письмова перевірка знань (контрольна робота); бесіда, анкетування, тестування; перевірка документації.

Форми моніторингу: стартовий, проміжний, підсумковий.

Моніторинг навчальних досягнень здійснюється директором школи або його заступниками з навчально-виховної роботи, експертами, керівниками

методичних об'єднань, іншими спеціалістами за відповідним планом. Вони мають право у ході перевірки витребувати необхідну інформацію, вивчати документацію, яка відноситься до внутрішкільного контролю. Результати моніторингу оформлюються у вигляді аналітичної довідки, довідки про результати внутрішкільного контролю, доповіді про стан справ з перевіреного питання або іншої форми, установлені в школі. Підсумковий матеріал повинен вміщувати констатацію фактів, висновки і, за необхідності, пропозиції. Інформація про результати доводиться до педпрацівників школи.

При визначенні **гранично допустимого навантаження** учнів ураховані санітарно-гігієнічні норми та нормативну тривалість уроків у 4 - х класах – 40 хвилин.

Гранична наповнюваність класів встановлюється відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту" – не більше 30 учнів у класі.

Структура навчального року

Структура навчального року та строки проведення канікул встановлюються наказом по закладу.

Проведення навчальних екскурсій визначається рішенням педагогічної ради.

Режим роботи

Режим роботи закладу освіти визначається на основі нормативно-правових актів. Заняття розпочинаються о 09 год. 00 хв.

Навчальні програми для 4 класів

Українська мова

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 4 класи

Пояснювальна записка

Курс української мови – важлива складова загального змісту початкової освіти, оскільки мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Основна **мета** цього курсу полягає у формуванні ключової *комунікативної компетентності* молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань.

Навчання української мови має бути спрямоване також на формування *соціокультурної компетентності*, яка охоплює загальнокультурний розвиток учнів, адаптацію їх до життя в певному соціальному середовищі, громадянське, патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання.

У процесі початкового навчання української мови постійно проводиться робота над формуванням *компетентності уміння вчитися*. Важливо навчити молодших школярів організувати свою навчальну діяльність, сформувавши в них почуття відповідальності за виконане завдання, готовність самостійно працювати з новим, доступним за складністю навчальним матеріалом, мати власну думку з приводу обговорюваних питань, обґрунтувати її.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- вироблення в учнів мотивації навчання української мови;
- формування комунікативних умінь;
- гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання-розуміння, говоріння, читання і письма);
- опанування найважливіших функціональних складників мовної системи;
- соціокультурний розвиток особистості;
- формування в учнів уміння вчитися.

Відповідно до освітньої галузі «Мови і літератури» Державного стандарту початкової загальної освіти навчальний предмет «Українська мова» будується за такими змістовими лініями: мовленнєвою, мовною, соціокультурною, діяльнісною.

Мовленнєва змістова лінія, яка є основною, передбачає розвиток усного і писемного мовлення учнів, їхнє вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу. З цією метою розвиваються, удосконалюються усні види мовленнєвої діяльності, якими учні певною мірою оволоділи у дошкільному віці (слухання-розуміння; говоріння), а також формуються, вдосконалюються види мовленнєвої діяльності, пов'язані з писемним мовленням (читання вголос і мовчки, робота з дитячою книжкою, письмові види робіт).

Мовна змістова лінія, маючи спрямованість на засвоєння школярами знань про мову, мовні вміння, розробляється з урахуванням того, що в початковому курсі формування в учнів знань про мову, умінь виконувати певні види мовного аналізу є пропедевтичним. Цю роботу слід

підпорядковувати розвитку в учнів орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних умінь.

Соціокультурна змістова лінія передбачає формування в учнів уявлення про мову як форму вияву культури українського народу, як засіб створення творів мистецтва (художньої літератури); розширення уявлень школярів про свою державу – Україну, культуру українського народу, про її особливості в різних регіонах; засвоєння малих українських фольклорних форм, національних формул мовленнєвого етикету, етикетних правил спілкування; використання набутих знань і вмінь під час виконання соціальних ролей, спілкування з представниками різних вікових груп і статусів, вирішення навчальних і життєвих проблем. Ця робота має органічно поєднуватися з іншими аспектами навчання і реалізовуватися за допомогою дібраних навчальних текстів, тем для побудови діалогів і монологічних зв'язних висловлювань різних видів, використання тематичних груп слів, стійких висловів, у яких відображаються особливості матеріальної і духовної культури народу, його національного характеру.

Діяльнісна змістова лінія спрямована на формування в молодших школярів уміння вчитися, яке дає їм змогу організовувати і контролювати свою навчальну діяльність і забезпечується послідовною мотивацією навчання, здатністю докладати власних зусиль для досягнення результату, виконувати мисленнєві операції і практичні дії, володіти уміннями й навичками самоконтролю та самооцінки.

Програму структуровано за такими розділами:

- **«Навчання грамоти»;**
- **«Мовленнєва змістова лінія»;**
- **«Мовна змістова лінія»;**
- **«Соціокультурна змістова лінія»;**
- **«Діяльнісна змістова лінія».**

У зв'язку з вилученням деяких тем у кожному класі, пропонується замінити їх завданнями на формування комунікативної, соціокультурної компетентності та компетентності уміння вчитися; уроками розвитку зв'язного мовлення; мовними іграми; роботою із словниками; діловими іграми.

Кількість годин на вивчення кожної теми вчитель встановлює самостійно, орієнтуючись на рівень підготовленості класу.

I. Мовленнєва змістова лінія

Програма передбачає набуття учнями елементарних знань про мовлення: усне і писемне, діалогічне й монологічне; про особливості висловлювань, зумовлені їх комунікативними завданнями, ситуацією спілкування. Однак основну увагу в навчанні слід приділяти розвитку вмінь здійснювати всі види мовленнєвої діяльності: **слухання-розуміння** (аудіювання), **говоріння, читання, письмо**.

У 3-4 класі доцільніше аудіювання і читання організовувати на уроках літературного читання, а говоріння і письмо - на уроках української мови.

Формування та розвиток навичок мовленнєвої діяльності передбачає роботу над побудовою діалогічних і монологічних висловлювань – усних і письмових. Мається на увазі переказ готових текстів і побудова своїх висловлювань на добре знайомі учням теми: на основі прочитаних чи прослуханих творів, переглянутих фільмів, розповідей родичів, знайомих про ті чи інші події, про випадки із повсякденного життя школярів тощо. Необхідно пропонувати учням складати усні і письмові висловлювання з безпосередньою комунікативною метою (запрошення, вітання, вибачення, оголошення).

Ця робота виконується учнями самостійно або з опорою на різні допоміжні матеріали, пропоновані вчителем, – план, ключові словосполучення, речення, початок чи кінець майбутнього висловлювання, малюнок чи серія малюнків тощо. Характер, кількість допоміжного матеріалу залежать від ступеня підготовленості школярів, від мети роботи.

Важливо, щоб в організації мовленнєвої діяльності учнів на уроках склалися такі ситуації, які спонукали б їх до **говоріння**. З цією метою використовуються сюжетно-рольові ігри, в яких умовно визначається місце дії (*у класі, автобусі, парку, магазині*), співрозмовник (*товариш, молодший брат, мама, гість з іншого міста, села*), мета висловлювання (*про щось розповісти, повідомити, переконати, виправдатись тощо*).

У розвитку усного (діалогічного, монологічного) мовлення доцільно широко використовувати роботу в парах і невеликих групах, яка дає можливість висловитись більшості учнів класу. При цьому важливо прищеплювати школярам культуру спілкування, яка виявляється не тільки в доречному використанні формул мовленнєвого етикету, а й в умінні уважно слухати співрозмовника, призупиняти своє мовлення, щоб дати можливість висловитись іншому, погоджувати власні репліки з тим, що сказав співрозмовник, в умінні сказати йому добре слово, висловити критичне зауваження в такій формі, щоб нікого не образити.

Розвиваючи **писемне мовлення** молодших школярів, учитель має заохочувати їх занотовувати свої думки, враження, писати про те, що їх справді хвилює. Важливим фактором є така організація роботи, за якої у того, хто робить записи, були б зацікавлені читачі або слухачі, готові обговорити написане (передусім його зміст, а не огріхи в побудові речень, правописі). При цьому необхідно заохочувати школярів удосконалювати, виправляти, переписувати свої роботи.

Важливе місце в системі роботи над розвитком мовленнєвої діяльності учнів відводиться урокам розвитку зв'язного мовлення, які рекомендується проводити **не менше одного разу на два тижні** (у 3-4 класах – це окремий урок).

У 3 класі на всіх уроках розвитку зв'язного мовлення в учнів формуються вміння будувати письмові висловлювання. А саме: перекази текстів, власні зв'язні висловлювання з використанням певних допоміжних матеріалів – запитань, опорних слів, даного початку, плану тощо. Перед виконанням кожної письмової творчої роботи обов'язковим має бути

підготовчий етап уроку. Він передбачає лексичну роботу (тлумачення значення окремих слів, добір синонімів, виражальних засобів мови, образних слів і словосполучень та ін.); складання плану майбутнього переказу чи твору; іншу підготовчу роботу (повторення правил пунктуації, правопису окремих слів, структури тексту тощо). У доборі тематики текстів для переказів і учнівських творів необхідно враховувати інтереси дітей, практичне спрямування та виховне значення текстів. Важливо навчити третьокласників письмово висловлювати своє ставлення до того, про що вони пишуть.

Робота на уроках розвитку мовлення в 4 класі передбачає формування в учнів умінь писати твори на основі своїх спостережень, вражень від екскурсії, з обґрунтуванням власної думки, аргументацією свого вибору, власною оцінкою героїв прочитаного тексту чи переглянутого фільму тощо. Значна частина уроків розвитку мовлення відводиться на формування умінь писати докладний переказ тексту, можливе також ознайомлення з іншими видами переказів: стислим, вибіркоким, творчим. Складання плану і написання творчої роботи кожний учень здійснює самостійно. Колективно клас працює лише на підготовчому етапі уроку. Індивідуальна допомога вчителя у вигляді консультації, додаткової інструкції, поради можлива окремим учням, які цього потребують.

Одним із найважливіших видів мовленнєвої діяльності, робота над яким відбувається в початкових класах, є **читання**. У 3-4 класах для роботи з читання відведено спеціальні уроки, але й на уроках української мови цьому виду мовленнєвої діяльності важливо приділяти належну увагу.

Насамперед треба мати на увазі, що у навчанні мови широко використовуються тексти, робота над якими має розпочинатися з читання (вголос або мовчки), побіжної перевірки розуміння й обговорення окремих фрагментів. Специфікою роботи з читання на уроках мови є те, що увагу дітей слід особливо привертати до правильного вимовляння, значення слів; інтонації речень, різних за структурою; змістового поділу речень за допомогою пауз, мелодики та ін. Ці аспекти залишаються у сфері уваги і на уроках читання, але там акценти частково переміщуються в бік елементарного літературознавчого аналізу.

Загалом формування, розвиток навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності, будучи головною метою початкового навчання, займає не менше половини навчального часу на уроках мови.

II. Мовна змістова лінія

Учні одержують загальні уявлення про мову як засіб спілкування, пізнання, впливу; про існування у світі різних мов (споріднених і неспоріднених), про державну мову та інші мови, що функціонують в Україні.

Початкове навчання мови передбачає пропедевтичну роботу з формування у школярів знань про одиниці різних мовних рівнів (текст, речення, слово в його лексичному і граматичному значеннях, звуки мовлення).

Структурування розділів з вивчення зазначених мовних одиниць у підручниках для 3-4 класів може здійснюватися по-різному, за принципом науково обґрунтованої методичної доцільності.

Основна увага має приділятися практичним аспектам: роботі над значенням слова і кількісному нарощуванню словникового запасу учнів, збагаченню їхнього мовлення різними граматичними формами, розвитку вміння користуватися мовними засобами відповідно до норм літературної мови (орфоепічних, лексичних, граматичних); умінню аналізувати, оцінювати власну мовленнєву творчість, удосконалювати її.

Практична спрямованість початкового навчання виявляється і в тому, що навчальні досягнення молодших школярів з мови оцінюються не стільки за знаннями про мову, скільки за мовними вміннями: будувати речення, різні за структурою (прості і складні, з однорідними членами речення, звертанням та ін.), за метою висловлювання та інтонацією; уміння правильно утворювати форми слова і будувати словосполучення; дотримуватися норм лексичної сполучуваності, норм вимови, наголошування слів.

Важливим навчальним умінням, яке підлягає обов'язковому контролю, є вміння застосовувати українську абетку (алфавіт) для відповідного розташування списків слів, користування навчальними словниками та іншою довідковою літературою.

В опануванні української мови важливо враховувати те, що вона є не тільки предметом навчання, а й засобом засвоєння інших предметів шкільної програми. Тому на уроках української мови необхідно опрацьовувати і мовний матеріал, який використовується на уроках з інших предметів, щоб забезпечити загальну мовленнєву культуру учнів. Так, на уроках мови доцільно регулярно пропонувати для практичних завдань складання словосполучень, речень зі слів, що належать до тих частин мови, поглиблена робота над якими не передбачається програмою початкових класів, але якими учні часто користуються, починаючи з першого класу. Це числівники в різних відмінках (*до шістдесяти п'яти додати п'ять...*), прислівники, прикметники вищого й найвищого ступенів порівняння (*швидко – швидше – найшвидше; великий – більший – найбільший* і под.), займенники різних розрядів (*цей, той, всякий, самий* та ін.).

Одним із важливих завдань початкового навчання мови є **формування елементарних умінь орфографічно правильно писати слова, вживати пунктуаційні знаки.**

Основою орфографічної грамотності є вміння співвідносити фонетичний і графічний образи слова, позначати звуки слова відповідними буквами без їх пропусків, замін, вставлянь і переставлянь. Учні початкових класів мають оволодіти цими уміннями і безпомилково писати слова за фонетичним принципом. Крім того, вони мають засвоїти і самостійно користуватись у процесі письма тими правилами правопису, алгоритм застосування яких є простим (1-2 кроки у міркуванні, наприклад, уживання

знака м'якшення в кінці слова, прописної літери у власних назвах; написання *не* з дієсловом тощо).

Інші правила, які передбачають складний алгоритм застосування, засвоюються на пропедевтичному рівні; ознайомлення з ними і їх застосування здійснюється під керівництвом учителя. Це, наприклад, правила про написання слів з ненаголошеними голосними [e], [и], дзвінкими і глухими приголосними, які піддаються взаємній асиміляції, правопису ненаголошених відмінкових та особових закінчень та ін.

До текстів контрольних і перевірних робіт на знання правил, що передбачають певний алгоритм застосування, вносяться тільки ті слова, які попередньо були опрацьовані на уроках у різних видах навчальних завдань.

Важливою частиною роботи з орфографії в початкових класах є засвоєння списку слів, вимову і написання яких школярі мають запам'ятати. Перевірка засвоєння цих слів (за попередні і поточний роки навчання) є обов'язковою частиною контролю за сформованістю правописних умінь.

Робота над правописом охоплює також засвоєння правил використання зазначених у програмах пунктуаційних знаків.

Визначальним умінням, яке має бути сформоване на початковому етапі навчання мови, є орфографічна і пунктуаційна зіркість: бачити в тексті особливості графічної форми слова, помічати пунктуаційні знаки у простих випадках, усвідомлювати їх роль у реченні, а також самостійно виправляти допущені помилки, зіставляючи написане зі зразком. Це уміння формується у процесі виконання школярами системи відповідних вправ на списування, різних видів навчальних диктантів, у роботі над помилками.

Важливим складником початкового навчання мови є **формування графічних навичок, техніки письма**. Необхідно прагнути, щоб письмо молодших школярів було охайним, розбірливим; його швидкість має задовольняти навчальні потреби учнів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Робота над каліграфією, технікою письма не обмежується періодом навчання грамоти, а продовжується в наступних класах. Увага до цього аспекту письма необхідна не тільки під час виконання школярами спеціальних вправ у написанні окремих літер, їх елементів, буквосполучень, слів, а й під час виконання всіх інших письмових робіт (списування, письмо під диктування, з пам'яті та ін.).

Робота з письма передбачає формування у школярів культури оформлення письмових робіт (відступ від попередньої роботи чи від верхнього краю сторінки, розташування на рядку заголовка, дотримання абзаців, полів, охайність підкреслень, виправлень тощо).

III. Соціокультурна змістова лінія

Соціокультурна змістова лінія передбачає загальнокультурний розвиток молодших школярів та підготовку їх до життєдіяльності в українському соціумі і реалізується через виховні цілі уроків української мови шляхом

використання текстів такої тематики (тематика текстів не розписана по класах, але передбачає її використання з урахуванням вікових особливостей і потреб учнів відповідного класу).

Сім'я: повага до старших членів родини, допомога їм, професії батьків, сімейні свята, культура прийому гостей, сімейний відпочинок (подорожі, пікніки, екскурсії тощо), дозвілля, заняття за інтересами, режим дня, самообслуговування, турбота про здоров'я, загартування, заняття спортом, гігієнічні вимоги до користування телевізором, комп'ютером.

Школа: ставлення до школи, повага до вчителів, дружні стосунки з однокласниками, взаємодопомога, дружба, ставлення до новачків у класі, шкільні свята і традиції, шкільна бібліотека, шкільні гуртки, інші позакласні заходи.

Громадські місця: правила етикетної поведінки в транспорті, магазині, поліклініці, аеропорту, кінотеатрі, музеї, зоопарку, цирку, на вулиці, ігрових майданчиках, вокзалі, екскурсії, виставці, концерті, під час спілкування мобільним телефоном, правила поведінки зі знайомими і незнайомими людьми різного віку і статусу.

Рідний край: назва рідного міста чи села, вулиці, річки, природа рідного краю, поведінка на природі, турбота про природу, історичне минуле, визначні місця, відомі люди, традиції, добрі справи для рідного краю.

Батьківщина: назва, державні символи, розташування України в Європі, Україна – спільний дім для всіх народів, які її населяють, роль української мови як державної, державні свята, події історичного минулого, відомі люди минулого й сьогодення, українські національні символи, традиції, народні свята, дитячі фольклорні твори, повага до людей інших національностей, їхніх звичаїв і традицій.

IV. Діяльнісна змістова лінія

Діяльнісна лінія передбачає формування в молодших школярів загальнонавчальних умінь і навичок:

- *навчально-організаційних* (розуміти визначену вчителем мету навчальної діяльності, організувати робоче місце, раціонально розподіляти час, планувати послідовність виконання завдання, організувати навчальну діяльність у взаємодії з іншими її учасниками (у парі, малій групі));

- *навчально-інформаційних* (самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел, користуватися довідковою літературою, зосереджено слухати матеріал, зв'язно, послідовно, доказово відповідати, вести діалог);

- *навчально-інтелектуальних і творчих* (аналізувати мовні явища, порівнювати, виділяти головне, узагальнювати, встановлювати і пояснювати причиново-наслідкові зв'язки, вилучати зайве, групувати й класифікувати за певними ознаками, висловлювати аргументовані критичні судження, доводити власну думку, переносити знання і способи діяльності в нові обставини, застосовувати аналогію);

- *контрольно-оцінних* (використовувати різні способи перевірки та контролю своєї діяльності, знаходити і виправляти помилки, оцінювати власні навчальні досягнення).

Ця робота здійснюється у процесі реалізації інших змістових ліній шляхом настанов учителя, використання різних алгоритмів навчальної діяльності, пам'яток, зразків, інструкцій, застосування парних і групових форм роботи, інтерактивних методів і прийомів навчання тощо.

4 клас

119 годин

1-варіант

I семестр – 64 години (4 години на тиждень);

II семестр – 55 годин (3 години на тиждень)

2-варіант

3,5 години на тиждень, з них (0,5+0,5) один раз на тиждень УРЗМ

У 4 класі завершується вивчення початкового курсу української мови. Учні мають не тільки здобути нові знання, уміння і навички в роботі над текстом, із граматики, фонетики, правопису та розвитку мовлення, а й систематизувати відомості з різних розділів мови, узагальнити і закріпити опрацьоване в 1–3 класах. Адже знання і мовленнєві вміння, набуті молодшими школярами в початкових класах, стануть основою для вивчення систематичного курсу рідної мови в основній і старшій структурних ланках загальноосвітньої школи.

Структурування курсу здійснено за принципом змістового узагальнення.

I. Мовленнєва змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>1. Говоріння (протягом року)</p> <p>Регулювання дихання, сили голосу, темпу мовлення.</p> <p>Складання діалогу за малюнком, описаною ситуацією — з опорою на допоміжні матеріали і без них.</p> <p>Дотримання правил мовленнєвого етикету, культури спілкування.</p> <p>Переказ (детальний або вибіркового) тексту з опорою на даний або</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>регулює</i> дихання, силу голосу, темп мовлення залежно від ситуації мовлення і спілкування;</p> <p><i>бере участь</i> у створенні діалогу на задану тему, за ілюстрацією (з 5–6 реплік для двох учасників без урахування етикетних реплік початку і завершення діалогу) – одним із учасників діалогу може бути вчитель;</p> <p><i>дотримується</i> правил етикету, культури спілкування;</p>

колективно складений план, опорні сполучення слів, а також без опори на допоміжні матеріали.

Висловлення своєї думки про предмет почутого, обґрунтування її, доповнення тексту на основі особистого життєвого досвіду (використовуються тексти — розповіді, описи, есе, міркування). Складання зв'язного висловлювання за малюнком, описаною ситуацією, з опорою на допоміжні матеріали (поданий зачин або кінцівку, опорні сполучення слів, даний або колективно складений план та ін.). Вираження свого ставлення до предмета висловлювання.

Оцінювання (з допомогою вчителя) сприйнятого діалогу або зв'язного висловлювання, відзначення в ньому достоїнств, пропозиції щодо доопрацювання, удосконалення.

2. Писемне мовлення

Складання і записування зв'язаних між собою речень, які описують зміст малюнка, частину інтер'єру класу, навчальну ситуацію на уроці, власні спостереження у природі, тощо. Складання і записування запитань на задану тему та відповідей на запитання, поставлені однокласником (вчителем).

Робота з деформованим текстом: виявлення відсутніх абзаців, переставляння частин тексту, вилучення речень, які не відповідають темі, додавання

усно переказує текст (детально або вибірково), що належить до художнього або науково-популярного стилю;
висловлює власну думку з приводу почутого; *доповнює* почуте власними спостереженнями;

будує самостійне зв'язне висловлювання (усний твір) — за спостереженнями в навколишньому; ілюстрацією, поданим зачином або кінцівкою, за опорними словами, за поданим або колективно складеним планом (есе—під керівництвом учителя); *використовує* виражальні засоби мови; *виражає* своє ставлення до висловлюваного;

дає загальну оцінку почутому діалогу або розповіді, опису чи міркуванню; *пропонує*, як можна його вдосконалити або доповнити.

Учень/учениця:

складає і записує 5-6 зв'язані між собою речення за змістом ілюстрації, навчальної ситуації, запропонованої вчителем; 3-4 запитання на задану тему, відповіді на запитання, поставлені однокласниками;

відновлює деформований з навчальною метою текст, удосконалює його за настановами вчителя;

<p>кінцівки (заключного речення), заміна недоречно повторюваних слів, забезпечення зв'язку між реченнями та абзацами тексту.</p> <p>Детальний та вибірковий переказ (розповідний текст з елементами опису або міркування) за колективно і самостійно складеним планом, з опорою на допоміжні матеріали, дотримуючись тричастинної структури висловлювання.</p> <p>Самостійне складання письмового висловлювання на добре знайомі учням теми: про прочитаний твір, епізод переглянутого фільму, ситуації з життя класу або сім'ї та ін., використання виражальних засобів мови, виявлення свого ставлення до предмета висловлювання.</p> <p>Складання записки, яка містить пояснення якогось факту, привітання, запрошення.</p> <p>Обговорення своїх письмових робіт у парах, невеликих групах; відзначення позитивних сторін роботи, висловлення порад щодо їх доопрацювання. Удосконалення написаного</p>	<p><i>пише</i> переказ розповідного тексту з елементами опису або міркування за колективно або самостійно складеним планом з опорою на допоміжні матеріали (подані зачин або кінцівку, ключові словосполучення та ін.) з дотриманням тричастинної структури висловлювання, використанням виражальних засобів мови;</p> <p><i>складає</i> самостійне письмове висловлювання на добре знайомі учням теми: за прочитаним твором, епізодом з переглянутого фільму, ситуацією з життя класу, родини і т. ін.; <i>використовує</i> виражальні засоби мови; <i>записує</i> свою думку про предмет висловлювання;</p> <p><i>складає</i> записку з поясненням певного факту, привітання, запрошення;</p> <p><i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт у парах, групах; <i>відзначає</i> позитивні сторони, <i>висловлює</i> поради щодо можливого удосконалення тексту, спираючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; <i>удосконалює</i> письмовий текст.</p>
--	--

II. Мовна змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
------------------------------------	---

1. Мова і мовлення

Мова – жива скарбниця історії народу. Неперервне поповнення словникового складу мови. Старі й нові слова в мові.

Культура мовлення і спілкування в різних мовленнєвих ситуаціях

2. Текст

Закріплення поняття про будову текстів різних типів (опис, розповідь, есе). Тема і мета висловлювання. Заголовок.

Визначення теми висловлювання, формулювання основної думки.

Знаходження та інтонаційне виділення у реченнях тексту (монологічного і діалогічного) слів, найважливіших для висловлення думки. Спостереження над засобами зв'язку речень у тексті. Лексичні засоби для зв'язку речень у тексті.

Поділ тексту на частини, складання плану з допомогою вчителя та самостійно.

Спостереження за роллю абзаців.

Спостереження за особливостями змісту та побудови тексту-міркування: наявність певного твердження, доказів та висновків.

Побудова тексту-міркування, добір переконливих доказів, формулювання висновку.

Складання художніх та науково-популярних описів. Вправи на порівняння художнього і науково-популярного описів.

Учень/учениця:

пояснює значення мови в житті народу; *упізнає* старі й нові слова в наукових і художніх текстах;

знає основні ознаки культури усного і писемного мовлення; *володіє* лексичними засобами її вираження з огляду на ситуацію та учасників спілкування

Учень/учениця:

знаходить у тексті зачин, основну частину, кінцівку (завершення);

самостійно формулює тему і мету (основну думку) тексту; *добирає заголовок*, який відповідає темі або основній думці тексту;

виявляє в тексті слова, які містять важливі відомості тексту;

зв'язує два речення за допомогою особових займенників (*він, цей, такий* у різних родах і числах), слів *тоді, спочатку, потім, по-перше, по-друге, нарешті* тощо;

ділить текст на частини за поданим планом і самостійно у процесі навчальної роботи;

записує кожен абзац тексту з абзацу;

аналізує в навчальній роботі тексти-міркування; *виявляє* в текстах-міркуваннях твердження, доказ та висновки; *будує* в навчальній роботі тексти-міркування; *бере участь* у їх удосконаленні;

аналізує в навчальній роботі тексти-описи; *виявляє* слова, які характеризують істотні ознаки описуваних предметів, явищ; *бере участь* у порівнянні однотемних

Вправління у написанні замітки до стінгазети, листа

3. Речення

Повторення й узагальнення вивченого про види речень за метою висловлювання, про головні і другорядні члени речення. Встановлення зв'язку слів у реченнях: виділення головних і другорядних членів. Визначення, за допомогою чого зв'язуються слова (за допомогою закінчень і прийменників, тільки закінчень).

Поширення речень словами та словосполученнями.

Складання речень за зразком, за схемою. Відновлення змісту деформованих речень.

Поняття про однорідні члени речення. Головні і другорядні однорідні члени речення.

Спостереження за вживанням речень з однорідними членами в тексті.

Кома при однорідних членах речення.

Поєднання однорідних членів за допомогою інтонації, сполучників.

Інтонація перелічування та протиставлення.

Складання речень з однорідними членами, поширення їх залежними словами; використання речень з однорідними членами у побудові текстів. Граматичні питання до однорідних членів речення

текстів-описів художнього і науково-популярного стилів; *робить спробу написати* замітку до класної (шкільної) стінгазети; *пише* лист, адресований близькій людині, ровеснику тощо

Учень/учениця:

дає визначення речень за метою висловлювання; *розрізняє* на слух і на письмі розповідні, питальні і спонукальні речення; *розрізняє* серед них окличні і неокличні; *знаходить* головні і другорядні члени речення у найпростіших випадках; *встановлює* логіко-граматичні зв'язки між членами речення за допомогою питань; *поширює* речення словами і словосполученнями;

складає речення за поданими графічними схемами; *відновлює* зміст деформованих речень; *виявляє* в реченні однорідні члени (головні і другорядні); *виконує* навчальні вправи з реченнями з однорідними членами; *вживає* кому при однорідних членах речення в навчальних вправліннях;

поєднує однорідні члени речення сполучниками *і, та, а, але* (без повторення);

складає речення з однорідними членами, *поширює* їх залежними словами (добирає прикметники, що характеризують однорідні слова-іменники тощо); *правильно інтонує* речення з перелічуванням та протиставленням; *будує* речення з однорідними членами за зразком, за поданими схемами

4. Слово. Значення слова. Частини мови

Повторення й узагальнення знань і вмінь учнів про: лексичне значення слова; морфемну будову слова; розрізнення слів, що належать до гнізда спільнокореневих, і форм одного з таких слів.

Спостереження за словами, що відповідають на питання *хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки? котрий? котра? котре? котрі? де? коли? як?*, а також за службовими словами, до яких не можна поставити питання (*і, та, на, від, але* тощо).

Іменник

Розширення уявлень про лексичне значення іменника (слова з абстрактним значенням: *радість, сум, сміливість* тощо).

Іменники-синоніми, іменники-антоніми, багатозначність окремих іменників. Вживання іменників у прямому і переносному значеннях. Спостереження за точним і влучним вживанням з ряду синонімів тих слів, які найбільше відповідають змістові. Рід іменників. Віднесення іменника до одного з родів. Змінювання іменників за числами і відмінками. Формування умінь ставити іменники в початкову форму.

Учень/учениця:

знає значущі частини слова: закінчення, частини основи – корінь, суфікс, префікс;
розбирає самостійно слова прості за будовою(окрім дієслів);
розрізняє спільнокореневі слова та форми того самого слова;
ділить на групи слова, що відповідають на питання різних частин мови (серед них числівники, прислівники – без уживання термінів).

Учень/учениця:

відносить до іменників слова з абстрактним значенням, які відповідають на питання *що?*;

добирає до поданого іменника 2-3 синоніми, антонім; *розкриває значення* (2-3) багатозначного іменника, *вводить* його в словосполучення, речення (у процесі виконання навчальних вправ);

визначає рід і число іменників; *змінює* іменники за числами і відмінками; *визначає* початкову форму іменника (називний відмінок однини), відмінок іменника в реченні у формі колективної навчальної роботи під керівництвом учителя; *змінює* в процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х]

Зміна приголосних [г], [к], [х] на [з'], [ц'], [с'] перед закінченням *-і* в іменниках різного роду.

Спостереження за явищами чергування кореневих [і] з [е], [о] в окремих іменниках жіночого та чоловічого родів з основою на приголосний.

Закінчення іменників жіночого роду на *-а* в родовому відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на [ж, ч, ш].

Закінчення іменників в орудному відмінку однини: закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єю* в іменниках чоловічого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єм* в іменниках чоловічого роду з основою на [й].

Практичне засвоєння правопису закінчень найуживаніших іменників чоловічого роду на *-ар, -яр*.

Спостереження над паралельними закінченнями іменників чоловічого роду – назв істот у давальному і місцевому відмінках однини.

Форми іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини.

перед *-і* на м'які [з'], [ц'], [с']; голосний [і] на [о], [е]; *відображає* ці звукові явища на письмі (*нога – нозі, яблуко – в яблуці, рух – у русі*); (*ніч – нечі, ніч – ночі, ночей, стіл – стола*);

вживає у процесі виконання навчальних вправ: у родовому відмінку іменників жіночого роду на *-а* закінчення *-и, -і* (*стіни, пісні, межі, кручі, груші*); в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого та жіночого роду з основою на м'який приголосний та [ж, ч, ш] закінчення *-єю* (*землею, межею, кручею, тишею*); *-ем* (*конем, ножем, мечем, споришем*); закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду на *-ія* (*лінія – лінією*); закінчення *-єм* в іменниках чоловічого роду на [й] (*гай – гаєм*); *перевіряє* за словником закінчення в родовому й орудному відмінках іменників на *-ар, -яр* (*вівчарем, слюсарем, школярем, але маляром, столяром*);

використовує у мовленні паралельні форми іменників чоловічого роду – назв істот у давальному і місцевому відмінках однини (*братові і брату, батькові і батьку, Василеві і Василю*).

Вживає подвоєні букви на позначення м'яких приголосних перед закінченням *-ю* з основою на приголосний (*тінню, молоддю*); *не вживає* подвоєння в іменниках зі збігом приголосних в основі (*радістю, щирістю*) у процесі виконання навчальних вправ;

Спостереження за закінченнями іменників у множині (таблиця відмінювання). Вправи на вживання правильних відмінкових закінчень іменників у множині.

Розвиток умінь правильно використовувати прийменники з іменниками в різних відмінках.

Засвоєння літературних форм іменників у місцевому відмінку множини з прийменником *по*

Прикметник

Розвиток умінь упізнавати прикметники в тексті, спостереження за їх роллю у мовленні.

Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Уживання прикметників у прямому та переносному значеннях.

Спостереження за вживанням прикметників у текстах різних стилів: художньому і науковому (без термінів).

Змінювання прикметників за родами та числами у сполученні з іменниками. Родові закінчення прикметників. Розрізнення роду і числа прикметників у сполученнях з іменниками.

Відмінювання прикметників у сполученні з іменниками (таблиця відмінювання) в однині та множині. Граматичне питання до прикметника у сполученні з іменником.

Зіставлення закінчень прикметників з основою на твердий та м'який приголосний в однині і множині.

користується навчальною таблицею відмінювання іменників у множині у процесі виконання вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень іменників; *правильно вживає* прийменники з іменниками в окремих відмінках;

уживає літературні форми закінчень *-ах (-ях)* іменників у місцевому відмінку множини (*по вікнах, по деревах, по дорогах, на полях*).

Учень/учениця:

відносить до прикметників слова, що означають різні ознаки предметів;

добирає до поданого прикметника 2-3 синоніми, антонім;

пояснює і вживає у мовленні прикметники у прямому і переносному значеннях у художніх і науково-популярних текстах;

змінює прикметники за числами і в однині за родами;

визначає рід і число прикметника за родом зв'язаного з ним іменника та за характерним закінченням;

користується таблицею відмінювання прикметників, поданою в підручнику, у процесі виконання навчальних вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень прикметників;

зіставляє і розрізняє відмінкові закінчення прикметників з орієнтацією на твердий і м'який приголосний основи;

Побудова сполучень слів і речень з прикметниками в різних відмінкових формах, введення їх у текст.

Визначення відмінків прикметників за відмінками іменників.

Вимова і написання найуживаніших прикметників на *-ський, -цький, -зький*.

Уживання *ь* перед закінченнями прикметників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини.

Вживання відмінкових форм прикметників у множині. Закінчення *-і* у називному відмінку множини (вимова та правопис)

Числівник

Загальне уявлення про числівник як частину мови.

Вимова і правопис найуживаніших числівників, уживання їх у мовленні.

Практичне засвоєння вимовляння і письма та відмінкових форм окремих числівників (11, 14, 16, 50, 60, 70, 80, 1000).

Питання до кількісних і порядкових числівників.

Словесні формули на означення показників часу протягом доби

Займенник

визначає в процесі виконання навчальних вправ відмінки прикметників за відмінками іменників (на основі встановлення зв'язку слів у реченні);

дотримується правил вимови і написання прикметників на *-ський, -цький, -зький*;

вживає букву *ь* для позначення м'якості кінцевого приголосного основи у відмінкових формах прикметників (*синьої, давнього, братньою, літньому, у могутньому*);

дотримується м'якої і пом'якшеної вимови кінцевих приголосних основи прикметників у називному відмінку множини (*хороші, далекі*)

Учень/учениця:

впізнає серед слів числівники, *ставить* до них питання *скільки? котрій? котра? котре? котрі?*

правильно вимовляє і *пише* числівники, передбачені програмою для 1-4 класів, форми родового відмінка числівників 50-80 (*п'ятдесяти, шістдесяти, сімдесяти, вісімдесяти*) та на позначення дат (*восьме лютого*);

ставить питання до кількісних і порядкових (без уживання термінів) числівників;

уживає правильні форми (за зразком у підручнику, поданим учителем) на означення часу протягом доби; *будує*

словосполучення з числівниками за зразком, підстановочною таблицею

Поняття про займенник як частину мови. Спостереження за роллю різних займенників у тексті.

Особові займенники.

Займенники 1-3-ої особи однини і множини. Їх значення, синтаксична роль.

Відмінювання особових займенників.

Уживання займенників з прийменниками.

Побудова сполучень слів і речень із займенниками в різних формах. Вправи на використання займенників для зв'язку речень у текстах. Удосконалення текстів, шляхом використання займенників замість лексичних повторів.

Дієслово

Повторення вивченого про дієслово (питання, значення, роль у реченні, зв'язок з іменниками).

Узагальнення і розширення уявлень про лексичне значення дієслів. Спостереження за дієсловами різних семантичних груп.

Дієслова-синоніми, дієслова-антоніми, багатозначні дієслова. Вживання дієслів у прямому і переносному значеннях.

Спостереження за роллю дієслів у текстах розповідного та описового характеру. Розвиток умінь вибирати з ряду дієслів те дієслово, яке найбільш відповідає мовній ситуації, уникати одноманітності у

Учень/учениця:

упізнає серед слів займенники, які вказують на предмети, їх ознаки, кількість, але не називають їх; *ставить* питання до займенників; *упізнає* на слух і в текстах особові займенники; *пояснює* їх лексичне значення, роль у реченні;

відмінює особові займенники за зразком; *користується* навчальною таблицею для визначення відмінків займенників у реченні;

дотримується правила вживання займенників із прийменниками; *будує* словосполучення і речення з особовими займенниками; *використовує* займенники для зв'язку речень у тексті, з метою уникнення лексичних повторів.

Учень/учениця:

відносить до дієслів слова, що означають різні дії;

пояснює лексичні значення дієслів; *добирає* дієслова до груп з різними лексичними значеннями (*руху, праці, спілкування, сприймання, явищ природи* тощо);

добирає до поданого дієслова 2-3 синоніми, антонім; *пояснює* пряме і переносне значення дієслів, 2-3 значення багатозначного дієслова, вводячи їх у словосполучення, речення, зв'язні висловлювання;

використовує дієслова в навчальних вправах, у текстах

використанні дієслів в усних і письмових навчальних висловлюваннях різних типів.

Неозначена форма дієслова (початкова форма).

Спостереження за вживанням дієслів неозначеної форми у приказах і прислів'ях, порадах, інструкціях.

Побудова порад, інструкцій.

Часи дієслова. Змінювання дієслів за часами і числами.

Дієслова на *-ся* (літературна вимова і правопис). Спостереження за значенням дієслів на *-ся* у тексті. Утворення (за зразком) різних форм дієслів на *-ся* і вживання їх у реченнях, мовленні

Прислівник

Поняття про прислівник як частину мови (значення, питання, роль у реченні, зв'язок з дієсловами). Незмінюваність – основна граматична ознака прислівників.

Прислівники, близькі і протилежні за значенням. Поширення речень

розповідного та описового типу; *добирає* з-поміж поданих дієслів те, що найбільш відповідає мовленнєвій ситуації; *уникає* одноманітності у використанні дієслів із значенням руху, мовлення та ін.;

впізнає на слух та в письмових текстах неозначену форму дієслова; *добирає* неозначену форму до дієслів, поданих в інших формах; *використовує* неозначену форму у побудові навчальних текстів-інструкцій, порад;

визначає час дієслова у реченнях, тексті; *змінює* дієслова за часами і числами, *вживає* ці дієслівні форми у своєму мовленні;

дотримується літературної вимови і правопису дієслів на *-ся*; *утворює* і *пояснює* (за зразком) значення дієслів на *-ся*; *вживає* їх у побудові речень, у зв'язному мовленні

Учень/учениця:

розрізняє серед поданих слів прислівники; *знає* їх основну граматичну ознаку – незмінюваність; *ставить* до них питання; *зв'язує* їх із дієсловами в словосполучення, *вводить* у речення; *поширює* речення найуживанішими прислівниками;

(тексту) прислівниками. Побудова речень з однорідними членами, вираженими прислівниками.

Спостереження за роллю прислівників у тексті. Вибір із поданих прислівників тих, які найбільше відповідають меті та типу висловлювання.

Уживання прислівників під час побудови текстів.

5. Повторення вивченого у початкових класах (4 години)

Виконання навчальних і контрольних завдань.

6. Правопис (протягом року) Український алфавіт.

Робота з орфографічним та іншими навчальними словниками.

Використання орфографічного словника для перевірки закінчення іменників чоловічого роду з основою на приголосний у родовому відмінку.

Правопис іменників, у яких при змінюванні кінцеві приголосні основи [г], [к], [х] перед закінченням –і змінюються на [з'], [ц'], [с']; кореневий [і] в окремих іменниках чоловічого і жіночого роду змінюється на [е], [о].

Правопис закінчень іменників жіночого роду на –а в родовому

добирає до поданого прислівника синоніми й антонім;

будує речення з однорідними членами, вираженими

прислівниками;

пояснює значення прислівників у тексті;

вибирає з-поміж поданих прислівник, який найбільше відповідає змісту речення, тексту.

Учень/учениця:

застосовує здобуті протягом навчання в початкових класах мовні знання і мовленнєві вміння у процесі виконання навчальних і контрольних завдань.

Учень/учениця:

знає напам'ять українську абетку (алфавіт); *називає* букви на позначення голосних і приголосних звуків, парних дзвінких і глухих приголосних;

розташовує 10-12 слів у списку за абеткою (алфавітом), орієнтуючись на другу і третю літери у слові;

знаходить потрібне слово в навчальному словнику;

користується орфографічним словником для перевірки закінчення іменників чоловічого роду на приголосний у родовому відмінку (*будинку*, а не *будинка*, *кетяга*, а не *кетягу*);

відображає на письмі явища чергування приголосних [г], [к], [х] із [з'], [ц'], [с'] та голосного [і] з [е], [о] (*нога* – на *нозі*, *яблуко* – в *яблуці*, *рух* – у *русі*) (*ніч* – *пéчі*, *ніч* – *но́чі*, *ночéй*, *кінь* – *ко́ня*);

відмінку однини з основою на твердий і м'який приголосний та на [ж], [ч], [ш].

Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини: закінчення *-єю* в іменниках жіночого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-ію* в іменниках на *-ія*; закінчення *-ем* в іменниках чоловічого роду з основою на м'який приголосний та на шиплячі; закінчення *-єм* в іменниках з основою на [й].

Практичне засвоєння правопису закінчень найуживаніших іменників чоловічого роду на *-ар*, *-яр*.

Правопис іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини.

Правопис відмінкових закінчень іменників у множині.

Закінчення іменників у місцевому відмінку множини.

Уживання *ь* перед закінченнями прикметників у родовому, давальному, орудному та місцевому відмінках однини.

вживає у процесі виконання навчальних вправ: у родовому відмінку іменників жіночого роду на *-а* закінчення *-и -і* (*стіни, пісні, межі, кручі, груші*); в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого та жіночого роду з основою на м'який приголосний та [ж], [ч], [ш] закінчення *-єю* (*землею, межею, кручею, тишею*); *-ем* (*конем, ножем, мечем, споришем*); закінчення *-ію* в іменниках жіночого роду на *-ія* (*лінія – лінією*); закінчення *-єм* в іменниках чоловічого роду на [й] (*гай – гаєм*); *перевіряє за словником* закінчення в родовому й орудному відмінках іменників на *-ар*, *-яр* (*вівчарем, слюсарем, школярем, але маляром, столяром*); *дотримується* правил написання іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини (*сіль-сіллю; честь-честю*).

користується навчальною таблицею відмінювання іменників у множині у процесі виконання вправ на практичне засвоєння відмінкових закінчень іменників; *вживає* закінчення *-ах (-ях)* в іменниках місцевого відмінка множини (*по вікнах, по деревах, на морях, по нóчах, на гóрах*); *уживає* букву *ь* для позначення м'якості кінцевого приголосного основи у відмінкових формах прикметників (*синьої, давнього, братньою, літньому, у могутньому*);

<p>Правопис закінчення <i>-і</i> у прикметниках називного відмінка множини.</p>	<p><i>дотримується</i> правила написання прикметників у називному відмінку множини (із закінченням <i>-і</i>);</p>
<p>Правопис найуживаніших числівників.</p>	<p><i>правильно записує</i> числівники <i>11, 14, 16, 50, 60, 70, 80, 1000</i>; форми родового відмінка числівників <i>50-80 (п'ятдесяти, шістдесяти, сімдесяти, вісімдесяти)</i>;</p>
<p>Роздільне написання прийменників із займенниками.</p>	<p><i>пише</i> займенники окремо від прийменників;</p>
<p>Вживання приставної букви <i>н</i> у займенниках 3-ї особи після прийменників.</p>	<p><i>уживає</i> приставну літеру <i>н</i> після прийменників у займенниках 3-ї особи (<i>біля нього, з нею, при них</i> та ін.);</p>
<p>Закріплення правопису <i>не</i> з дієсловами.</p>	<p><i>знає і дотримується</i> правила окремого написання <i>не</i> з дієсловами;</p>
<p>Правопис дієслів на <i>-ся</i>.</p>	<p><i>дотримується</i> правила правопису дієслів на <i>-ся</i>;</p>
<p>Практичне ознайомлення з правописом найуживаніших прислівників.</p>	<p><i>дотримується</i> правил правопису найуживаніших прислівників, зокрема, передбачених програмою для запам'ятовування;</p>
<p>Використання орфографічного словника для перевірки правильного написання прислівників.</p>	<p><i>використовує</i> орфографічний словник для перевірки правильного написання прислівників у процесі виконання навчальних вправ і творчих робіт;</p>
<p>Розділові знаки в кінці речень.</p>	<p><i>правильно вживає</i> розділові знаки в кінці речень;</p>
<p>Списування навчальних друкованих і рукописних текстів з дотриманням правил оформлення письмових робіт.</p>	<p><i>списує</i> рукописний і друкований текст; <i>дотримується</i> правил оформлення письмової роботи, правил правопису і каліграфії;</p>
<p>Письмо під диктування слів, речень, текстів за орфографічними правилами, вивченими в 2-4 класах. Контрольний диктант.</p>	<p><i>зіставляє</i> написане зі зразком, <i>виправляє</i> допущені помилки; <i>записує</i> під диктування текст, який складається зі слів, що пишуться за фонетичним принципом та за правилами, вивченими в 2-4 класах і визначеними програмою для самостійного застосування учнями,</p>

Слова, значення, вимову і написання яких учні протягом навчального року мають запам'ятати: *аеропорт, ввечері, вдень, взімку, вісімдесяті, влітку, восені, вперед, вранці, врівноваженість, вчора, гардероб, держава, дисципліна, життєрадісний, ззаду, кілометр, ліворуч, мізінець, мільйон, назад, напам'ять, наполегливість, океан, оптимізм, поперед, посередіні, праворуч, п'ятдесяті, п'ятсот, сімдесяті, спільнота, справедливість, температура, тепер, творчість, трамвай, тролейбус, футбол, шеренга, шістнадцять, шістдесяті, шістсот, щогодини, щотижня (45 слів).*

7. Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт (протягом року)
Технічні навички.
Графічні навички.

Закріплення й удосконалення письма великих, малих букв та пунктуаційних знаків.

Індивідуальні особливості письма.

а також за правилами, які були опрацьовані на уроках з допомогою вчителя; слова, передбачені програмою 1-4 класів для запам'ятовування;
правильно тлумачить, вимовляє і пише слова, передбачені програмою для 1-3 та для 4 класу.

Учень/учениця:

дотримується гігієнічних та технічних правил письма;
вільно рухає пальцями і передпліччям під час письма у рядку;
пише правильно букви, їх поєднання, пунктуаційні знаки;
акуратно виправляє нерозбірливі форми графем та їх поєднання;
безвідривно поєднує елементи букв *х, ж, ю*;
змінює форми букв, їх поєднань, пунктуаційних знаків, зберігаючи розбірливість письма;
безвідривно поєднує до 6 графем (*сир, вуж, день, глум; злива, земля;*

Розвиток швидкості письма.	очерет, апетит тощо) у словах вправ підручника та інших посібників; <i>прискорює</i> письмо у межах своїх фізіологічних можливостей, зберігаючи його розбірливість та дотримуючись гігієнічних і технічних правил;
Оформлення письмових робіт.	<i>оформлює</i> письмову роботу правильно, охайно.

IV. Діяльнісна змістова лінія

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>1. Формування навчально-організаційних умінь і навичок (протягом року) Організація робочого місця.</p> <p>Організація навчальної діяльності.</p> <p>Взаємодія з іншими учасниками навчального процесу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>своєчасно</i> готується до уроку; <i>тримає в порядку</i> своє робоче місце та навчальне приладдя; <i>визначає</i> під керівництвом учителя мету навчання; <i>дотримується</i> режиму навчальної діяльності; <i>працює</i> швидко і зосереджено; <i>приступає</i> до виконання самостійної роботи після її обдумування; <i>раціонально розподіляє</i> час для виконання певної роботи; <i>цінує</i> час – власний та інших людей;</p> <p><i>виконує</i> всі настанови вчителя; <i>слухає</i> і <i>коментує</i> відповіді однокласників; <i>взаємодіє</i> з іншими</p>

<p>2. Формування навчально-інформаційних умінь і навичок (протягом року) Робота з підручником.</p> <p>Користування додатковими навчальними посібниками.</p> <p>Спілкування у процесі навчання</p>	<p>учасниками навчальної діяльності (у парі, малій групі)</p> <p>Учень/учениця:</p> <p><i>орієнтується</i> в методичному апараті підручника (<i>розуміє</i> значення всіх символів, кольорових шрифтових позначень); <i>швидко знаходить</i> потрібний матеріал; <i>працює</i> з навчальними посібниками, роздатковим матеріалом; <i>користується</i> довідниковою літературою (навчальними словниками, довідниками тощо); <i>шукає</i> нову інформацію в різних джерелах; <i>розповідає</i> чітко, послідовно; <i>міркує</i> взаємопов'язаними судженнями в ході монологічного повідомлення; <i>відтворює інформацію</i> з елементами логічної обробки матеріалу (виділення основної думки, встановлення зв'язку між відомим і невідомим матеріалом тощо); <i>спілкується</i> належним чином під час виконання групових і колективних завдань</p>
<p>3. Формування навчально-інтелектуальних і творчих умінь та навичок (протягом року) Виконання мисленнєвих операцій.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>визначає</i> головне; <i>самостійно робить</i> висновок із пояснення вчителя; <i>користується</i> порівнянням та аналогією як засобами встановлення нових ознак і якостей; <i>класифікує</i> і <i>групує</i> вивчений матеріал; <i>знаходить</i> і <i>пояснює</i> причиново-наслідкові зв'язки; <i>користується</i> прийомами осмисленого запам'ятовування (план, опорні слова); <i>висловлює</i> аргументовані критичні судження;</p>

<p>Творче застосування знань, умінь, способів діяльності в нових ситуаціях</p> <p>4. Формування контрольньо-оцінювальних умінь і навичок (протягом року)</p> <p>Перевірка і самоперевірка усних висловлювань і письмових робіт.</p> <p>Оцінювання результатів навчання</p>	<p><i>доводить</i> правильність певного судження та власної думки; <i>виконує</i> творчі завдання; <i>застосовує</i> мисленнєві операції, мовні знання і мовленнєві вміння в життєвих ситуаціях для розв'язання важливих проблем</p> <p>Учень/учениця:</p> <p><i>використовує</i> засвоєні способи перевірки орфограм; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> граматичні та стилістичні помилки; <i>контролює</i> послідовність виконання роботи за самостійно складеним планом; <i>здійснює</i> взаємоперевірку; <i>оцінює</i> усні відповіді, письмові роботи – власні та однокласників; <i>висловлює</i> оцінні судження</p>
---	---

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

Програма

для загальноосвітніх навчальних закладів

4 класи

Пояснювальна записка

Курс «Літературне читання» – органічна складова освітньої галузі «Мови і літератури». Його основною метою є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовим складником комунікативної і пізнавальної компетентностей, ознайомлення учнів з дитячою **літературою як мистецтвом слова**, підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі. У процесі літературного читання в учнів формуються ключові компетентності: уміння вчитися, загальнокультурна, комунікативна, інформаційна.

Читацька компетентність є особистісно-діяльним інтегрованим результатом взаємодії знань, умінь, навичок, індивідуального досвіду та ціннісних ставлень учнів, що набуваються у процесі реалізації усіх змістових ліній предмета «Літературне читання».

У процесі навчання відбувається становлення і розвиток якостей дитини-читача, здатної до самостійної читацької, комунікативної, творчої діяльності;

здійснюється її мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток; формуються морально-естетичні, громадянські уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується любов до мистецтва слова, потреба в систематичному читанні.

Для досягнення мети виконуються такі завдання:

- формування в учнів повноцінних навичок: читання як базової у системі початкового навчання та слухання;

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів; формування у дітей соціальних, морально-етичних, естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів;

- формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати й інтерпретувати літературні тексти різних видів з використанням літературознавчих понять, визначених програмою;

- розвиток мовлення учнів; формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);

- розвиток творчої літературної діяльності школярів;

- формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок, довідковим матеріалом, умінь здійснювати пошук, добір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань;

- виховання потреби в систематичному читанні як засобів пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку, естетичного задоволення.

Навчальний предмет «Літературне читання» – багатофункціональний. Уміння і навички, індивідуальний досвід читацької діяльності – складники читацької компетентності, які формуються на уроках літературного читання, мають не лише предметний, а й загальнонавчальний характер, є засобом вивчення практично всіх навчальних предметів, забезпечують їх подальше засвоєння у наступних ланках загальноосвітньої школи.

Зміст літературного читання визначається на основі таких принципів: **тематично-жанрового, естетичного, літературознавчого, комунікативно-мовленнєвого.**

Тематично-жанровий та художньо-естетичний принципи є визначальними у доборі творів для читання. Коло читання охоплює доступні цій віковій групі учнів художні твори різних родів і жанрів, науково-художні, науково-пізнавальні, фольклорні твори української та зарубіжної літератури, періодику, довідкову літературу.

Тематика творів відображає різні сторони життя й діяльності людини, сприяє розширенню світогляду дітей, поповненню їхніх знань, засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, національних традицій свого народу та культури інших народів.

Естетичний принцип передбачає добір творів словесного мистецтва за критеріями естетичної цінності. Зміст дібраних творів розкриває перед читачем різноманітність навколишнього світу, людських взаємин, сприяє

розвитку почуттів гармонії та краси, формуванню особистісного ставлення до навколишнього.

Літературознавчий принцип передбачає уведення до системи підготовки дитини-читача літературознавчих понять, які засвоюються учнями практично, на рівні уявлень. Він реалізується в процесі використання елементів аналізу й інтерпретації літературного тексту. Об'єктом уваги читача стає слово, що осмислюється ним як засіб створення словесно-художнього образу, за допомогою якого автор виражає свої почуття, ідеї, ставлення до світу. Впровадження цього принципу передбачає усвідомлення учнями на практичному рівні таких понять, як тема, ідея, жанрові особливості твору, його персонажі, засоби художньої виразності.

Комунікативно-мовленнєвий принцип є визначальним у мовленнєвому розвитку учнів, формуванні у них досвіду міжособистісного спілкування, комунікацію з джерелом інформації. Під час навчання відбувається інтенсивний розвиток всіх характеристик навички читання вголос і мовчки при провідній ролі смислового читання; учні опановують прийоми виразного читання, уміння будувати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), виявляють готовність уважно слухати й розуміти співрозмовника, беруть участь у діалозі.

Впровадження комунікативно-мовленнєвого принципу передбачає діалогову взаємодію читача з текстом, автором, героями його твору, застосування технологій кооперативного навчання, створення спеціальних навчальних ситуацій, (робота в парах, малих групах, колективне обговорення змісту прочитаного, прослуханого, участь у літературній бесіді, рольових літературних іграх, декламація, драматизація тощо), у процесі яких формується культура спілкування.

Формування читацьких умінь здійснюється в нерозривній єдності з мовленнєвими. Якщо сукупність читацьких умінь **відображає процес сприймання, осмислення твору**, то мовленнєві уміння – **процес створення власного висловлювання** за прочитаним (прослуханим). При цьому діти не копіюють текст-зразок, а використовують для побудови власних висловлювань засоби, аналогічні тим, з якими ознайомилися на уроках читання. Цілеспрямоване формування читацької діяльності молодших школярів знаходить своє продовження й розвиток в організації самостійної роботи з дитячою книжкою, роботи з інформацією на спеціально відведених заняттях у класі, а також у позаурочний час.

Формування читацької компетентності учнів здійснюється з використанням міжпредметних зв'язків.

Основою структурування програми є **змістові лінії Державного стандарту з читання: Коло читання**. Формування й розвиток навички читання. Літературознавча пропедевтика. Досвід читацької діяльності. Робота з дитячою книжкою; робота з інформацією. Розвиток літературно-творчої діяльності учнів на основі прочитаного.

Коло читання

Коло читання молодших школярів охоплює твори різних родів і жанрів для дітей цього віку з кращих надбань української і зарубіжної літератури.

Твори усної народної творчості – малі фольклорні форми: загадки, скоромовки, прислів'я, приказки, ігровий фольклор; казки, пісні, легенди, міфи.

Літературні казки українських та зарубіжних авторів.

Твори українських і зарубіжних письменників-класиків, які ввійшли в коло дитячого читання.

Твори сучасної дитячої української та зарубіжної літератури.

Дитяча періодика: газети та журнали.

Довідкова література: словники, довідники, енциклопедії для дітей.

За жанрово-родовими формами – це епічні твори: оповідання, байки, повісті, повісті-казки; ліричні: переважно віршовані твори різного змісту й форми; драматичні: п'єси для дітей.

За тематичним спрямуванням – твори про природу в різні пори року; твори про дітей, їхні стосунки, взаємини в сім'ї, школі; ставлення до природи, людей, праці, сторінки з життя видатних людей; твори, у яких звучать мотиви любові й пошани до рідної землі, Батьківщини, мови, традицій українського та інших народів; утверджуються (добро, людяність, працелюбність, честь, дружба); гумористичні твори; науково-художні твори про живу й неживу природу; пригодницькі твори, фантастика.

Перелік авторів, які визначені цією змістовою лінією за класами, **має рекомендований характер і може бути змінений учителем із урахуванням читацьких інтересів учнів та авторами чи укладачами підручників, зважаючи на авторську концепцію підручника.**

Формування й розвиток навички читання

Протягом навчання в початковій школі учні опановують повноцінну навичку читання, яка характеризується злиттям **технічної й смислової її сторін**.

Техніка читання охоплює такі компоненти, як спосіб читання, правильність, виразність, темп. Кожний з них окремо і в сукупності підпорядковані **смісловій** стороні читання, тобто **розумінню тексту**. Ця якість, що є провідною, передбачає розуміння учнями більшої частини слів у тексті, вжитих як у прямому, так і в переносному значеннях, змісту речень, смислових зв'язків між ними і частинами тексту, його фактичного змісту й основного смислу.

Під час навчання молодші школярі опановують два види читання – **вголос і мовчки**. Читання **вголос** – це чітке, плавне, безпомилкове, достатньо виразне читання цілими словами у відповідному для розуміння тексту темпі. Читання **мовчки** – читання «очима», подумки, без зовнішніх мовленнєвих рухів, характеризується активізацією процесів розуміння, запам'ятовування й засвоєння прочитаного, а також зростанням темпу, порівняно з читанням уголос.

У 3-4 класах змінюється співвідношення видів читання. Провідне місце у сприйманні й засвоєнні навчального матеріалу належить мовчазному читанню. Відповідно і в роботі з текстом збільшується питома вага вправ і завдань на розвиток смислової сторони читання.

Літературознавча пропедевтика

Передбачає ознайомлення школярів (на початковому рівні, практично) з окремими літературознавчими поняттями, необхідними їм під час аналізу та інтерпретації твору. В учнів формуються найпростіші уявлення про сюжет і композицію твору (без уживання термінів), про художній образ-персонаж в епічному творі та художній образ – у ліричному, про деякі особливості жанрів художніх творів, засоби художньої виразності, авторську позицію (ставлення автора до зображуваних подій, до персонажів), тему та основну думку твору.

Відпрацювання зазначених понять здійснюється у процесі всіх видів читацької діяльності.

Досвід читацької діяльності (опрацювання текстів різних видів: художніх, науково-художніх)

Особливості опрацювання художнього твору Усвідомлення жанрової специфіки творів – упізнавання і називання жанру твору

Під час навчання молодші школярі ознайомлюються з творами художньої літератури і фольклору, опановують практичні вміння впізнавати, практично розрізняти та називати окремі літературні жанри: казка (народна і літературна), оповідання, повість, вірш, байка, малі фольклорні форми (загадка, прислів'я); ігровий фольклор (скоромовка, лічилка, календарно-обрядова поезія тощо).

Засвоєння школярами літературних форм, їх жанрових особливостей організовується з урахуванням пізнавальних можливостей дітей. Учні 2-х класів ознайомлюються з найпростішими жанровими особливостями казки на матеріалі казок про тварин, оскільки вони є найпростішими і найдоступнішими для сприймання і розуміння порівняно з іншими видами. Героїко-фантастичні казки, які мають складнішу будову, більші за обсягом, складаються з багатьох епізодів, відзначаються особливою вигадливістю, містять потужний фантастичний елемент, доцільно починати вивчати з 3 класу. Соціально-побутові казки, лірична поезія доступніші учням 4-х класів.

Смисловий і структурний аналіз твору

Аналіз художнього твору ґрунтується на особливостях сприймання молодшими школярами літератури як мистецтва слова. Основне завдання смислового і структурного аналізу художнього тексту – сприймання художнього образу, усвідомлення ідеї твору. Ці завдання зумовлюють вибір засобів для їх розв'язання, тобто визначають, які літературознавчі знання і в якому обсязі будуть потрібні учням, які спостереження за жанровою специфікою того чи іншого твору варто зробити, які прийоми аналізу тексту виявляються найбільш доцільними тощо.

Аналіз тексту різних видів охоплює такі рівні: *первинний, поглиблений, рефлексивний*. Аналізу тексту передують первинне цілісне, безпосереднє,

емоційне сприймання учнями твору, цілеспрямоване перечитування змісту та окремих його фрагментів. У процесі первинного аналізу учні розмірковують над тим, як починається твір, яким чином далі розгортаються події, чим він закінчується. Предметом поглибленого аналізу стає виявлення смислових зв'язків між персонажем, місцем дії та подіями в епічному творі, складання характеристик дійових осіб, аналіз їхніх учинків, мотивів поведінки. У процесі рефлексивного аналізу відбувається осягнення ціннісних смислів твору, висловлювання оцінних суджень, формування вміння робити висновки на основі змісту прочитаного твору.

Усвідомлення смислових зв'язків становить основу початкового уявлення про сюжет і композицію художнього твору, виділення теми та основної думки твору тощо. Аналізу підлягають не всі елементи тексту, а лише ті, що найбільш яскраво виражають ідею твору, який вивчається. Структурний аналіз змісту твору має на меті орієнтування учнів у структурі тексту, відтворення його з опорою на різні види плану, малюнки тощо.

Засоби художньої виразності, емоційно-оцінне ставлення до змісту прочитаного (прослуханого) твору

Цілісне сприймання змісту твору, усвідомлення його ідеї нерозривно пов'язане з умінням сприймати засоби художньої виразності відповідно до їхніх функцій у художньому творі. Основою такого сприймання й оцінки зображуваного є формування в учнів уявлення про слово як засіб створення художнього образу.

Під керівництвом учителя молодші школярі навчаються помічати особливості авторського вибору слів, засобів вираження емоцій, почуттів, ставлення до зображуваних подій, вчинків героїв.

Усвідомлення ролі засобів виразності у творі дає учням змогу повніше сприймати й відтворювати в уяві картини життя, змальовані письменником/письменницею, встановлювати зв'язок між ними, розуміти авторську позицію, що своєю чергою сприяє проникненню в емоційну тональність твору.

Оволодіння цими читацькими уміннями створює умови для розвитку в школярів здатності емоційно реагувати на зміст прочитаного (прослуханого) твору, виявляти й усвідомлювати свої почуття, умінь виразно читати, висловлювати власні оцінні судження, використовуючи адекватні мовленнєві засоби.

Робота з науково-художніми творами

Науково-художній твір – це різновид дитячої пізнавальної літератури. У науково-художньому творі пізнавальна інформація розкривається за допомогою сюжету, характеристики (опису) образів, подій, явищ.

За жанровою та тематичною різноманітністю – це оповідання, пізнавальні казки, повісті про явища природи, історичні події, видатних особистостей, відкриття в різних галузях знань.

Робота з науково-художнім твором спрямовується на формування в учнів умінь знаходити пізнавальну інформацію, визначати істотні ознаки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки тощо.

Робота з дитячою книжкою; робота з інформацією

Основними завданнями уроків роботи з дитячою книжкою, роботи з інформацією у 3-4 класах є розширення кола дитячого читання, формування читацької самостійності учнів, сприяння розвитку інформаційної культури молодших школярів.

На кожному етапі навчання визначаються завдання, які враховують особливості кожного вікового мікроперіоду, обумовлюються методика роботи та організація читацької діяльності учнів, вимоги до навчального матеріалу, види бібліотечно-бібліографічної допомоги, типи, структура уроку (заняття) тощо.

У 3-4 класах самостійна читацька діяльність також має свої особливості. Одним із пріоритетних завдань у цей період є формування й розвиток у школярів продуктивних способів самостійного опрацювання змісту різних типів і видів дитячих книжок, у т.ч. значних за обсягом, довідкової літератури, дитячої періодики, а також умінь здійснювати пошук, добір, систематизацію, узагальнення навчально-пізнавальної інформації, користуючись засобами бібліотечно-бібліографічної допомоги, довідково-інформаційним апаратом книжки, а також Інтернет-ресурсами дитячої бібліотеки.

Набуті у попередніх класах практичні уміння, способи роботи з дитячою книжкою дозволяють школярам переважно самостійно розв'язувати спеціальні завдання, які становлять сутність читацької діяльності.

Учні засвоюють знання про підручник як навчальну книгу, набувають уміння орієнтуватись у його структурі, користуватись умовними позначками, засвоюють пам'ятки-алгоритми щодо організації самостійної роботи з підручником.

Визначаючи твори для позакласного читання, вчитель враховує стан забезпечення дитячою літературою районних (міських) шкільних, домашніх бібліотек.

Окреслений зміст роботи реалізується на спеціально відведених уроках, бібліотечних заняттях (проводяться 1 раз на два тижні).

Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного

Спілкування з літературою як мистецтвом слова задовольняє природну потребу дитини в емоційних переживаннях, створює передумови для самовираження особистості. Молодші школярі беруть участь у посильній творчій діяльності, яка організовується вчителем на уроках класного й позакласного читання та в позаурочний час. Для стимулювання творчих здібностей використовуються такі види завдань: словесне малювання, графічне ілюстрування, творчий переказ, читання за ролями, інсценізація, колективне та індивідуальне складання з допомогою учителя казок, віршів, лічилок, загадок тощо.

Аудіювання – слухання-розуміння усного мовлення

На уроках літературного читання здійснюють не лише такий вид мовленнєвої діяльності, як читання, а й слухання-розуміння (аудіювання). Уміння слухати й розуміти усне мовлення лежить в основі розвитку навичок говоріння, читання, письма. У сучасних умовах, коли відбувається збільшення

обсягів інформації, виникає потреба у швидкому і точному сприйманні усного мовлення, розумінні прослуханого, вмінні зосереджувати довільну увагу впродовж більш тривалих відрізків часу. Все це зумовлює необхідність удосконалювати навичку слухання і розуміння (аудіювання).

Учнів необхідно вчити стежити за розвитком думки, адекватно сприймати інформацію; помічати в тексті слова, найважливіші для розуміння висловлювання, виділяти певні факти; усвідомлювати зміст прослуханого тексту зважаючи на загальний тон, тембр, темп, силу голосу того, хто озвучує текст.

Розвиток уміння уважно слухати, розуміти прослухане, виконувати після одного/двох (за вибором учителя, зважаючи на навчальні можливості учнів класу) прослуховувань певні завдання відбувається на матеріалі художніх (3-4 клас) та науково-художніх (4 клас) творів. У вправлянні з аудіювання, як правило, використовують фронтальні види роботи; для проведення аудіювання добирають завдання на створення малюнка за текстом; вибір правильної відповіді на запитання до тексту з кількох пропонованих варіантів; висловлювання вражень, почуттів щодо змісту прослуханого тексту тощо.

* * *

Методична реалізація змісту курсу «Літературне читання» потребує гнучкого підходу до визначення цілей, структури уроків, добору методів і прийомів організації читацької діяльності молодших школярів.

У поєднанні методів і прийомів навчання слід прагнути до активізації пізнавальної й емоційно-почуттєвої сфери учнів, залучення їх до діалогічної взаємодії з текстом, самовираження у творчій діяльності. Повноцінне сприймання й розуміння передбачає взаємодію мотиваційного, змістового, операційного, рефлексивного компонентів читацької діяльності учнів, поетапність осягнення смислової й образної цінності твору.

Реалізація ідей особистісно зорієнтованого навчання, впровадження компетентнісного підходу потребують індивідуалізації читацької діяльності учнів, залучення їх до самоперевірки й самоконтролю власних навчальних досягнень.

Це зумовлює необхідність систематичного застосування диференційованих і творчих завдань, завдань на вибір, врахування в оцінюванні навчальних досягнень індивідуальних особливостей учнів, їхніх читацьких інтересів.

Літературне читання 4 клас

119 год

(3,5 год на тиждень –

3 год літературного читання щотижня та 1 год літературного читання (позакласне читання) кожний другий навчальний тиждень (через тиждень), або I семестр – 3 год на тиждень, II семестр – 4 год на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня
Коло читання	
<p>Перелік авторів, які визначені у колі читання, <u>має рекомендований характер і може бути змінений учителем із урахуванням читацьких інтересів учнів та авторами чи укладачами підручників, зважаючи на авторську концепцію підручника</u></p>	
<p>Усна народна творчість. Малі фольклорні форми: прислів'я, приказки, лічилки, загадки, усмішки; соціально-побутові казки, притчі, легенди, народні пісні.</p> <p>Поезія. Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Дмитро Білоус, Іван Драч, Ірина Жиленко, Любов Забашта, Ліна Костенко, Анатолій Костецький, Олеся Мамчич, Володимир Лучук, Іван Малкович, Дмитро Павличко, Оксана Сенатович, Василь Симоненко, Ганна Черінь.</p> <p>Байки. Леонід Глібов, Євген Гребінка, Павло Глазовий.</p> <p>Літературні казки, оповідання, легенди, уривки з повістей, повістей-казок. Михайло Коцюбинський, Марко Вовчок, Борис Грінченко, Остап Вишня, Олександр Довженко, Олесь Гончар, Олесь Донченко, Анатолій Григорук, Всеволод Нестайко, Іван Сенченко, Михайло Слабошпицький, Василь Сухомлинський, Григій Тютюнник, Марія Чумарна, Василь Чухліб, Сашко Дерманський, Леся Воронина, Михайло Чабанівський, Оксана</p>	<p>Учень/учениця: називає з кола опрацьованих творів основні теми читання; твори різних жанрів; прізвища, імена 5-6 найвідоміших українських письменників, та їхні твори, з якими ознайомились під час навчання;</p> <p>визначає жанр прочитаного твору: казка, легенда, вірш, оповідання, повість, повість-казка, байка, п'єса; пояснює свій вибір;</p> <p>розрізняє казку народну і літературну; пояснює спільне та відмінне у цих творах;</p> <p>розрізняє прозові, поетичні, драматичні твори;</p> <p>висловлює міркування про читання як важливе джерело знань; читання як цікаве дозвілля;</p> <p>називає, які теми книжок цікавлять; назви улюблених творів та імена улюблених авторів.</p>

<p>Іваненко, Саша Кочубей, Галина Ткачук, Мар'яна Прохасько, Тарас Прохасько, Ірен Роздобудько.</p> <p>П'єси. Іван Андрусяк, Неля Шейко-Медведєва.</p> <p>Науково-художні. Антін Лотоцький, Василь Скуратівський, Алла Коваль, Паола Утевська, Анатолій Давидов, Юлія Смаль.</p> <p>Довідкова література для дітей молодшого шкільного віку.</p> <p>Сторінками дитячих журналів.</p> <p>Зарубіжна література. Казки, оповідання, уривки з повістей – Ред'ярд Кіплінг, Алан Мілн, Микола Носов, Льюїс Керолл, Роальд Дал, Пауль Маар, Марія Парр.</p>	
Формування і розвиток навички читання	
<p>Читання вголос.</p> <p>Читання мовчки.</p> <p>Читання й розуміння. Слухання й розуміння.</p> <p>Інтонаційні та позамовні засоби виразності читання.</p>	<p>Учень/учениця: читає вголос свідомо, правильно, виразно із дотриманням основних норм літературної вимови і <u>мовчки</u> (усвідомлено) в оптимальному для розуміння темпі; називає після прослуховування чи прочитування твору його жанр, персонажів, факти про їхні дії та вчинки, місце та час подій; готується до виразного читання: обирає та застосовує тон, темп, гучність читання, логічний наголос з урахуванням змісту та жанрової специфіки твору; передає з їхньою допомогою під час читання, декламації, читання в особах, інсценізації різножанрових творів своє та авторське ставлення до змісту твору.</p>
Літературознавча пропедевтика	
<p>Тема та основна думка твору.</p>	<p>Учень/учениця: визначає тему й основну думку твору;</p>

<p>Сюжет і композиція (без уживання термінів). Факти, події, випадки, пригоди в художньому творі, їхні взаємозв'язки.</p> <p>Герой (персонаж) твору. Головний і другорядний персонажі у творі, стосунки між ними. Вчинки й характери персонажів. Мотиви вчинків персонажів. Позитивний і негативний вчинок героя (персонажа) твору. Власне ставлення до героїв твору.</p>	<p>визначає відносно завершені і самостійні частини тексту (епізоди); факти, події, персонажів, їх вчинки;</p> <p>пояснює, хто герої твору, що і як про це сказано в тексті; які події, пригоди трапилися, місце та час подій, як вони пов'язані між собою;</p> <p>визначає головних і другорядних персонажів твору;</p> <p>пояснює й обґрунтовує вчинки героїв та їхні мотиви;</p> <p>оцінює дії та вчинки персонажа й робить висновок про те, позитивний чи негативний вчинок; обґрунтовує свою думку;</p> <p>підтверджує свою думку про формування автором твору враження щодо героя твору рядками з тексту;</p>
<p>Автор твору. Взаємозв'язки: письменник/письменниця – тема; письменник/письменниця – жанр; письменник/письменниця – талановита людина. Біографії, автобіографії письменників для молодших школярів.</p>	<p>складає невеликі усні розповіді про життєвий шлях 2-3 письменників, події, які особливо запам'яталися; пояснює, як, з яких джерел можна одержати біографічні відомості про майстрів мистецтва слова; називає основні теми та жанри їх творів;</p>
<p>Мова художнього твору. Засоби художньої виразності у творі. Авторський вибір слова у творах різних жанрів для діалогів, описів природи, зовнішності персонажів, характеристики героїв.</p>	<p>пояснює, які яскраві, влучні слова, словосполучення, вислови допомагають глибше, краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями;</p>
<p>Жанр. Жанрові ознаки творів.</p>	<p>розрізняє, визначає, обґрунтовує вивчені раніше жанрові ознаки літературних творів, які опрацьовувалися під час навчання в 2-4</p>

	<p>класах; наводить приклади творів відповідно до вказаного в завданні жанру; співвідносить літературний твір з його жанром.</p>
<p>Досвід читацької діяльності</p>	
<p>Робота з художніми творами</p>	
<p>Народні соціально-побутові казки. Відмінність соціально-побутових казок від казок про тварин та героїко-фантастичних (чарівних).</p> <p>Народний побут, місце події у соціально-побутовій казці.</p> <p>Герої, їхні характери, вчинки, мотиви поведінки. Протиставлення персонажів.</p> <p>Мова соціально-побутової казки.</p> <p>Зв'язок літературної казки з фольклорною. Письменники-казкарі.</p> <p>Легенда (як твір-переказ про якісь події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою). Герої легенд, їхні риси особистості.</p> <p>Жанрові особливості віршів, їхня тематика. Почуття автора та засоби їхнє вираження у вірші. Зміна</p>	<p>Учень/учениця: практично вирізняє народну соціально-побутову казку серед інших казок; пояснює відмінність соціально-побутових казок від казок про тварин та героїко-фантастичних (на конкретних прикладах); знає назви, сюжети соціально-побутових народних казок, які вивчалися на уроках; читає напам'ять 1 уривок з казки (без діалогу) 35-40 слів; знаходить у тексті казки уривок з описом народного побуту, місця події;</p> <p>називає в казках героїв, пояснює їхні вчинки, мотиви поведінки; визначає персонажів, які протиставляються у казці; робить висновок про повчальний зміст казок; використовує зразки мови казки в переказі, розповіді про казку, про її героїв.</p> <p>розрізняє фольклорну та літературну казку; пояснює спільне та відмінне в цих казках; правильно називає прізвища найвідоміших письменників-казкарів та їхні твори; практично вирізняє легенду серед інших літературних творів;</p> <p>називає героїв легенд, їхні риси особистості;</p> <p>називає ознаки вірша як жанру; теми опрацьованих віршів; визначає у вірші слова, які передають почуття автора; читає напам'ять 6 поетичних творів</p>

<p>почуттів поета в ліричному вірші.</p> <p>Оповідання і повість. Формування письменником/письменницею читацького враження про зображувані події та героїв твору.</p> <p>Позитивні й негативні вчинки персонажів; їхні мотиви.</p> <p>Історичні оповідання для дітей.</p> <p>Гумористичні твори для дітей, їхній вплив на людину . Авторський вибір слова для характеристики героя, створення комічних ситуацій і т. ін.</p>	<p>оповідання й повість; називає спільні й відмінні ознаки цих літературних жанрів; обґрунтовує свій вибір (на конкретному прикладі);</p> <p>визначає в оповіданні та повісті позитивні й негативні вчинки героїв (персонажів); моральний і етичний характер вчинків героїв та висловлює оцінні судження про них; обґрунтовує свої міркування; практично розрізняє історичні оповідання для дітей, пояснює, що в таких творах йдеться про події (людей), які відбувалися (жили) дуже давно;</p> <p>вирізняє за змістом подій, вчинків героїв гумористичні оповідання серед інших оповідань;</p> <p>знаходить авторські слова для характеристики героя, створення комічних ситуацій у гумористичних творах, пояснює вибір автора; використовує авторські слова-характеристики в розповіді про героя, при порівнянні вчинків персонажів;</p> <p>робить припущення щодо того, як автор формує ставлення читача до зображуваних подій і персонажів творів.</p> <p>пояснює, що гумор допомагає доброзичливо вказати на певні особистісні якості, робить життя яскравим, оптимістичним, спонукає до добрих справ, а почуття гумору є позитивною властивістю особистості;</p> <p>читає напам'ять 1 уривок з оповідання обсягом 35-40 слів;</p> <p>знає напам'ять 7-8 прислів'їв, розуміє їх зміст та пояснює, у якій життєвій ситуації доцільно вживати кожне з прислів'їв;</p> <p>добирає і використовує прислів'я в розповіді про героїв оповідань;</p> <p>співвідносить прислів'я й основну думку оповідання.</p>
<p><i>Смисловий і структурний аналіз тексту</i></p>	
<p>Зміст твору і почуття читача/слухача під час читання/слухання</p>	<p>Учень/учениця: розповідає про свої враження, почуття, які виникли під час читання/слухання твору; називає події /персонажів твору, які</p>

Розвиток подій у творі.	вразили, засмутили, викликали сміх, спонукали до певних дій; пояснює свої думки;
Смислові та причиново-наслідкові зв'язки між епізодами, подіями та явищами, подіями та вчинками героїв у творі.	визначає події, причини, час і місце подій у творі та як вони пов'язані між собою; підтверджує думку рядками тексту/ розповіддю фактів з тексту; наводить приклади фактів, які змінюють хід подій; встановлює і пояснює смислові зв'язки між епізодами (частинами тексту), подіями і явищами, подіями і вчинками героїв у творі; встановлює та пояснює за змістом твору причиново-наслідкові зв'язки між подіями, між вчинками героїв (персонажів) (з допомогою вчителя).
Характеристики персонажів.	характеризує дійових осіб; оцінює їх вчинки, поведінку, визначає риси характеру персонажів твору (з опорою на перелік назв рис характеру і самостійно); знаходить в тексті слова, вислови, речення, які підтверджують думку читача про героя (персонажа); пояснює , чого навчає читача вчинок героя (персонажа) твору;
Пейзаж у художньому творі.	знаходить в тексті твору й зачитує частину з описом пейзажу; виділяє окремі слова, вислови, які допомагають яскраво уявити картину; використовує їх й розповідях за змістом твору; встановлює зв'язок між пейзажем і діями та вчинками героями, пояснює цей зв'язок;
Тема й основна думка твору.	визначає тему й основну думку твору; пояснює свій вибір;
План тексту (оповідання, казки, статті).	складає план оповідання, казки, статті (до 5 пунктів); використовує його для розповіді, різних видів переказу;
Діалог читача з текстом.	

<p>Діалог за змістом прочитаного.</p>	<p>формулює (під час читання мовчки та вголос) запитання за змістом прочитаного про факт, подію, час, місце події, героїв твору, причини й наслідки подій, взаємозв'язки між ними; озвучує запитання, які виникли під час читання; відповідає на них рядками тексту, своїми словами; провадить діалог (6-7 реплік) з учителем, однокласниками на основі прочитаного.</p>
<p><i>Засоби художньої виразності; емоційно-оцінне ставлення читача до змісту твору</i></p>	
<p>Художня виразність мови. Роль засобів художньої виразності в усній народній творчості та у творчості поетів і прозаїків.</p> <p>Ставлення автора й читача до зображеного у творі.</p>	<p>Учень/учениця: знаходить в тексті засоби художньої виразності (епітет, метафору, порівняння без вживання терміна); пояснює їхнє значення у творах різних жанрів, у створенні художніх образів, описів; використовує художні засоби у власному мовленні (в описах, розповідях, творах), розуміє їх роль у тексті. висловлює емоційно-оцінні судження (морально-етичного й естетичного характеру); обґрунтовує свою думку; пояснює ставлення автора до зображеного; висловлює думку про власне ставлення до зображеного, порівнює її з авторською.</p>
<p>Робота з науково-художніми творами</p>	
<p>Науково-художні оповідання, повісті, казки</p>	<p>виділяє в тексті науково-пізнавальну й художню інформацію; пояснює пізнавальне значення твору; визначає тему науково-художнього оповідання, повісті, казки, добирає факти, слова й думки, які пояснюють визначення теми, виділяє в науково-художньому оповіданні, повісті, казці смислові частини; складає план, визначає основну думку, ілюструє її прикладами з тексту та власними висновками, переказує зміст за складеним планом.</p>
<p>Робота з дитячою книжкою; робота з інформацією</p>	
<p>Орієнтовний зміст книжки.</p>	<p>Учень/учениця: визначає орієнтовний зміст книжки (з опорою на всі складові позатекстової</p>

<p>Особливості змісту художньої, науково-художньої та науково-популярної книжок.</p>	<p>інформації, засвоєні під час навчання в початковій школі), у т.ч. за типом видання, напр., збірка творів різних авторів про природу, авторська збірка казок та ін. називає (на основі розгляду книжок) відмінності в орієнтовному змісті художньої, науково-художньої та науково-популярної книжок; розрізняє зміст художньої, науково-художньої, науково-популярної дитячої книжки, спираючись на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат;</p>
<p>Коротка анотація до прочитаної книжки.</p>	<p>складає коротку анотацію до прочитаної книжки (усно);</p>
<p>Самостійне читання книги. Відгук про книгу.</p>	<p>читає значні за обсягом твори (повісті, повісті-казки, біографічні твори); називає її головних і другорядних героїв; визначає тему твору, основну думку; характеризує персонажів; переказує окремі частини книжки; складає (усно) відгук про книжку;</p>
<p>Збірка творів, хрестоматія для позакласного читання.</p>	<p>орієнтується у збірках творів, хрестоматіях з метою пошуку відповідної інформації; визначає за допомогою змісту (переліку) творів, передмови, які розділи увійшли до книжки; знаходить потрібний твір;</p>
<p>Пошук потрібної книжки, навчально-пізнавальної інформації з різних джерел друкованої продукції.</p>	<p>добирає дитячі книжки за завданням учителя, а також за власною ініціативою, користуючись відкритим книжковим фондом бібліотеки, різними видами бібліотечно-бібліографічної допомоги, з якими ознайомилися під час навчання (у т.ч. Інтернет-ресурсами дитячої бібліотеки); знаходить потрібну навчально-пізнавальну інформацію, користуючись різними джерелами друкованої продукції (науково-популярні книжки з різних галузей знань, словники, енциклопедії, періодичні видання для дітей);</p>
<p>Колективна дискусія за змістом прочитаного.</p>	<p>бере участь у колективному обговоренні змісту прочитаного; уважно слухає й розуміє запитання вчителя, думки,</p>

	<p>міркування однокласників; аргументовано доповнює їхні відповіді, відстоює власну позицію); дотримується норм культури спілкування під час дискусії;</p> <p>висловлює власні оцінні судження щодо прочитаного: твори, які найбільше вразили, змусили замислитися, викликали сміх тощо.</p>
Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного	
<p>Творча робота на основі сприймання різних видів мистецтва: творів письменників, художників, композиторів.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>самостійно та з допомогою вчителя виконує творчі завдання до прочитаного (словесне малювання та ілюстрування прочитаного, творчий переказ, читання за ролями, інсценізація, доповнення і певні зміни віршованих і прозових творів, зміни текстів);</p> <p>складає самостійно та з допомогою вчителя казки, небилиці, твори-мініатюри, вірші, лічилки, загадки тощо;</p> <p>бере участь в інсценізації прочитаних творів.</p>
Аудіювання – слухання-розуміння усного мовлення	
<p>Слухання-розуміння художнього та науково-художніх творів (оповідання обсягом 280-300 слів).</p> <p>Слухання-розуміння інструкцій, що стосуються виконання навчальних дій (з 6-7 кроків).</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>називає</i> про що, або про кого йдеться у творі, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті;</p> <p><i>встановлює</i> причиново-наслідкові зв'язки;</p> <p><i>визначає</i> тему і основну думку сприйнятого на слух твору;</p> <p><i>розповідає</i> про свої враження, почуття, які виникли під час слухання твору;</p> <p><i>висловлює</i> власну думку про факти, події у сприйнятому на слух тексті;</p> <p><i>адекватно виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань.</p>

Іншомовна освіта (англійська, німецька, французька, іспанська)

та інші мови)

Пояснювальна записка

Освітню програму з іншомовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти, Типової освітньої програми початкової освіти під керівництвом Р. Шияна та Міжнародної освітньої програми Cambridge Primary (Cambridge Primary English as a Second language).

Метою іншомовної освіти для загальної середньої освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** іншомовної освіти у початковій школі є:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених цією програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;
- обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;
- ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах опанування іноземної мови в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає ознайомлення з культурою народу, чію мову вивчають учні. Такий підхід

зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні досягають рівня А2. Рівень характеризує результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджується із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти» (Common European Framework of reference for language learning, teaching and assessment.)

Відповідно до мети іншомовної освіти та завдань у початковій школі, виокремлено такі **змістові лінії**:

«Зорове сприймання»,

«Онлайн взаємодія»

та змістові лінії відповідно до Міжнародної програми Cambridge Primary (Cambridge Primary English as a Second language):

«Читання»,

«Письмо»,

«Слухання»,

«Використання англійської мови»,

«Говоріння».

Іншомовна комунікативна компетентність виявляється в безпосередньому та опосередкованому міжкультурному спілкуванні. Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістових ліній **«Слухання»**, **«Говоріння»**. Змістова лінія **«Слухання»** передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/ або невербально. Змістова лінія **«Усна взаємодія»** спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті; ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи. Змістова лінія **«Говоріння»** передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність).

Змістова лінія **«Використання англійської мови»** передбачає вживання у побуті вивчених мовних структур.

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані у просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Зорове сприймання»** (читач – автор), **«Письмо»**, **«Онлайн взаємодія»**. Усі перелічені змістові лінії забезпечують для учнів здобуття досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу розвивати комунікативну компетентність. Змістова лінія **«Зорове сприймання»** передбачає сприймання та розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків. У рамках змістової лінії **«Письмо»** учні навчаються

писати короткі фрази для надання базової інформації. Результатом опрацювання змістової лінії «*Онлайн взаємодія*» є оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

Stage 4

Reading

- 4Rd1 Recognise the difference between fact and opinion in short, simple texts on an increasing range of general and curricular topics
- 4Rd2 Understand, with little or no support, specific information and detail in short, simple texts on an increasing range of general and curricular topics
- 4Rd3 Use, with some support, familiar paper and digital reference resources to check meaning and extend understanding
- 4Rf1 Read and follow, with limited support, familiar instructions for classroom activities
- 4Rg1 Recognise, identify and sound, with some support, a range of language at text level
- 4Rg2 Read, with some support, an increasing range of short simple fiction and non-fiction texts with confidence and enjoyment
- 4Rg3 Recognise the attitude or opinion of the writer in short texts on an increasing range of general and curricular topics
- 4Rm1 Understand the main points of an increasing range of short, simple texts on general and curricular topics by using contextual clues

Writing

- 4Wa1 Plan, write, edit and proofread work at text level, with support, on a limited range of general and curricular topics
- 4Wa2 Write, with support, a sequence of short sentences in a paragraph on a limited range of general and curricular topics
- 4Wa3 Use joined-up handwriting in range of written work across the curriculum with some speed and fluency
- 4Wc1 Write, with support, factual and imaginative descriptions at text level which describe people, places and objects
- 4Wo1 Link, with some support, sentences into a coherent paragraph using a variety of basic connectors on a limited range of general and curricular topics
- 4Wo2 Punctuate written work at text level on a limited range of general and curricular topics with some accuracy when writing independently
- 4Wo3 Use, with some support, appropriate layout at text level for a limited range of written genres on familiar general and curricular topics

Use of English

- 4Uf1 Use quantifiers many, much, a lot of, a few on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf2 Use simple perfect forms of common verbs to express what has happened [indefinite time] on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf3 Use adverbs of indefinite time yet, ever, already, always on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf4 Use future forms will for predictions and be going to to talk about already decided plans on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf5 Use simple present forms and simple past regular and irregular forms to describe routines, habits and states on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf6 Use adverbs of definite time, last week, yesterday, on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf7 Use present continuous forms to talk about present activities and with future meaning on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf8 Use past continuous forms for background actions on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf9 Use might, may, could to express possibility on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf10 Use shall [for suggestions] on a limited range of general and curricular topics
- 4Uf11 Use if clauses [in zero conditionals] on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug1 Use a growing range of countable and uncountable nouns, including common noun phrases describing times and location, on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug2 Use a growing range of adjectives and comparative and superlative adjectives [both regular and irregular] on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug3 Use be/look/sound/feel/taste/smell like on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug4 Use be made of on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug5 Use to make somebody/something + adjective on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug6 Use a growing range of common adverbs [both regular and irregular], simple and comparative forms and adverbs of frequency on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug7 Use a limited range of prepositions to talk about time and location on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug8 Use prepositions like to describe things and about to denote topic on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug9 Use prepositions of direction to, into, out, of, from, towards on a limited range of general and curricular topics
- 4Ug10 Spell most high-frequency words accurately for a limited range of familiar general and curricular topics when writing independently

- 4Ut1 Use questions What time/What else/What next? on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut2 Use determiners including any, no, each, every on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut3 Use questions, including tag questions, to seek agreement and clarify on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut5 Use basic personal and demonstrative pronouns and quantitative pronouns some, any, something, nothing, anything on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut6 Use common verbs followed by infinitive verb/verb + ing patterns on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut7 Use infinitive of purpose on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut8 Use conjunctions so, if, when, where, before, after to link parts of sentences on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut9 Use where clauses on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut10 Use before/after clauses [with past reference] on a limited range of general and curricular topics
- 4Ut11 Use defining relative clauses with which, who, that, where to give details on a limited range of **general and curricular topics**

Listening

- 4Ld1 Understand most specific information and detail of short, supported talk on a wide range of familiar topics
- 4Ld2 Deduce meaning from context in short, supported talk on an increasing range of general and curricular topics
- 4Ld3 Understand an increasing range of unsupported basic questions which ask for personal information
- 4Ld4 Understand a sequence of supported classroom instructions
- 4Ld5 Understand an increasing range of unsupported basic questions on general and curricular topics
- 4Lg1 Understand supported narratives, including some extended talk, on an increasing range of general and curricular topics
- 4Lg2 Identify rhymes and repetition
- 4Lm1 Understand the main points of supported extended talk on a range of general and curricular topics
- 4Lo1 Recognise the opinion of the speaker(s) in basic, supported talk on an increasing range of general and curricular topics

Speaking

- 4S1 Provide basic information about themselves and others at sentence level on an increasing range of general topics
- 4S2 Ask questions to find out general information on an increasing range of general and curricular topics
- 4S3 Give an opinion at sentence level on an increasing range of general and curricular topics
- 4S4 Respond with limited flexibility at sentence level to unexpected comments on an increasing range of general and curricular topics

- 4S5 Organise talk at sentence level using connectors on an increasing range of general and curricular topics
- 4S6 Communicate meaning clearly at sentence level during pair, group and whole class exchanges
- 4S7 Keep interaction going in basic exchanges on a growing range of general and curricular topics
- 4S8 Relate basic stories and events on a range of general and curricular topics

Математика

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 4 класи

Пояснювальна записка

Курс математики – важлива складова навчання і виховання молодших школярів, основоположна частина математичної освіти.

Програма з математики для 1–4 класів спрямована на реалізацію мети та завдань освітньої галузі, визначених у Державному стандарті початкової загальної освіти.

Навчання математики забезпечує формування у молодших школярів ключових компетентностей, які позначаються через вміння вчитися, здатність логічно міркувати, вміння критично мислити, готовність розв'язувати проблеми із застосуванням досвіду математичної діяльності для вирішення повсякденних задач, вміння працювати в команді тощо. Крім того, навчання

математики сприятиме виробленню в учнів передумов самостійного пошуку й аналізу інформації, фінансової грамотності та підприємницьких навичок.

Основним завданням навчання математики є формування в молодших школярів предметної математичної компетентності, яка виявляється у таких ознаках:

цілісне сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні дійсності;

розпізнавання проблем, які розв'язуються із застосуванням математичних методів;

здатність розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, виконувати дії за алгоритмом, обґрунтовувати свої дії;

уміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією;

уміння орієнтуватися на площині та у просторі;

здатність застосовувати обчислювальні навички й досвід вимірювання величин у практичних ситуаціях.

Важливу роль у формуванні компетентності учня/учениці відіграє набуття ним/нею досвіду задоволення пізнавальних інтересів, проявів емоційно-ціннісних ставлень, творчої активності, спілкування, соціальних орієнтацій.

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти курс математики будується за такими змістовими лініями:

числа, дії з числами;

величини;

математичні вирази, рівності, нерівності;

сюжетні задачі;

просторові відношення, геометричні фігури;

робота з даними (реалізується наскрізно в усіх інших змістових лініях).

Основу змісту початкового курсу математики становить арифметика цілих невід'ємних чисел і вимірювання величин. На пропедевтичному рівні подаються елементи алгебри та геометрії. Зміст розділів у кожному класі розширюється і доповнюється. Таким чином забезпечується поступове розширення і ускладнення навчального матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення. Це сприяє формуванню знань, умінь, навичок і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

У зв'язку з цим розділи починаються із узагальнення і систематизації навчального матеріалу, який вивчався у попередньому класі, з подальшим його розвитком.

Характеристика змісту навчання

Формування початкових математичних знань, умінь і способів діяльності, їх практичне застосування ґрунтується на суб'єктному досвіді дітей, набутого ними або у сім'ях, або у дошкільних чи інших навчальних закладах.. Дошкільники, як правило, володіють уміннями орієнтуватися у

просторі та визначати розташування у ньому різних об'єктів навколишнього світу; лічити, принаймні, в межах 10, робити елементарні узагальнення, висновки, висловлювати власні оціночні судження.

Ці уміння служать основою для формування предметної математичної компетентності в початковій ланці освіти.

Змістова лінія «Числа. Дії з числами» є найбільшою за обсягом. У її межах розгортаються решта змістових ліній. Уявлення про натуральне число формується на основі оперування групами об'єктів навколишнього світу, у тому числі й геометричних фігур.

У третьому класі учні вивчають нумерацію чисел у межах 1000, закріплюють поняття розряду як основи нумерації чисел; опановують прийоми письмового додавання і віднімання; вивчають таблицю множення на числа 6-9 та відповідні їм випадки ділення, ознайомлюються з прийомами позатабличного множення і ділення, ділення з остачею. Володіння табличними та позатабличними випадками множення і ділення учні засвоюють на рівні навички.

У четвертому класі учні вивчають нумерацію чисел у межах мільйона, засвоюють поняття класу та розрядів, що входять до складу перших двох класів, узагальнюють позиційний принцип запису чисел; засвоюють алгоритми письмового додавання і віднімання, множення і ділення багатоцифрових чисел. У межах цієї змістової лінії на практичній основі в учнів формують поняття дробу: у 3-му класі – ознайомлюють із частинами (дробами з чисельником 1), у 4-му – з дробами, їх утворенням і порівнянням дробів з однаковими знаменниками.

Завданням змістової лінії «Величини» є ознайомлення учнів із основними величинами та їх вимірюванням. Ця змістова лінія є пропедевтичною основою для побудови моделей навколишнього світу, важливою ланкою, що пов'язує математику з іншими науками. Вивчення довжини, маси, місткості, часу, вартості, периметру, площі та способів вимірювання цих величин перебуває у тісному зв'язку з формуванням поняття числа, вивченням арифметичних дій та геометричних фігур. Одиниці вимірювання величин вводять поступово по концентрах – десяток, сотня, тисяча, мільйон. Важливо формувати в учнів уміння використовувати різні одиниці вимірювання величин у процесі розв'язування практично - зорієнтованих задач. Поняття величини є одним із головних у контексті формування в учнів цілісної картини світу, практичного застосування досвіду навчальної математичної діяльності в життєвих ситуаціях.

Одночасно з вивченням арифметичного матеріалу вводять елементи алгебри, **подані змістовою лінією «Математичні вирази. Рівності. Нерівності»**. На конкретних прикладах розкривають поняття про вирази – числові та зі змінною; рівності – числові, рівняння, формули; нерівності – числові та зі змінною. Одним із питань алгебраїчної пропедевтики в початковій школі є формування уявлення про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів. Робота із цим змістом є

підготовкою до засвоєння функціональної залежності на наступному ступені математичної освіти.

Вивчення елементів геометрії передбачено **змістовою лінією «Просторові відношення. Геометричні фігури»**. Головне завдання полягає у розвитку в учнів просторових уявлень, уміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати й абстрагувати; формуванні у школярів практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури тощо. У початковому курсі математики в учнів формують уявлення та поняття про геометричні фігури на площині, їх істотні ознаки, вчать розпізнавати геометричні фігури у просторі та їх елементи, співставляти геометричні фігури з навколишніми предметами. Навчальна діяльність, пов'язана із вимірюванням і обчисленням геометричних величин (периметру та площі), дозволяє проілюструвати просторові та кількісні характеристики реальних об'єктів, організувати продуктивну діяльність молодших школярів..

Одним із завдань навчання математики є формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів. **У зв'язку з цим особливо значуща роль відведена змістовій лінії «Сюжетні задачі»**. Сюжетні задачі виступають важливим засобом ілюстрації і конкретизації навчального матеріалу; розвитку пізнавальних процесів, оволодіння прийомами розумової діяльності; виховання вольових якостей, естетичних почуттів; розвитку вміння будувати судження, робити висновки; формування в учнів мотивації їхньої навчальної діяльності, інтересу та здатності до цієї діяльності.

Сюжетні задачі, особливо практично - зорієнтовані, забезпечують зв'язок математики із реальним життям дитини. Уміння розв'язувати задачі є не лише показником навченості, а й здатності до самостійної навчальної діяльності. Метою цієї змістової лінії є формування в учнів загального уміння працювати із задачею, умінь розв'язувати задачі певних типів. **У 3-му і 4-му класах** вдосконалюють загальне уміння розв'язувати задачі на матеріалі нових видів простих та складених задач. В 4-му класі вводяться задачі з буквеними даними.

Уявлення про **процес розв'язування задачі** формується як перехід від текстової моделі (текст задачі) до схематичної (короткий запис, схема), а далі – до математичної (вираз).

Процес розв'язування задачі передбачає аналіз її умови, подання результатів цього аналізу у вигляді допоміжної моделі – короткого запису, схеми, малюнка тощо; пошук шляхів і складання плану розв'язування задачі, запис її розв'язання, відповідь на запитання задачі.

Під час розв'язування простих задач акцент ставиться на обґрунтуванні вибору арифметичної дії, необхідної для відповіді на запитання задачі; під час розв'язування складених – на аналітичних або синтетичних міркуваннях щодо пошуку плану розв'язування.

При роботі над задачею бажаною є перевірка правильності її розв'язку. Така перевірка може бути прямою (встановлення відповідності між числами,

отриманими в результаті розв'язування, і даними в умові задачі, попередній прикидці майбутнього результату) і непрямую (складання і розв'язування оберненої задачі або розв'язування задачі іншим способом).

Для розв'язування сюжетних задач переважно обирається арифметичний метод. Розв'язування задачі арифметичним методом записують діями з поясненням до кожної із них або за допомогою виразу. Цим забезпечується єдність виконання розумових дій аналізу і синтезу.

У початковому курсі математики в учнів формують простіші вміння працювати з інформацією – **змістова лінія «Робота з даними»**, яку не виділено у змісті програми окремо, оскільки вона є наскрізною і реалізується в усіх інших змістових лініях. Основне її завдання – ознайомити молодших школярів на практичному рівні зі способами подання інформації та роботи з нею при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач, моделювання описаних ситуацій у формі таблиць, схем, діаграм.

Зокрема, у змістовій лінії «Числа. Дії з числами» використовується числовий промінь для ілюстрації початкового відрізка натурального ряду, схематичної інтерпретації арифметичних дій, відношення різницевого і кратного порівняння, таблиці складу чисел, таблиці розрядів і класів тощо.

У змістовій лінії «Величини» для унаочнення порівняння результатів вимірювання величин використовують лінійні або стовпчасті діаграми, формують первинні уявлення про добір і накопичення даних, занесення до таблиці; зчитування інформації, заданої за допомогою лінійних і стовпчастих діаграм, таблиць, графів.

Опрацювання змістової лінії «Сюжетні задачі» передбачає подання аналізу тексту задачі у вигляді схеми, рисунка, таблиці, ілюстрування шляхів її розв'язання за допомогою граф-схеми («дерево міркувань»).

Процес вивчення кожного розділу й теми супроводжується засвоєнням учнями відповідної математичної символіки і термінології, передбачає розвиток математичного мовлення учнів.

У програмі конкретизовано зміст навчального матеріалу для кожного класу і подано відповідні державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Послідовність розділів курсу і кількість годин для їх вивчення не вказується. Це дозволяє авторам створювати варіативні підручники, а вчителям – складати календарно-тематичний план відповідно до навчально-методичного комплексу, за яким навчаються учні, і з огляду на конкретну навчальну ситуацію у класі та педагогічну доцільність. Визначений у програмі обсяг навчального матеріалу є необхідним і достатнім для формування в учнів предметної математичної і ключових компетентностей, а також готовності до вивчення математики на наступному ступені освіти.

Водночас, передбачено диференціацію змісту навчання: до програми кожного класу подано орієнтовний перелік додаткових тем для можливого розширеного вивчення курсу. Учитель може обирати теми самостійно з огляду на індивідуальні можливості і потреби учнів. До додаткових тем не визначаються державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, а отже, вони не підлягають контролю й оцінюванню.

4 клас

136 год. (4 години на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня
Числа. Дії з числами	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас</p> <p>Нумерація трицифрових чисел.</p> <p>Прийоми усного додавання і віднімання, множення і ділення в межах 1000.</p> <p>Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів при сталому іншому.</p> <p>Письмове додавання і віднімання у межах 1000.</p> <p>Ділення з остачею</p>	<p>Учень/учениця :</p> <p><i>знає</i> назви чисел в межах 1000, місце числа в натуральному ряді;</p> <p><i>визначає</i> розрядний склад числа;</p> <p><i>замінює</i> число сумою розрядних доданків;</p> <p><i>порівнює</i> числа в межах 1000;</p> <p><i>виконує</i> дії додавання і віднімання трицифрових чисел на основі нумерації;</p> <p><i>володіє</i> навичками усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах 1000</p> <p><i>встановлює</i> залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів при сталому іншому;</p> <p><i>застосовує</i> алгоритм письмового додавання і віднімання;</p> <p><i>застосовує</i> алгоритм ділення з остачею;</p> <p><i>перевіряє</i> правильність виконання ділення з остачею</p>

<p>Письмові прийоми множення та ділення Письмове множення і ділення двоцифрових та трицифрових чисел на одноцифрове Алгоритм письмового множення. Алгоритм письмового ділення. <u>Кількість цифр у добутку, частці.</u> Письмове ділення у випадку, коли частка містить нуль в середині запису числа. Перевірка письмового множення й ділення</p>	<p>Учень/учениця : <i>застосовує</i> алгоритм письмового множення двоцифрового та трицифрового числа на одноцифрове; <i>застосовує</i> алгоритм письмового ділення на одноцифрове число; <u>передбачає</u> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>перевіряє</i> правильність виконання множення і ділення</p>
<p>Письмове множення і ділення двоцифрових та трицифрових чисел на двоцифрові числа Множення й ділення на розрядні одиниці 1, 10, 100. Письмові прийоми множення і ділення на кругле число. Алгоритм письмового множення на двоцифрове число. Алгоритм письмового ділення трицифрового числа на двоцифрове число. Письмове ділення з остачею</p>	<p><i>застосовує</i> правила множення і ділення чисел на розрядні одиниці; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового множення і ділення на кругле число; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового множення на двоцифрове число; <i>застосовує</i> в обчисленнях алгоритм письмового ділення трицифрового числа на двоцифрове; <u>передбачає</u> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>перевіряє</i> правильність виконання арифметичних дій множення і ділення; <i>виконує</i> письмове ділення з остачею</p>
<p>Нумерація багатоцифрових чисел Тисяча Лічильна одиниця – тисяча. Лічба тисячами.</p>	<p><i>знає</i> назви перших двох класів та розрядів, які входять до них; <i>розуміє</i> тисячу як одиницю лічби;</p>

<p>Розряди – одиниці тисяч, десятки тисяч, сотні тисяч. Клас одиниць, клас тисяч. Лічба розрядними одиницями в межах тисячі, мільйона</p>	<p><i>лічить</i> тисячами; <i>визначає</i> склад числа за розрядами і за класами</p>
<p>Усна та письмова нумерація багатоцифрових чисел</p> <p>Лічба в межах мільйона. Читання та запис багатоцифрових чисел. Утворення багатоцифрових чисел. Склад числа за розрядами і за класами Порівняння багатоцифрових чисел Заміна багатоцифрового числа сумою розрядних доданків. Визначення загальної кількості одиниць певного розряду в числі.</p>	<p><i>читає і записує</i> багатоцифрові числа цифрами; <i>встановлює</i> послідовність чисел в межах мільйона; <i>розуміє</i>, що значення цифри залежить від її позиції (місця) у записі багатоцифрового числа; <i>утворює</i> багатоцифрові числа; <i>класифікує</i> числа на чотирицифрові, п'ятицифрові, шестицифрові; <i>визначає</i> кількість одиниць кожного розряду та класу; <i>порівнює</i> багатоцифрові числа; <i>записує</i> багатоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків; <i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду та класу в числі</p>
<p>Усні обчислення на основі нумерації багатоцифрових чисел</p> <p>Додавання і віднімання на основі нумерації багатоцифрових чисел: $56789 + 1$, $56789 - 1$, $50000 + 400 + 50 + 9$, $6789 - 6000$, $6789 - 700$, $6789 - 80$, $6789 - 9$, $6789 - 789$ Усне додавання і віднімання круглих чисел. Множення і ділення круглих чисел на одноцифрове число: $50000 \cdot 5$, $8000 : 4$, $3600 \cdot 3$, $64000 : 4$.</p>	<p><i>застосовує</i> знання нумерації багатоцифрових чисел для виконання арифметичних дій додавання і віднімання числа 1 та додавання і віднімання на основі розрядного складу числа; <i>виконує</i> усне додавання й віднімання круглих чисел; <i>виконує</i> множення і ділення круглих чисел на одноцифрове число; <i>виконує</i> ділення круглих чисел на круглі; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень</p>

<p>Ділення на двоцифрове число: $6400 : 16$.</p> <p>Ділення круглого числа на кругле: $8000 : 400$, $8400 : 400$</p>	
<p>Арифметичні дії з багатоцифровими числами. Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел</p> <p>Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Письмове додавання у випадку трьох доданків. Перевірка правильності виконанні дій додавання і віднімання</p>	<p><i>володіє</i> навичками письмового додавання й віднімання багатоцифрових чисел; <i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень;</p> <p><i>перевіряє</i> правильність виконання арифметичних дій</p>
<p>Письмове множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове</p> <p>Письмове множення багатоцифрового числа на одноцифрове.</p> <p>Письмове ділення багатоцифрового числа на одноцифрове.</p> <p>Множення чисел, які містять нуль в середині запису ($5608 \cdot 4$; $56008 \cdot 4$).</p> <p>Множення круглих чисел на одноцифрове ($67000 \cdot 7$).</p> <p>Ділення на одноцифрове число, коли в записі частки є нулі ($3330 : 9$; $5648 : 8$).</p> <p>Ділення з остачею</p>	<p><i>застосовує</i> алгоритм письмового множення багатоцифрового числа на одноцифрове;</p> <p><i>застосовує</i> алгоритм письмового ділення багатоцифрового числа на одноцифрове;</p> <p><i>виконує</i> письмове ділення з остачею на одноцифрове число, <i>перевіряє</i> правильність його виконання; <i>передбачає</i> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень;</p> <p><i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень;</p> <p><i>володіє</i> навичками письмового множення і ділення на одноцифрове число; <i>виконує</i> ділення з остачею</p>
<p>Письмове множення і ділення багатоцифрового числа на двоцифрове</p> <p>Множення і ділення на круглі числа: $1290 \cdot 70$; $14560 : 70$.</p> <p>Письмове множення на двоцифрове число.</p> <p>Письмове ділення на двоцифрове число. Випадки</p>	<p><i>застосовує</i> алгоритм письмового множення багатоцифрового числа на двоцифрове;</p> <p><i>застосовує</i> алгоритм письмового ділення багатоцифрового числа на двоцифрове</p> <p><i>передбачає</i> кількість цифр у добутку, частці до початку виконання обчислень;</p>

<p>ділення, коли в записі частки є нулі (304500 : 75; 45066 : 74).</p>	<p><i>коментує</i> свої дії під час виконання обчислень; <i>володіє</i> обчислювальними навичками письмового множення та ділення багатозначного числа на двоцифрове</p>
<p>Дроби Поняття «дріб». Читання та запис дробів. Чисельник і знаменник дробу. Дроби, які дорівнюють одиниці. Порівняння дробів. Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за величиною його дробу</p>	<p><i>розуміє</i> спосіб одержання дробу; <i>розуміє</i> поняття «чисельник дробу» і «знаменник дробу»; <i>читає і записує</i> дроби; <i>розрізняє</i> дроби, які дорівнюють 1; <i>порівнює</i> дроби з однаковими знаменниками; <i>застосовує</i> правила знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач</p>
<p>Просторові відношення. Геометричні фігури (протягом року)</p>	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас Многокутники. Прямокутник. Квадрат. Геометричні тіла: конус, циліндр, піраміда, куля, куб</p>	<p>Учень/учениця : <i>знає</i> означення прямокутника, квадрата; <i>використовує</i> властивість протилежних сторін прямокутника при розв'язуванні практичних задач; <i>зображує</i> геометричні фігури на аркуші в клітинку, позначає їх буквами латинського алфавіту; <i>будує</i> прямокутник, квадрат; <i>впізнає</i> в оточуючих предметах відомі геометричні фігури;</p>
<p>Коло. Круг. Побудова кола</p>	<p><i>будує</i> коло за допомогою циркуля <i>позначає</i> на кресленні кола та круга його елементи : центр, радіус, діаметр; <i>знає</i>, що діаметр дорівнює двом радіусам</p>
<p>Кут Види кутів: прямі, гострі, тупі.</p>	<p><i>розрізняє</i> прямі й непрямі кути, <i>класифікує</i> кути на прямі й непрямі (гострі, тупі); <i>креслить</i> кути за допомогою косинця</p>

Математичні вирази. Рівності. Нерівності (протягом року)	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас</p> <p>Числові вирази, які містять кілька арифметичних дій різних ступенів без дужок і з дужками.</p> <p>Вирази зі змінною (змінними).</p> <p>Нерівності з однією змінною</p>	<p>Учень/учениця :</p> <p><i>обчислює</i> значення числових виразів, дотримуючись правил порядку виконання дій;</p> <p><i>обчислює</i> числові значення виразів зі змінною при заданому її числовому значенні;</p> <p><i>знаходить</i> деякі розв'язки нерівності способом добору</p>
<p>Рівняння</p> <p>Рівняння з однією змінною, у якому один з компонентів або права частина представлена числовим виразом</p>	<p><i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною, у яких один з компонентів або права частина представлена числовим виразом, <i>перевіряє</i> його розв'язок і <i>записує</i> відповідь</p>
Величини (протягом року)	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас</p> <p>Одиниці вимірювання довжини: міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр.</p> <p>Співвідношення між одиницями вимірювання довжини.</p> <p>Одиниці вимірювання маси: грам, кілограм, центнер, тонна. Співвідношення між одиницями вимірювання маси.</p> <p>Одиниці вимірювання часу: секунда, хвилина, година, доба, місяць, рік, століття, тисячоліття.</p>	<p>Учень/учениця :</p> <p><i>знає</i>, якими одиницями вимірюється довжина (мм, см, дм, м, км), маса (г, кг, ц, т), час (с, хв, год), вартість (к., грн), співвідношення між одиницями довжини, маси, часу, грошовими одиницями;</p> <p><i>перетворює</i> більші одиниці вимірювання величини у менші і навпаки;</p> <p><i>порівнює</i> іменовані числа;</p> <p><i>виконує</i> додавання і віднімання, множення і ділення на одноцифрове число іменованих чисел, виражених в одиницях довжини, маси, вартості, часу;</p> <p><i>застосовує</i> співвідношення між одиницями вимірювання величин при</p>

<p>Співвідношення між одиницями вимірювання часу. Одиниці вартості: гривня, копійка. Співвідношення між одиницями вартості. Порівняння іменованих чисел. Дії з іменованими числами</p>	<p>розв'язуванні практично - зорієнтованих задач</p>
<p>Швидкість Швидкість тіла у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці швидкості. Залежність між швидкістю тіла, часом і пройденим шляхом при рівномірному прямолінійному русі та формули для їх обчислення</p>	<p><i>розуміє</i> швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; <i>знає</i>, якими одиницями вимірюється швидкість та їх скорочене позначення одиниць швидкості ($\frac{км}{год}$, $\frac{м}{с}$ та ін.); <i>знає</i> формули для знаходження швидкості руху тіла, шляху та часу; <i>знаходить</i> швидкість, час, шлях при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач</p>
<p>Площа Площа. Порівняння плоских геометричних фігур за площею. Одиниці площі – квадратний міліметр, квадратний сантиметр, квадратний дециметр, квадратний метр, квадратний кілометр, ар (сотка), гектар. Вимірювання площі палеткою. Формула площі прямокутника, квадрата. Задачі на знаходження площі прямокутника та обернені до них</p>	<p><i>знає</i>, якими одиницями вимірюється площа та їх скорочене позначення ($мм^2$, $см^2$, $дм^2$, $м^2$, $км^2$, а, га); <i>знає</i> формули для знаходження площі прямокутника, квадрата та <i>застосовує</i> їх при розв'язуванні практично - зорієнтованих задач; <i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною</p>
<p>Сюжетні задачі (протягом року)</p>	
<p>Узагальнення і систематизація навчального матеріалу за 3-й клас</p>	<p><i>Учень/учениця</i> : <i>розв'язує</i> прості задачі вивчених видів; <i>розв'язує</i> складені задачі на 2–4</p>

<p>Прості задачі. Складені задачі, які є комбінаціями вивчених видів простих задач на дії різних ступенів</p>	<p>дії (на знаходження суми, різницею і кратне порівняння двох добуток або часток та обернені до них)</p>
<p>Прості й складені задачі Задачі на знаходження дроби від числа та числа за величиною його дроби. Прості та складені задачі на встановлення залежності між швидкістю, часом і шляхом при рівномірному прямолінійному русі. Прості задачі на обчислення тривалості події, дати її початку, дати закінчення події</p>	<p><i>розв'язує сюжетні задачі вивчених видів</i></p>
<p>Задачі на знаходження четвертого пропорційного. Задачі на подвійне зведення до одиниці. Задачі на пропорційне ділення. Задачі на знаходження невідомих за двома різницями. Задачі на спільну роботу. Задачі, на рівномірний прямолінійний рух двох тіл в різних напрямках</p>	<p><i>розв'язує задачі вивчених типів (за можливості - різними способами)</i></p>
<p>Задачі на обчислення довжини сторони прямокутника за відомим периметром і довжиною однієї з його сторін</p>	<p><i>розв'язує задачі на обчислення довжини сторони прямокутника за відомим периметром і довжиною однієї з його сторін</i></p>
<p>Задачі з буквеними даними</p>	<p><i>розв'язує задачі з буквеними даними складанням виразу</i></p>

<p>Задачі міжпредметного змісту на роботу з даними</p>	<p><i>розв'язує</i> пізнавальні та практично - зорієнтовані задачі, опираючись на таблиці, стовпчикові діаграми тощо</p>
<p>Загальні прийоми розв'язування задач Аналіз змісту задачі. Складання допоміжної моделі задачі: короткого запису, схеми. План розв'язування задачі. Різні форми запису розв'язання задачі. Відповідь на запитання задачі. Перевірка правильності розв'язання задачі. Творча робота над задачею</p>	<p><i>здійснює</i> аналіз змісту задачі; <i>моделює</i> описану в задачі ситуацію у вигляді короткого запису і/або за допомогою схем; <i>складає</i> усно план розв'язування задачі; <i>використовує</i> різні форми запису розв'язання задачі (діями з поясненням, або виразом); <i>розв'язує</i> задачі різними способами; <i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі способом складання і розв'язування обернених задач, іншим способом розв'язування задачі; <i>складає</i> задачі за виразом, малюнком, схемою, аналогічні до розв'язаної</p>
<p>Додаткові теми Раціональні прийоми обчислень. Усне множення і ділення на 5, 50, 500. Усне множення і ділення на 25, 250, 2500. Множення на 11, 101, 1001. Множення на 9, 99, 999. Письмове множення на трицифрове число. Письмове ділення на трицифрове число. Рівняння, в яких один із компонентів дії є виразом зі змінною. Алгебраїчний метод розв'язування сюжетних складених задач. Розв'язування нерівностей зі змінною. Додавання та віднімання складених іменованих чисел, поданих в одиницях часу. Множення і ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини й маси, на двоцифрове число.</p>	

<p>Залежність швидкості від зміни відстані при сталому часі; від зміни часу при сталій відстані. Задачі на рух в одному напрямку. Задачі на рух тіл за течією та проти течії річки. Види трикутників за кутами. Види трикутників за сторонами. Нестандартні задачі, задачі логічного характеру. Кругові діаграми</p>	
--	--

Cambridge Primary Mathematics

The Cambridge Primary Mathematics curriculum is presented in five content areas: Number, Geometry, Measure, Handling data and Problem solving. The first four content areas are all underpinned by Problem solving, which describes using techniques and skills and the application of understanding and strategies in solving problems.

Mental strategies are also a key part of the Number content. This curriculum focuses on principles, patterns, systems, functions and relationships so that learners can apply their mathematical knowledge and develop a holistic understanding of the subject. The Cambridge Primary Mathematics curriculum framework provides a solid foundation upon which the later stages of education can be built. The Cambridge Curriculum is founded on the values of the University of Cambridge and best practice in schools. The curriculum is dedicated to developing learners who are confident, responsible, innovative and engaged. Each curriculum framework for English, mathematics and science is designed to engage learners in an active and creative learning journey

Nn Numbers and the number system

- **4Nn1** Read and write numbers up to 10 000
- **4Nn2** Count on and back in ones, tens, hundreds and thousands from four-digit numbers
- **4Nn3** Understand what each digit represents in a three- or four-digit number and partition into thousands, hundreds, tens and units
- **4Nn4** Use decimal notation and place value for tenths and hundredths in context, e.g. order amounts of money; convert a sum of money such as \$13.25 to cents, or a length such as 125 cm to metres; round a sum of money to the nearest pound
- **4Nn5** Understand decimal notation for tenths and hundredths in context, e.g. length
- **4Nn6** Find multiples of 10, 100, 1000 more/less than numbers of up to four digits, e.g. $3407 + 20 = 3427$
- **4Nn7** Multiply and divide three-digit numbers by 10 (whole number answers) and understand the effect; begin to multiply numbers by 100 and perform related divisions

- **4Nn8** Recognise multiples of 5, 10 and 100 up to 1000
- **4Nn9** Round three- and four-digit numbers to the nearest 10 or 100
- **4Nn10** Position accurately numbers up to 1000 on an empty number line or line marked off in multiples of 10 or 100
- **4Nn11** Estimate where three- and four-digit numbers lie on empty 0–1000 or 0–1000 lines
- **4Nn12** Compare pairs of three-digit or four-digit numbers, using the $>$ and $<$ signs, and find a number in between each pair
- **4Nn13** Use negative numbers in context, e.g. temperature
- **4Nn14** Recognise and extend number sequences formed by counting in steps of constant size, extending beyond zero when counting back
- **4Nn15** Recognise odd and even numbers
- **4Nn16** Make general statements about the sums and differences of odd and even numbers
- **4Nn17** Order and compare two or more fractions with the same denominator (halves, quarters, thirds, fifths, eighths or tenths)
- **4Nn18** Recognise the equivalence between: $\frac{1}{2}$, $\frac{8}{4}$ and $\frac{10}{5}$; $\frac{1}{4}$ and $\frac{8}{2}$; $\frac{1}{5}$ and $\frac{10}{2}$
- **4Nn19** Use equivalence to help order fractions, e.g. $\frac{10}{7}$ and $\frac{3}{4}$
- **4Nn20** Understand the equivalence between one-place decimals and fractions in tenths
- **4Nn21** Understand that $\frac{1}{2}$ is equivalent to 0.5 and also to $\frac{10}{5}$
- **4Nn22** Recognise the equivalence between the decimal fraction and vulgar fraction forms of halves, quarters, tenths and hundredths
- **4Nn23** Recognise mixed numbers, e.g. $5\frac{3}{4}$, and order these on a number line
- **4Nn24** Relate finding fractions to division
- **4Nn25** Find halves, quarters, thirds, fifths, eighths and tenths of shapes and numbers

Nc

Mental

Calculation strategies

- **4Nc1** Derive quickly pairs of two-digit numbers with a total of 100, e.g. $72 + \leq = 100$
- **4Nc2** Derive quickly pairs of multiples of 50 with a total of 1000, e.g. $850 + \leq = 1000$
- **4Nc3** Identify simple fractions with a total of 1, e.g. $\frac{1}{4} + \leq = 1$
- **4Nc4** Know multiplication for $2\times$, $3\times$, $4\times$, $5\times$, $6\times$, $9\times$ and $10\times$ tables and derive division facts
- **4Nc5** Recognise and begin to know multiples of 2, 3, 4, 5 and 10, up to the tenth multiple
- **4Nc6** Add three or four small numbers, finding pairs that equal 10 or 20
- **4Nc7** Add three two-digit multiples of 10, e.g. $40 + 70 + 50$
- **4Nc8** Add and subtract near multiples of 10 or 100 to or from three-digit numbers, e.g. $367 - 198$ or $278 + 49$
- **4Nc9** Add any pair of two-digit numbers, choosing an appropriate strategy

- **4Nc10** Subtract any pair of two-digit numbers, choosing an appropriate strategy
 - **4Nc11** Find a difference between near multiples of 100, e.g. $304 - 296$
 - **4Nc12** Subtract a small number crossing 100, e.g. $304 - 8$
 - **4Nc13** Multiply any pair of single-digit numbers together
 - **4Nc14** Use knowledge of commutativity to find the easier way to multiply
 - **4Nc15** Understand the effect of multiplying and dividing three-digit numbers by 10
 - **4Nc16** Derive quickly doubles of all whole numbers to 50, doubles of multiples of 10 to 500, doubles of multiples of 100 to 5000, and corresponding halves
- Addition and subtraction
- **4Nc17** Add pairs of three-digit numbers
 - **4Nc18** Subtract a two-digit number from a three-digit number
 - **4Nc19** Subtract pairs of three-digit numbers
- Multiplication and division
- **4Nc20** Double any two-digit number
 - **4Nc21** Multiply multiples of 10 to 90 by a single-digit number
 - **4Nc22** Multiply a two-digit number by a single-digit number
 - **4Nc23** Divide two-digit numbers by single digit-numbers (answers no greater than 20)
 - **4Nc24** Decide whether to round up or down after division to give an answer to a problem
 - **4Nc25** Understand that multiplication and division are the inverse function of each other
 - **4Nc26** Begin to understand simple ideas of ratio and proportion, e.g. a picture is one fifth the size of the real dog. It is 25 cm long in the picture, so it is 5×25 cm long in real life

G Geometry

Gs Shapes and geometric reasoning

- **4Gs1** Identify, describe, visualise, draw and make a wider range of 2D and 3D shapes including a range of quadrilaterals, the heptagon and tetrahedron; use pinboards to create a range of polygons. Use spotty paper to record results
- **4Gs2** Classify polygons (including a range of quadrilaterals) using criteria such as the number of right angles, whether or not they are regular and their symmetrical properties
- **4Gs3** Identify and sketch lines of symmetry in 2D shapes and patterns
- **4Gs4** Visualise 3D objects from 2D nets and drawings and make nets of common solids
- **4Gs5** Find examples of shapes and symmetry in the environment and in art

Gp Position and movement

- **4Gp1** Describe and identify the position of a square on a grid of squares where rows and columns are numbered and/or lettered
- **4Gp2** Know that angles are measured in degrees and that one whole turn is 360° or four right angles; compare and order angles less than 180°
- **4Gp3** Devise the directions to give to follow a given path

G Measure

Gl Length, mass and capacity

4GI1 • 4MI1 Choose and use standard metric units and their abbreviations (km, m, cm, mm, kg, g, l and ml) when estimating, measuring and recording length, weight and capacity

4GI2 • 4MI2 Know and use the relationships between familiar units of length, mass and capacity; know the meaning of ‘kilo’, ‘centi’ and ‘milli’

4GI3 • 4MI3 Where appropriate, use decimal notation to record measurements, e.g. 1.3 m, 0.6 kg, 1.2 l

4GI4 • 4MI4 Interpret intervals/divisions on partially numbered scales and record readings accurately

Gt Time

4Gt1 • 4Mt1 Read and tell the time to nearest minute on 12-hour digital and analogue clocks

4Gt2 • 4Mt2 Use a.m., p.m. and 12-hour digital clock notation

4Gt3 • 4Mt3 Read simple timetables and use a calendar

4Gt4 • 4Mt4 Choose units of time to measure time intervals

Ga Area and perimeter

4Ga1 • 4Ma1 Draw rectangles, and measure and calculate their perimeters

4Ga2 • 4Ma2 Understand that area is measured in square units, e.g. cm²

4Ga3 • 4Ma3 Find the area of rectilinear shapes drawn on a square grid by counting squares

D Handling data

Dh Organising, categorising and representing data

• **4Dh1** Answer a question by identifying what data to collect, organising, presenting and interpreting data in tables, diagrams, tally charts, frequency tables, pictograms (symbol representing 2, 5, 10 or 20 units) and bar charts (intervals labelled in twos, fives, tens or twenties)

• **4Dh2** Compare the impact of representations where scales have different intervals

• **4Dh3** Use Venn diagrams or Carroll diagrams to sort data and objects using two or three criteria

Problem solving

Using techniques and skills in solving mathematical problems

• **4Pt1** Choose appropriate mental or written strategies to carry out calculations involving addition or subtraction

• **4Pt2** Understand everyday systems of measurement in length, weight, capacity and time and use these to solve simple problems as appropriate

• **4Pt3** Check the results of adding numbers by adding them in a different order or by subtracting one number from the total

• **4Pt4** Check subtraction by adding the answer to the smaller number in the original calculation

• **4Pt5** Check multiplication using a different technique, e.g. check $6 \times 8 = 48$ by doing 6×4 and doubling

• **4Pt6** Check the result of a division using multiplication, e.g. multiply 4 by 12 to check $48 \div 4$

• **4Pt7** Recognise the relationships between 2D shapes and identify the differences and similarities between 3D

shapes

- **4Pt8** Estimate and approximate when calculating, and check working
- Using understanding and strategies in solving problems**
- **4Ps1** Make up a number story for a calculation, including in the context of measures
 - **4Ps2** Explain reasons for a choice of strategy when multiplying or dividing
 - **4Ps3** Choose strategies to find answers to addition or subtraction problems; explain and show working
 - **4Ps4** Explore and solve number problems and puzzles, e.g. logic problems
 - **4Ps5** Use ordered lists and tables to help to solve problems systematically
 - **4Ps6** Describe and continue number sequences, e.g. 7, 4, 1, -2 ... identifying the relationship between each number
 - **4Ps7** Identify simple relationships between shapes, e.g. these polygons are all regular because ...
 - **4Ps8** Investigate a simple general statement by finding examples which do or do not satisfy it
 - **4Ps9** Explain methods and reasoning orally and in writing; make hypotheses and test them out

Природознaвство

Cambridge Primary Science

E Scientific enquiry

Ep Ideas and evidence

- **4Ep1** Collect evidence in a variety of contexts
- **4Ep2** Test an idea or prediction based on scientific knowledge and understanding

Ep Plan investigative work

- **4Ep3** Suggest questions that can be tested and make predictions; communicate these
- **4Ep4** Design a fair test and plan how to collect sufficient evidence
- **4Ep5** Choose apparatus and decide what to measure

Eo Obtain and present evidence

- **4Eo1** Make relevant observations and comparisons in a variety of contexts
- **4Eo2** Measure temperature, time, force and length
- **4Eo3** Begin to think about the need for repeated measurements of, for example, length
- **4Eo4** Present results in drawings, bar charts and tables

Eo Consider evidence and approach

- **4Eo5** Identify simple trends and patterns in results and suggest explanations for some of these
- **4Eo6** Explain what the evidence shows and whether it supports predictions. Communicate this clearly to others
- **4Eo7** Link evidence to scientific knowledge and understanding in some contexts

B Biology

Bh Humans and animals

- **4Bh1** Know that humans (and some animals) have bony skeletons inside their bodies
- **4Bh2** Know how skeletons grow as humans grow, support and protect the body
- **4Bh3** Know that animals with skeletons have muscles attached to the bones
- **4Bh4** Know how a muscle has to contract (shorten) to make a bone move and muscles act in pairs
- **4Bh5** Explain the role of drugs as medicines

Be Living things in their environment

- **4Be1** Investigate how different animals are found in different habitats and are suited to the environment in which they are found
- **4Be2** Use simple identification keys
- **4Be3** Recognise ways that human activity affects the environment, e.g. river pollution, recycling waste

C Chemistry

Cs States of matter

- **4Cs1** Know that matter can be solid, liquid or gas
- **4Cs2** Investigate how materials change when they are heated and cooled
- **4Cs3** Know that melting is when a solid turns into a liquid and is the reverse of freezing
- **4Cs4** Observe how water turns into steam when it is heated but on cooling the steam turns back into water

P Physics

Ps Sound

- **4Ps1** Explore how sounds are made when objects, materials or air vibrate and learn to measure the volume of sound in decibels with a sound level meter
- **4Ps2** Investigate how sound travels through different materials to the ear
- **4Ps3** Investigate how some materials are effective in preventing sound from

travelling through them

- **4Ps4** Investigate the way pitch describes how high or low a sound is and that high and low sounds can be loud or soft. Secondary sources can be used
- **4Ps5** Explore how pitch can be changed in musical instruments in a range of ways

Pm Electricity and magnetism

- **4Pm1** Construct complete circuits using switch, cell (battery), wire and lamps
- **4Pm2** Explore how an electrical device will not work if there is a break in the circuit
- **4Pm3** Know that electrical current flows and that models can describe this flow, e.g. particles travelling around a circuit
- **4Pm4** Explore the forces between magnets and know that magnets can attract or repel each other
- **4Pm5** Know that magnets attract some metals but not others

Я у світі

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів

3 - 4 клас

Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує освітню галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і

спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, зокрема його громадянське і патріотичне виховання.

Метою предмета є формування здатності дитини на саморозвиток відповідно до своїх здібностей, інтересів і потреб; виховання молодшого школяра як громадянина України – вільної, демократичної, освіченої людини, здатної до незалежних моральних дій; формування навчальних вмій і навичок та потреби в навчанні, а також здатності до практичного і творчого використання набутих знань; сприяння збагаченню духовного світу та моральної культури дитини, становленню її світогляду.

Ця мета досягається шляхом реалізації таких **завдань**:

— формування у дітей уявлень про себе як особистість, розуміння своєї неповторності, цінності для людини життя і здоров'я, сім'ї та родини, рідної мови, народних традицій і звичаїв, позитивного ставлення до національних цінностей українського народу та інших етносів і націй.

— виникнення в учнів стійкого відчуття належності до шкільної та місцевої громад, українського народу, європейської цивілізації та людства, позитивного ставлення до законів і атрибутів Української держави, почуття гордості за українців, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової спільнот;

– виховання гуманної, соціально активної особистості, здатної усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянині демократичного суспільства;

– оволодіння способами діяльності і моделями поведінки, що відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми;

– розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування з соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми;

– формування вміння самостійно приймати відповідальні рішення щодо власної моральної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях (уміння зробити вибір і прийняти рішення в конкретній ситуації, знайти вихід із складної соціальної проблеми);

– випробування учнями себе у ролях громадянина України, члена шкільної громади, дитячого колективу, грамотного споживача та природокористувача, активного учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій, становлення навичок бажаної поведінки;

– утвердження ціннісного ставлення до навколишнього світу та тривких мотивацій для здійснення позитивних вчинків.

Предмет „Я у світі” за навчальним планом реалізується в 3-4 класах і охоплює такі теми: „ Я – Людина”, „Я та інші”, „Я – українець”, „ Я – європеєць”, що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів „Я – сім'я – школа – рідний край – Україна – світ”; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активні контакти дітей з природним

і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Зміст навчальної програми підкреслює важливість набуття учнем/ученицею життєвих компетентностей, необхідних для життя в соціумі та швидкозмінному світі, спрямовує на особистісно орієнтований (перетворення змісту навчання з моделі для «всіх» на суб'єктивні надбання одного учня/учениці, що їх можна виміряти) і діяльнісний (може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі виконання конкретним учнем/ученицею певного комплексу дій) підхід до навчання. Особливо важливого значення надається зв'язку змісту навчання з життям, оскільки відсутність відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення їх до аналізу життєвих ситуацій.

Відповідно до Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС)"Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" і Державного стандарту початкової загальної освіти реалізація завдань предмету «Я у світі» сприяє формуванню в молодших школярів **ключових компетентностей**:

соціальної (здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми та дорослими, працювати в команді, знаходити порозуміння, запобігати конфліктам, приймати самостійні рішення, відповідати за їх наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та своєї особистості);

громадянської (усвідомлення своїх прав і обов'язків, використання моделей поведінки, які відповідають нормам моралі і права, здатність критично мислити, приймати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе);

загальнокультурної (здатність сприймати духовно – моральні основи життя людини, досягнення національної та світової культури, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності) опановувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації.

уміння вчитися (здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінки, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження);

інформаційно-комунікативної (вміння добувати, осмислювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою, уміння здійснювати комунікацію у групі та в колективі).

При цьому увага акцентується на результатах навчання, у якості яких розглядається не сума заучених знань, умінь, навичок, а здатність відповідно діяти в різних життєвих ситуаціях.

Курс має між предметних характер, не дублюючи попри це науково-пізнавального матеріалу інших навчальних предметів. Його зв'язки з іншими

шкільними предметами зумовлені насамперед тим, що він, об'єктивно, є ядром виховних впливів початкової школи на дитину.

Пріоритетну роль в організації навчальної діяльності молодших школярів необхідно надавати активним методам і формам, що ґрунтуються на демократичному стилі, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості, розвивають уміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, робити висновки. Ефективними є колективні, групові та індивідуальні творчі справи, використання проектних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій. Важливим є включення молодшого школяра в активну пізнавальну, дослідницьку діяльність (оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати безпосередньо), створення умов для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосування в навчальному процесі елементів дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянської позиції.

Необхідно сприяти тому, щоб дитина використовувала набуті нею знання про способи громадянської активності як у знайомих, так і змінених, нових ситуаціях, що впливатиме на розвиток досвіду індивідуальної творчої діяльності.

Розподіл годин на вивчення кожної теми та вибір конкретного навчального матеріалу залишаються за вчителем.

4 клас (34 годин)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я – Людина	
<p>Я – неповторна людина. <u>Навчальний проект</u> (індивідуальний проект) Постать, що подолали життєві труднощі (за вибором учнів). Життя – найвища цінність. <u>Практична робота</u> (Обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України).</p> <p>Особистісний розвиток людини упродовж життя. Навчання як засіб досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати?</p> <p><u>Практична робота</u> (за вибором учителя)</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер), неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим;</i></p> <p><i>розповідає про свої інтереси, хобі;</i></p> <p><i>пояснює, чому всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;</i></p>

<p>Плануємо пізнавальну діяльність (пізнавальну тему обирає учень). Планування самонавчання, взаємонавчання.</p> <p><u>Навчальний проект (індивідуальний, за вибором учня)</u> «Історія досягнень людини (в науці, спорті чи мистецтві)», «Мої досягнення».</p>	<p><i>розуміє</i> значення знань, освіти, працелюбства в житті людини, в досягненні життєвих успіхів; <i>планує</i> свою діяльність для досягнення конкретної мети; <i>наводить приклади</i> досягнень відомих людей; <i>презентує</i> власні успіхи та успіхи людей, з яких бере приклад.</p>
---	--

Я та інші	
<p>Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід.</p> <p>Бюджет сім'ї. Економія і збереження майна.</p> <p><u>Навчальний проект</u> (дослідницький, індивідуальний) Дослідження своїх витрат за тиждень (які товари чи послуги були потрібними і якісними, а на покупці яких можна було зекономити)</p> <p>Культура поведінки учня.</p> <p>Засоби масової інформації мого міста/села/селища.</p> <p><u>Практична робота</u> Написання замітки до місцевої газети про важливі події, що відбулися в місті/селі/селищі.</p> <p><u>Соціальна (екологічна) акція</u> (тематика за вибором учителя).</p> <p>Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини?</p> <p><u>Практична робота</u> Складання правил ведення дискусії. Дискусія (на вибір вчителя): «Чим відрізняється стійкість від упертості?», «Чи може неправда бути</p>	<p>Учень/учениця: <i>пояснює</i>, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними; <i>дбає</i> про збереження майна та ощадливе використання сімейного бюджету; <i>дбає</i> про збереження природних об'єктів, цілісність майна та ощадливе використання ресурсів школи, місцевої громади, до яких він/вона належить;</p> <p><i>має уявлення</i> про культуру взаємин людей в сім'ї, школі, на вулиці; <i>ініціює</i>, підтримує і завершує розмову, дотримуючись етикетних норм спілкування;</p> <p><i>виявляє</i> інтерес до діяльності засобів масової інформації; <i>розуміє</i> її значення у житті людей;</p> <p><i>уміє</i> тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки;</p>

<p>рятівною?», «Де закінчується щедрість і розпочинається марнотратство?», «В яких випадках бути хитрим добре, а в яких – погано.</p>	<p>бере участь в дискусії: вислуховує, погоджується, відстоює власну точку зору, домовляється;</p> <p>моделює спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.</p>
<p>Я – українець</p>	
<p>Україна – незалежна, демократична, правова держава. Національні та державні символи України. Конституція України (ст.10, ст. 20, ст. 67). <u>Практична робота.</u> Створення фотоколажу (проведення конкурсу малюнків) на одну із тем (на вибір): «Державні символи у моєму житті», «Хліб і сіль - символи української гостинності», «Свята нашої держави». Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння. Моделювання різних соціальних ролей (учень-вчитель-директор школи-продавець-екскурсовод-водій-міліціонер і т.д.) <u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u> «Я пізнаю Україну», «Сім чудес України», «Визначні місця мого краю».</p>	<p><i>усвідомлює</i> призначення Конституції України та українського законодавства; <i>усвідомлює</i> себе громадянином України; <i>орієнтується</i> у своїх правах і обов'язках; <i>аргументує</i> значення дотримання правил співжиття в суспільстві, невідворотність відповідальності за порушення законів, прав інших людей; <i>дбає</i> про пам'ятки природи, історії та культури України. <i>знає</i> про можливі правопорушення серед дітей, <i>наводить</i> приклади; <i>застосовує</i> знання про свої права у конкретних життєвих ситуаціях;</p>
<p>Я – європеєць</p>	
<p>Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу. Європейський Союз – співтовариство народів Європи. <u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u> «Подорожуємо країнами Євросоюзу», «Подорожуємо країнами світу»,</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про різноманітність країн світу, про місце України на карті світу; <i>розпізнає</i> символіку Європейського Союзу; <i>розповідає</i> про окремі досягнення українців в різних галузях (у науці, культурі, спорті тощо); <i>має уявлення</i> про Землю як спільний дім для всіх людей, необхідність толерантного</p>

<p>«Українці, яких знає світ», «Знані в усьому світі українські вироби» Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність. <u>Практична робота</u> Складання листа до ровесника-іноземця про свою країну.</p>	<p>ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів; <i>бере участь у суспільно корисній діяльності.</i></p>
---	--

Трудове навчання
навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів

1 – 4 класи

Пояснювальна записка

Освітня галузь “Технології” в молодших класах реалізується через зміст навчальних предметів “Трудове навчання” та “Інформаційно-комунікативна грамотність”, які є початковою ланкою загальної системи трудового навчання та виховання учнів. Трудове навчання в початковій школі є однією з ланок неперервної технологічної освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями технологій основної школи та здобуття професійної освіти. Трудове навчання в початкових класах є першою сходинкою до вибору майбутньої професії.

Метою “Трудового навчання” в початковій школі є формування і розвиток в межах вікових можливостей предметно-перетворювальної компетентності учнів, яка дає можливість їм самостійно вирішувати предметно-практичні та побутові задачі. Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання наступних завдань:

- формування в межах вікових можливостей узагальнених способів (алгоритмів) предметно-перетворювальної діяльності з дотримання безпечних прийомів ручної праці та економного використання матеріалів;
- розвиток творчих здібностей, елементів графічної грамоти, вмінь працювати в команді та навичок виконання операцій з ручних технік обробки матеріалів;
- набуття досвіду предметно-перетворювальної та побутової практичної діяльності, алгоритмів і способів предметно-практичних дій ручними техніками для оволодіння в основній школі основами технологій;
- виховання в учнів ціннісного ставлення до себе як суб’єкта предметно-перетворювальної діяльності, шанобливого ставлення до людей праці та їх професій, трудових традицій українського народу та інших народів

світу.

Зміст “Трудового навчання” визначається за такими змістовими лініями: ручні техніки обробки матеріалів, технічна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво та самообслуговування. Кожна змістова лінія передбачає формування культури виконання трудових дій. У результаті трудової діяльності в учнів формуються вміння та навички з обробки матеріалів, правильне уявлення про навколишню дійсність, розширюється загальний і політехнічний кругозір, виховується свідоме ставлення до праці. У молодшому шкільному віці предметна діяльність одночасно є і пізнавальною. А тому діяльність, яка передбачає обробку різних матеріалів, стає для дітей формою мислення, джерелом їх розумового розвитку.

Навчальну програму побудовано за такими принципами:

- навчальний матеріал диференціюється за видами діяльності (згинання, складання, різання, ліплення тощо) та конструкційними матеріалами (папір, картон, пластилін, природні та штучні матеріали та ін.), які ускладнюються в кожному класі залежно від просторово-предметних характеристик виготовлення виробів (за шаблоном на площині, за шаблоном на площині з елементами творчості, об’ємні, об’ємні з елементами творчості);

- види практичної діяльності диференціюються впродовж навчального року залежно від календарних свят (держаних і релігійних), регіональних традицій і звичаїв, які ускладнюються в кожному класі через добір об’єктів праці з врахуванням вікових особливостей учнів;

Окремі елементи загальних тем навчальної програми (організація робочого місця на уроці, безпека життя при користуванні інструментами та матеріалами, бережливе та економне ставлення до використання матеріалів, самообслуговування та ін.) є наскрізними. Отримані учнями знання, сформовані вміння та навички розвиваються на кожному уроці в школі, позаурочній діяльності, зокрема на заняттях в групі продовженого дня та вдома.

У програмі не передбачена орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу їх вчитель розподіляє самостійно з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, бажання учнів та традицій регіону. Календарно-тематичне планування може укладатись творчими, динамічними групами, шкільними методичними об’єднаннями, індивідуально вчителями початкових класів що дає можливість розташувати послідовність вивчення тем на власний розсуд. Резерв часу, передбачається використовувати для проведення уроків узагальнення та повторення з використанням нестандартних форм, презентації проектів, вивчення актуальних тем: «Сучасні технології виготовлення виробів», «Бісероплетіння», «Виготовлення об’ємних виробів з дроту» «Виготовлення виробів з збереженням народних традицій (ремесел) регіону», «Вирощування та догляд за рослинами», «Вирощування та догляд за птахами, тваринами», «Кулінарія» «Декоративно-

ужиткове мистецтво”, “Конструювання з використанням ігрових наборів і конструкторів та (або) їх електронних версій” та інші.

Трудове навчання у 4 класах базується на практичній діяльності учнів. Кожен урок трудового навчання в початковій школі передбачає виконання учнями практичної роботи. Її зміст визначається вчителем самостійно залежно від теми уроку та виду робіт, що виконуватимуться під час уроку. Об’єкти праці для виготовлення на уроках учнями добирає учитель опираючись на їхні побажання.

4 КЛАС

Сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин
1.	Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів	
2.	Конструювання рухомих моделей з картону та паперу	
3.	Сюжетна витинанка	
4.	Виготовлення штучних квітів об’ємної форми	
5.	Колаж	
6.	Робота з пластичними матеріалами	
7.	Робота з сучасними штучними матеріалами	
8.	Плетіння	
9.	Вишивання	
10.	Об’ємна аплікація з тканини та гудзиків	
11.	Пап’є-маше	
12.	Дизайн, оформлення та оздоблення виробів	
13.	Самообслуговування. Одяг і взуття.	
14.	Екскурсії	1
15.	Резерв	4
Всього		35

4 КЛАС

Навчальний пріоритетний матеріал

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
1.	<p>Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів. Комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів. Послідовність дій під час виготовлення виробів з природних і пластичних матеріалів.</p> <p>Практична робота. Виготовлення виробів з природних та пластичних матеріалів.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про комбінування природних, штучних та пластичних матеріалів у виробах; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти, пристосування необхідні для виготовлення виробів з природних, штучних та пластичних матеріалів; – <i>розкриває</i> послідовність дій під час виготовлення виробів з природних, штучних та пластичних матеріалів; – <i>вміє</i> виготовляти вироби з природних, штучних та пластичних матеріалів.
2.	<p>Конструювання рухомих моделей з картону та паперу. Загальні відомості про способи виготовлення рухомих моделей з паперу і картону. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення рухомих моделей.</p> <p>Практична робота. Виготовлення паперових моделей з рухомими деталями.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про конструювання рухомих моделей з картону та паперу; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення моделей з рухомими деталями; – <i>знає</i> способи виготовлення рухомих моделей з паперу та картону; – <i>володіє початковими навичками</i> виготовлення паперових моделей з рухомими деталями.

3.	<p>Сюжетна витинанка. Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України. Послідовність виготовлення виробів технікою витинанки.</p> <p>Практична робота. Виготовлення композицій силуетів героїв казок, мультфільмів, тощо технікою витинанки.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>знає</i> що таке сюжетна витинанка; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення витинанки; – <i>має</i> загальні уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України; – <i>розкриває</i> послідовність виготовлення виробів технікою витинанки; – <i>вміє</i> виготовляти вироби технікою витинанки.
4.	<p>Виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Послідовність виготовлення штучних квітів об'ємної форми. Способи кріплення елементів.</p> <p>Практична робота. Виготовлення квітів об'ємної форми.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>має</i> загальні уявлення про виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>розкриває</i> послідовність дій під час виготовлення штучних квітів об'ємної форми; – <i>знає</i> способи кріплення елементів виробу; – <i>вміє</i> виготовляти квіти об'ємної форми.
5.	<p>Колаж. Поняття про колаж. Комбінування різноманітних матеріалів для створення композиції-колажу. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення колажу.</p> <p>Практична робота. Виготовлення сюжетної композиції-колажу за власним задумом.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>має</i> загальні уявлення про колаж; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виробу технікою колаж: – <i>розкриває</i> специфіку комбінування різноманітних матеріалів для створення композицій-колажів; – <i>вміє</i> виготовляти сюжетні композиції-колажі за власним задумом

6.	<p>Робота з пластичними матеріалами. Пластичні матеріали для виготовлення виробів (пластилін, глина, полімерна глина, солоне тісто). Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми з пластичних матеріалів за власним задумом.</p> <p>Практична робота. Виготовлення з пластичних матеріалів об'ємних фігур тварин, героїв мультфільмів, казок, тощо. Створення колективних композицій з виготовлених виробів із запропонованої вчителем тематики.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про виготовлення виробів з пластичних матеріалів; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробів з пластичних матеріалів; – <i>розкриває</i> послідовність виготовлення виробів об'ємної форми з пластичних матеріалів за власним задумом; – <i>вміє</i> виготовляти з пластичних матеріалів об'ємні фігури й творчо доповнювати їх; – <i>володіє навичками</i> створення колективних композицій з виготовлених виробів.
7.	<p>Робота з сучасними штучними матеріалами. Властивості штучних матеріалів: пластик, поролон, синтепон, синтетична вата, тощо. Інструменти та пристосування для виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів. Послідовність виготовлення простих виробів з використанням пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати.</p> <p>Практична робота. Виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>знає</i> властивості штучних матеріалів (пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати, тощо); – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів; – <i>має</i> загальні уявлення про виготовлення виробів з сучасних штучних матеріалів; – <i>знає</i> послідовність виготовлення простих виробів з пластику, поролону, синтепону та синтетичної вати; – <i>вміє</i> виготовляти вироби з сучасних штучних матеріалів.

8.	<p>Плетіння. Способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів. Основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння.</p> <p>Практична робота. Виготовлення виробів (ляльки-мотанки, закладки, сувенірів тощо) технікою плетіння.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про плетіння виробів; – називає способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів; – знає основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння; – вміє виготовляти вироби технікою плетіння.
9.	<p>Вишивання. Оздоблення виробів технікою вишивки. Матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення виробів вишивкою. Основні прийоми роботи технікою вишивки. Витягування нитки з основи. Шов «вперед голка». Шов «назад голка». Послідовність виготовлення виробів технікою вишивки.</p> <p>Практична робота. Оздоблення виробів швами «вперед голка» та «назад голка» (частини одягу, серветка, листівка, картина, тощо).</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про оздоблення виробів технікою вишивки; – добирає матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення виробів вишивкою; – називає основні прийоми роботи в техніці вишивки; – знає як витягувати нитки з основи; – вміє виконувати шов «вперед голка» та шов «назад голка»; – розкриває послідовність оздоблення виробів вишивкою. – володіє початковими навичками оздоблення виробів вишивкою.
10.	<p>Об'ємна аплікація з тканини та гудзиків. Послідовність виготовлення об'ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків, леліток та бісеру. Пришивання гудзиків на ніжці.</p> <p>Практична робота. Виготовлення об'ємних виробів (картин, листівок, тощо). Виготовлення м'якої іграшки.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про об'ємну аплікацію з тканини та гудзиків; – добирає матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення об'ємної аплікації з тканини та гудзиків; – пояснює послідовність виготовлення об'ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків; – вміє пришивати гудзики на ніжці; – вміє виготовляти об'ємні аплікації на тканині з використанням гудзиків; – володіє навичками виготовлення найпростішої м'якої іграшки.

11.	<p>Пап'є-маше. Ознайомлення з технікою пап'є-маше. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення виробу технікою пап'є-маше. Послідовність виготовлення виробів технікою пап'є-маше.</p> <p>Практична робота. Виготовлення декоративної тарілочки, чашки, вази, тощо.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про техніку пап'є-маше; – <i>добирає</i> матеріали, інструменти та пристосування необхідні для виготовлення виробу технікою пап'є-маше; – <i>знає</i> послідовність виготовлення виробів технікою пап'є-маше; – <i>вміє</i> працювати в парі та групі під час виготовлення виробів технікою пап'є-маше; – <i>володіє</i> початковими навичками виготовлення декоративних виробів технікою пап'є-маше.
12.	<p>Дизайн, оформлення та оздоблення виробів. Загальні відомості про дизайн, оформлення та оздоблення виробів. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оформлення та оздоблення виробів. Оформлення та оздоблення виробів раніше засвоєними техніками та відомими матеріалами.</p> <p>Практична робота. Оформлення та оздоблення виробів.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>розуміє</i> значення дизайну, оформлення та оздоблення виробів; – має загальні уявлення про дизайн, оформлення та оздоблення виробів; – <i>називає</i> техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оформлення та оздоблення виробів; – <i>вміє</i> оздоблювати вироби.
13.	<p>Самообслуговування. Оздоблення одягу та взуття. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення одягу та взуття.</p> <p>Практична робота. Оздоблення макетів моделей (шаблонів) одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про оздоблення одягу і взуття; – <i>пояснює</i> послідовність оздоблення одягу та взуття; – <i>володіє</i> початковими навичками оздоблення макетів (шаблонів) моделей одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками.

14.	<p>Екскурсії. Екскурсія до шкільних майстерень, на робочі місця, на виробництво та підприємства, до майстерень з традиційними народними ремеслами.</p> <p>Ознайомлення з різними видами людської діяльності та професіями, з загальними правилами безпеки життя, обладнанням, організацією праці, готовими виробами.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – має загальні уявлення про організацією праці; – характеризує види діяльності та результати праці; – аналізує й узагальнює побачене під час екскурсії.
-----	---	--

Фізична культура навчальна програма для 4 класи

Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна «Фізична культура» – самостійна галузь діяльності у соціокультурному просторі й викладається у загальноосвітніх навчальних закладах як окремий предмет.

Інваріантна частина Типових навчальних планів, до якої входить навчальний предмет «Фізична культура», сформована на державному рівні, і є однаковою для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від підпорядкування та форми власності.

Основна мета предмета «Фізична культура» – набуття учнями досвіду діяльності: навчально-пізнавальної, практичної, соціальної; формування в учнів стійкої мотивації і потреби у збереженні й зміцненні свого здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості, комплексного розвитку природних здібностей та моральних якостей; використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя.

Мета предмету «Фізична культура» реалізується шляхом застосування комплексного підходу до вирішення навчальних, оздоровчих і виховних завдань:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових дій, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності;
- розширення функціональних можливостей систем організму шляхом цілеспрямованого розвитку основних фізичних якостей і природних здібностей;
- збереження та зміцнення здоров'я школярів;
- формування загальних уявлень про:
 - фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я, фізичного розвитку;

- історичну спадщину та сьогодення спорту;

- забезпечення оптимального для кожного учня рівня фізичної підготовленості;
- формування інтересу до використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя;
- формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- реалізація комунікативної функції фізичного виховання;
- формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до оточуючої дійсності.

Змістом предмета «Фізична культура» у початковій школі є рухова активність із загальнорозвивальною спрямованістю. Він спрямований на формування в учнів ключових компетентностей: **соціальних** (здатність до співробітництва, взаєморозуміння, соціальної активності, формування фізичної культури особистості, основ здорового способу життя), **мотиваційних** (формування особистісних уявлень про престижність високого рівня здоров'я та фізичної підготовленості, здатність до навчання, творчий підхід до застосування рухових дій у різних умовах) та **функціональних** (здатність до оперування знаннями про рухову активність, знаннями з історії фізичної культури та спорту, розширення рухового досвіду з метою розвитку фізичних якостей і природних здібностей відповідно до вікових особливостей, засвоєння термінологічних та методичних компетентностей), які відображають низку вимог до фізкультурної діяльності, що поступово розширюється й удосконалюється.

У даній програмі ключові компетентності виступають індикаторами – результатами навчальних досягнень. Тому державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів являють собою сукупність ключових компетентностей і відображають базовий зміст програми.

Основними компонентами змісту предмета «Фізична культура» є:

- **інформаційний**, що поєднує в собі знання про наукові засади фізичного виховання, які відображають спрямованість навчального предмету на пріоритетний розвиток фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я, основні умови і способи його збереження та зміцнення ;
- **операційний**, що поєднує в собі підходи до засвоєння учнями цінностей фізичної культури, визначає орієнтацію практичних методик на розвиток пізнавальної і творчої активності школярів та реалізацію диференційованого підходу;
- **мотиваційний**, що поєднує в собі знання основ збереження й зміцнення здоров'я, створення умов для формування в учнів індивідуальних ціннісних орієнтацій на заняття фізичними вправами, задоволення соціально-значущих і особистісно орієнтованих потреб.

У програмі вимоги викладені у певній послідовності з урахуванням ускладнення видів діяльності учнів (репродуктивна, продуктивна, творча); особливостей психічних процесів; особливостей діяльності учня залежно

від характеру знань, які засвоюються. Зважаючи на це, державні вимоги задекларовані за мірою ускладнення: «називає», «розпізнає», «пояснює», «характеризує», «виконує», «використовує», «володіє», «дотримується».

Програма розроблена за моделлю «на базі стандартів» відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 р. Вона робить акцент на розвиток навичок мислення, міжособистісних відносин, творчої співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу і покликана сприяти системним реформам національної освіти, процесам її інтеграції до європейського та всесвітнього освітнього простору.

При розробці навчальної програми «Фізична культура» враховані основні вимоги до складання навчальних програм:

- **узгодженість зі стандартами галузі:**
 - відповідність мети, завдань і змісту;
 - відповідність загальним дидактичним принципам;
 - відповідність вибору методів навчання структурним компонентам змісту навчання (розуміння притаманних предмету основних понять, закономірностей тощо; значимість засвоєного у розвитку особистості);
- **придатність для всіх учнів:**
 - врахування вікових особливостей;
 - врахування статевих особливостей;
 - врахування регіональних (місцевих) особливостей;
 - врахування рівня здатності учнів;
- **наступність і прогрес:**
 - наступність змісту (для 1-х – 4-х і 5-х – 9-х класів);
 - наступність досягнень (для 1-х – 4-х і 5-х – 9-х класів);
- **зручність використання:**
 - ступінь деталізації;
 - доступність розуміння підходу до побудови програми;
 - доступність термінів, що використовуються;
 - доступна для непрофесіоналів мова написання.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання є **рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю.**

Програма предмета “Фізична культура” складається з пояснювальної записки і таких розділів:

I. Основи знань з фізичної культури.

II. Способи рухової діяльності:

- вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики;
- вправи для оволодіння навичками пересувань;
- вправи для опанування навичками володіння м'ячем;
- стрибкові вправи;
- ігри для активного відпочинку;
- вправи для розвитку фізичних якостей;
- вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.

III. Додатки (за бажанням вчителя):

- Використання бальної оцінки в системі педагогічного контролю фізичної підготовленості школярів.
- Умови виконання вправ для визначення резервних можливостей учнів.
- Орієнтовні показники динаміки змін розвитку фізичних якостей учнів 1-х, 2-х, 3-х і 4-х класів (результат на кінець навчального року).
- Показники рухової компетентності учнів за період навчання з першого по четвертий клас.

Варіативний модуль:

- Лижна і ковзанярська підготовка.
- Плавання.
- Хореографія.

Виходячи з назви освіти у 1-х – 4-х класах – «початкова загальна освіта» – у програмі навчальний матеріал розподілений не за видами спорту, а за способами рухової діяльності, що дає змогу школярам опанувати основами рухових дій, які у подальшому можуть удосконалюватися у будь-якому виді спорту, обраному учнем.

До вправ для формування культури рухів з елементами гімнастики увійшли вправи основної гімнастики, організуючі вправи, елементи акробатики, вправи корегувальної спрямованості та ті, що пов'язані із незвичним положенням тіла у просторі.

Вправи для оволодіння навичками пересувань забезпечують формування життєвонеобхідних ходьби, бігу, танцювальних кроків, способів лазіння та перелізання, пересування на лижах та ковзанах, плавання. У разі відсутності умов для проведення лижної, ковзанярської підготовки або плавання, навчальні години використовуються для вивчення інших складових програми.

Вправи для опанування навичками володіння м'ячем включають елементи володіння малим і великим м'ячем, які в подальшому дозволять оволодіти навичками метань та основами спортивних ігор: волейболу, гандболу, баскетболу, футболу тощо.

Стрибкові вправи об'єднують види стрибків: зі скакалкою, стрибки у глибину, у висоту, у довжину, опорні стрибки.

Ігри для активного відпочинку (рухливі й народні ігри) систематизовані за відповідними видами рухової діяльності. Водночас, враховуючи різнобічну спрямованість ігрового матеріалу й комплексний підхід у розвитку фізичних здібностей, його можна вводити в уроки, на яких формуються навички з різних видів рухової діяльності. Крім того, цей розділ містить основи туризму (4 клас). Усі компоненти цього розділу спрямовані на формування в учнів умінь і навичок, які вони можуть використовувати під час активного відпочинку.

Вправи для розвитку фізичних якостей систематизовані за ознаками функціональної дії для розвитку певних фізичних здібностей. Це дозволить вчителю підбирати необхідні вправи, розробляти на їхній основі різноманітні

комплекси, використання яких дозволить планувати навантаження і забезпечувати наступність у розвитку основних фізичних якостей.

Використання вправ для формування постави і профілактики плоскостопості досягає позитивного ефекту за умови багаторазового повторення правильного положення тіла у різних вихідних положеннях та під час пересування.

Порушення постави визначається візуально: під час зовнішнього огляду перевіряють висоту розміщення плечових ліній, нижніх кутів лопаток. Асиметрію лопаток визначають і за допомогою вимірів сантиметровою стрічкою методом “трикутник”: дитина перебуває у своїй звичайній позі, а вимірюють сантиметровою стрічкою такі показники: від VII шийного хребця (який найбільше виступає) до нижнього кута лівої та правої лопатки. Якщо постава фізіологічно нормальна, то ці відстані рівні.

До цього розділу увійшли вправи, що сприяють вихованню координації рухів, суглобно-м'язового відчуття, вміння управляти своїм тілом, вправи на рівновагу та балансування, на розвиток рухливості суглобів.

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, програма дозволяє планувати комплексні уроки, які дають можливість включати в урок різнопланові фізичні вправи, що підвищують зацікавленість та емоційний стан учнів.

Навчати молодших школярів руховим діям доцільно, застосовуючи переважно ігровий метод. Це сприятиме створенню позитивного емоційного клімату і формуванню стійкого інтересу до занять фізичною культурою.

Теоретичний матеріал тісно пов'язаний із практичним. Він передбачає формування в учнів основ знань про особисту гігієну, загартування, самоконтроль, організацію найпростіших форм самостійних занять фізичними вправами, історію та сьогодення олімпійського руху. Надання теоретичних знань здійснюється у процесі уроків фізичної культури.

З метою визначення вихідних даних (вересень-жовтень) та динаміки фізичної підготовленості учнів проводиться визначення їх резервних можливостей за видами, що визначають рівень розвитку основних фізичних якостей:

- швидкості – біг до 30 м (залежно від віку і статі);
- витривалості – біг, спортивна ходьба або змішане пересування на довгі дистанції (залежно від віку і статі);
- гнучкості – нахил тулуба вперед з положення сидячи ;
- сили – підтягування у висі та у висі лежачи;
- спритності – “човниковий” біг 4 x 9 м з перенесенням предмета;
- швидкісно-силових якостей – стрибок у довжину з місця.

Визначення резервних можливостей учнів рекомендується здійснювати декілька разів протягом навчального року. Види діяльності та час для його проведення вчитель обирає з урахуванням пори року, матеріально-спортивної бази школи. Наведені вище види вправ можуть бути доповнені іншими вправами (на розгляд учителя). Орієнтовні показники динаміки змін розвитку

фізичних якостей учнів 1-х, 2-х, 3-х і 4-х класів (результат на кінець навчального року) надані у додатку 3.

Відповідно до завдань навчальної програми, підвищення мотивації учнів до самовдосконалення рекомендується застосовувати такі компоненти визначення:

№ п/п	Компонент визначення	% у визначенні навчальних досягнень	Спосіб оцінювання
1.	Ставлення до уроків, відвідування, участь, підготовленість до уроку	10 %	Спостереження вчителя
2.	Навички і вміння, визначені навчальною програмою, вміння застосовувати їх в ігрових ситуаціях	20 %	Моніторинг, спостереження вчителя, самооцінювання (починаючи з 3 класу)
3.	Розвиток фізичних якостей (сила, витривалість, швидкість, гнучкість)	20 %	Моніторинг
4.	Особистий прогрес учня у показниках фізичної підготовленості	20 %	Моніторинг
5.	Знання та їх застосування на практиці (основні поняття, визначені програмою, правила ігор, розуміння процесів, що відбуваються в організмі під час виконання вправ тощо)	15 %	Спостереження вчителя, самооцінювання (починаючи з 3 класу)
6.	Поведінка: соціальна поведінка, відвідування	15 %	Спостереження вчителя, взаємне оцінювання серед

	спортивної секції, участь у змаганнях, дотримання правил безпечної поведінки і збереження здоров'я на уроках та у позаурочних заходах		учнів, самооцінювання (починаючи з 3 класу)
	ВСЬОГО:	100 %	

Оцінювання навчальних досягнень учнів 1-х – 4-х класів здійснюється вербально. Орієнтовні показники рухової компетентності учнів, поданих у додатку 4, містять результати, що характеризують належний («безпечний») рівень умінь і навичок школярів певного віку.

Програма передбачає реалізацію змісту обсягом трьох годин на тиждень. У ній не подається точна кількість годин на вивчення тих чи інших розділів. Враховуючи рівень фізичної підготовленості учнів, їх інтереси та здібності, стан матеріально-спортивної бази навчального закладу, кліматичні умови, вчитель самостійно виділяє певну кількість годин на вивчення складових кожного виду рухової діяльності.

Зважаючи на регіональні особливості й умови навчання на місцях, в реалізацію змісту базової програми допускається внесення змін і доповнень обсягом не більше 20–30 % від загальної кількості годин.

За наявності відповідних умов учитель має право використовувати навчальний матеріал з плавання, лижної та ковзанярської підготовки, хореографії (відповідно до варіативної програми схваленою МОН).

Регіональні програми з доповненнями та змінами погоджуються з обласними, Київським міським управліннями освіти і науки державних адміністрацій і надсилаються для затвердження у відповідному порядку до Міністерства освіти і науки України.

Основною формою організації навчально-виховного процесу з фізичної культури в загальноосвітньому навчальному закладі є урок. На уроках фізичної культури здійснюються міжпредметні зв'язки з історією, музикою, хореографією, основами здоров'я та іншими предметами.

Головними вимогами до сучасного уроку фізичної культури є:

- забезпечення диференційованого підходу до учнів з урахуванням стану їхнього здоров'я, статі, рівня фізичного розвитку та підготовленості;
- забезпечення оптимізації навчально-виховного процесу із застосуванням елементів інноваційних методів навчання і виховання та здійснення міжпредметних зв'язків;

- забезпечення освітньої, виховної, оздоровчої, розвивальної та інструктивної спрямованості;

- формування в учнів умінь і навичок самостійних занять фізичними вправами.

Важливою умовою здійснення навчально-виховного процесу з фізичної культури є дотримання дидактичних принципів навчання: свідомості й активності; наочності; доступності та індивідуалізації; систематичності та послідовності; міцності та науковості. Творче використання на уроках фізичної культури цих дидактичних принципів вимагає застосування адекватних методів навчання.

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, уроки фізичної культури повинні викликати в учнів позитивні емоції, з цією метою необхідно творчо використовувати ігрові методи, музичний супровід, сучасні комп'ютерні технології тощо.

Більшість уроків фізичної культури доцільно проводити на відкритому повітрі (узимку в тиху погоду при температурі не нижчій – 12 градусів). У приміщенні, де проводяться уроки фізичної культури, температура повітря має бути не нижча +14 градусів.

У теплу погоду на відкритому повітрі та у спортивному залі форма одягу учнів – спортивні труси, футболка, спортивне взуття, у прохолодну погоду – спортивний костюм, спортивне взуття.

За результатами медичного огляду школярі тимчасово розподіляються на основну, підготовчу і спеціальну медичні групи. Всі вони відвідують обов'язкові уроки, але виконують загальнорозвивальні й коригувальні вправи з різним фізичним навантаженням (індивідуальний підхід) та ті, які їм не протипоказані.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні взаємини між учасниками навчально-виховного процесу ґрунтуються на принципах педагогіки співробітництва, що передбачає взаємну довіру, взаємоповагу, що сприяють вирішенню завдань фізичного виховання учнів сучасної школи.

Комплексне вирішення завдань фізичного виховання школярів – справа всього педагогічного колективу, що здійснюється відповідно до Положення про організацію фізичного виховання в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах (наказ МОН України від 02.08.2005 № 458) і Системи організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладах (наказ МОН України від 21.07.2003 № 486).

4 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
-----------------------------	--

I. Теоретико-методичні знання

Фізичне виховання в Запорізькій Січі. Олімпійські чемпіони України. Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової та дихальної систем організму. Характеристика основних способів регулювання фізичного навантаження (швидкість та тривалість виконання вправ). Основні прийоми самоконтролю. Роль фізичних вправ, спрямованих на формування правильної постави, характеристика послідовності їх виконання та запобіганні плоскостопості, захворювань очей. Правила рухливих ігор та безпеки на уроках фізичної культури і під час самостійних занять фізичними вправами.

II. Способи рухової діяльності

1. Вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики:

організовуючі вправи:

загальнорозвивальні вправи;

*положення тіла у просторі:
сіди*

виси та упори

елементи акробатики;

елементи рівноваги;

Учень,/учениця:

має уявлення про фізичне виховання в Запорізькій Січі;

знає олімпійських чемпіонів України; роль фізичних вправ у розвитку кістково-м'язової та дихальної систем організму;

пояснює роль фізичних вправ для формування правильної постави та запобіганні плоскостопості, захворювань очей;

характеризує основні способи регулювання фізичного навантаження (швидкість, тривалість та послідовність виконання вправ); основні прийоми самоконтролю;

дотримується правил рухливих ігор та безпеки на уроках фізичної культури та під час самостійних занять фізичними вправами;

виконує: організовуючі вправи: перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали; *загальнорозвивальні вправи* в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г); для формування правильної постави біля гімнастичної стінки, профілактики плоскостопості;

складає і виконує комплекси ранкової гігієнічної гімнастики;

положення тіла у просторі:

сіди – перехід із сиду на п'ятах з нахилом в упор лежачи на стегнах; пружинчасті нахили у положенні сиду з різними положеннями ніг; перехід із сиду в сід зігнувши ноги та в сід кутом; лежачи перехід із сиду в упор ззаду; сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці);

виси та упори – упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів; вис на зігнутих руках; вис кутом; піднімання прямих і зігнутих ніг у положенні вису на гімнастичній стінці;

елементи акробатики: “міст” із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові і руках із зігнутими ногами; комбінація із 4 акробатичних елементів (на вибір вчителя);

елементи рівноваги: ходьбу по підвищеній та обмеженій опорі (гімнастична лава, низька

<p><i>вправи на релаксацію;</i></p>	<p>колода) у поєднанні з перехресними поворотами, махами ногами, кроками польки з різними положеннями рук; комбінація елементів на 24 рахунки (на вибір вчителя); <i>вправи на релаксацію:</i> «Літній день»; «Пташки»; «Снігова баба»; «Коники»; наперемінне напруження та розслаблення рук, стоячи в парах; «Задуй свічку» тощо; дотримується правил безпеки під час занять</p>
-------------------------------------	--

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>2. Вправи для оволодіння навичками пересувань:</p> <p><i>ходьба</i></p> <p><i>біг</i></p> <p><i>танцювальні кроки</i></p> <p><i>лазіння та перелізання;</i></p>	<p>Учень/ учениця: виконує: <i>ходьбу</i> по спіралі; шеренговим кроком; <i>ходьбу</i> зі зміною напрямку за зоровим сигналом; <i>біг</i> із різних вихідних положень (сидячи спиною до напрямку бігу, лежачи на спині тощо), біг по слабопересіченій місцевості до 1000 м; біг з подоланням перешкод вертикальних (висотою до 60 см) та горизонтальних (шириною до 1 м); біг із зміною швидкості та напрямку за зоровим сигналом; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера; <i>танцювальні кроки:</i> «галоп», «полька на місці»; основні кроки з носка та на повну стопу танцю – модерн; ритмічні завдання (поєднання кроків і рухів під музичний супровід);</p> <p><i>лазіння та перелізання:</i> лазіння по вертикальному канату у три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням, перелізанням та підповзанням смуги із 5-7 перешкод; дотримується правил безпеки під час занять, пов'язаних з пересуваннями.</p>

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>3. Вправи для опанування навичками володіння м'ячем</p> <p><i>вправи з малим м'ячем (тенісним)</i></p> <p><i>вправи з великим м'ячем:</i></p>	<p>Учень/ учениця: виконує: підкидання і ловіння м'яча після поворотів, присідань, оплесків тощо; метання м'яча «із-за спини через плече» на дальність з місця; метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень; <i>вправи з великим м'ячем:</i></p>

- <i>елементи баскетболу</i> (м'яч для міні-баскетболу)	<i>елементи баскетболу</i> – ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча;
- <i>елементи футболу</i> (м'яч футбольний №3)	<i>елементи футболу</i> – зупинки м'яча стегном; ведення м'яча вивченими способами з обведенням стійок, “вісімкою”, по колу; удари вивченими способами на точність; фінти “відходом”, “ударом”, “зупинкою”; віднімання м'яча вибиванням у суперника, коли той рухається назустріч;
- <i>елементи гандболу</i> (м'яч гандбольний № 1);	<i>елементи гандболу</i> – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою; застосовує вивчені прийоми в іграх міні-баскетбол та міні-футбол; дотримується правил безпеки на заняттях із застосуванням м'ячів та правил міні-футболу та міні баскетболу.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>4. Стрибкові вправи: <i>стрибки зі скакалкою</i></p> <p><i>опорні стрибки</i></p> <p><i>стрибки у висоту</i></p> <p><i>стрибки у довжину</i></p>	<p>Учень/учениця: <i>виконує: стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехресуванням рук (дівчата); опорні стрибки: застрибування на гімнастичний місток; з розбігу 5-7 м застрибування на гімнастичний козел (кінь) в ширину в упор стоячи на колінах – перехід в упор присівши – зіскок вигнувшись; з розбігу 5-7 м настрибування на гімнастичного козла (коня) в ширину в упор присівши – зіскок вигнувшись; стрибки у висоту з розбігу способом “переступання”; серійні вистрибування з упору присівши; стрибки у довжину з розбігу 7-9 кроків способом “зігнувши ноги”;</i> дотримується правил безпеки під час занять стрибками.</p>

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
-----------------------------	--

<p>5. Ігри для активного відпочинку:<i>рухливі ігри</i></p> <p><i>туризм</i></p>	<p>Учень/учениця: бере участь у рухливих іграх та грає в них під час активного відпочинку: для вправ у формуванні культури рухів: - «Фігури», «Займи вільне місце», «Слухай музику»; для вправ для оволодіння навички пересувань: – “Шишки, жолуді, горіхи”, естафети з лазінням та перелізанням, “Естафета звірів”, “Виклик”, “Наступ”, “Естафета по колу”; «Дискотека»; «Допомога другу»; «Танцювальна фігура, замри!» для вправ для оволодіння навички пересувань: – “Кружилиха”, “Переміна місць”, “Піймай жабу”; для вправ для опанування оволодіння навичками м’яча – “У горизонтальну мішень” “Слухай сигнал”, “Захист фортеці”, “М’яч у колі”, “Боротьба за м’яч”, міні-футбол, міні-баскетбол; «Артбол»; «Корфбол»; «Бадмінтон»; зимові ігри: «Кидання сніжок», «Гра з лопатою», «Слід у слід», «Білі ведмеді», «Кинь далі!», «Швидкі та влучні», «Захист фортеці», «Лісова стежинка», «Сніговик», «Сніжкова естафета» - групова гра з призами;</p> <p><i>здійснює</i> рух у похідному строю, зміну темпу руху; подолання природних перешкод; застосовує найпростіші прийоми самоконтролю під час туристської подорожі; <i>обґрунтовує</i> визначення місця для відпочинку та туристського біваку; <i>дотримується правил</i> рухливих і спортивних ігор (за спрощеними правилами) та правил безпеки під час їх проведення; правил техніки безпеки під час туристичної подорожі; вимог гігієни туриста.</p>
---	--

<p>Зміст навчального матеріалу</p>	<p>Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці</p>
<p>- 6. Вправи для розвитку фізичних якостей:</p> <p>- <i>сили</i></p>	<p>Учень/учениця: <i>застосовує вправи для розвитку:</i> <i>сили</i> – загальнорозвивальні вправи з набивними м’ячами (вага – 1 кг), з гантелями (вага – 500 г); намотування на горизонтально розташовану палицю мотузки з вантажем на кінці; сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині; вистрибування із положення присіду; лазіння по гімнастичній стінці або підтягування на гімнастичній лаві з додатковим обтяженням; передачі набивного м’яча із різних вихідних положень; стрибки по розмітках у присіді; застрибування на складені купую мати з наступним зіскоком;</p>

<p>- швидкості</p> <p>- витривалості</p> <p>- гнучкості</p> <p>- координації</p>	<p><i>швидкості</i> – біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10-15 м; прискорення до 15 м; біг з гори у максимальному темпі; прискорення за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі;</p> <p><i>витривалості</i> – повторний біг 3-5 x 30м (із збереженням або зменшенням інтервалу відпочинку); стрибки зі скакалкою до 2 хв. (у темпі 110-120 стрибків на хвилину);</p> <p><i>гнучкості</i> – у положенні лежачи на спині одночасне відведення рук і ніг назад; вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні “шпагат” (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень;</p> <p><i>координації</i> – довільне подолання поодиноких перешкод; подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями, підлізаннями); вправи з асиметричними рухами руками і ногами; підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань, поворотів, перекидів, перекатів тощо);</p> <p>демонструє безпечний рівень фізичної підготовленості; дотримується умов виконання тестових вправ.</p>
--	---

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>7. Вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Загальнорозвивальні вправи на місці</i> • <i>Загальнорозвивальні вправи в русі</i> • <i>Загальнорозвивальні вправи з предметами</i> 	<p>Учень/учениця:</p> <p>виконує: загальнорозвивальні вправи на місці вправи для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів верхніх кінцівок плечового поясу: згинання та розгинання рук, пружинчасті рухи, нахили, викрути для м'язів спини, живота, тулуба: з різних вихідних положень, вправи на рівновагу, статичні вправи; для м'язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи в русі:</i> кроки, ходьба, біг з поворотами тулуба, вправи на координацію;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи з предметами:</i> з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалкою, з мішечками піску на голові під час ходьби;</p>

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Вправи на відчуття правильної постави</i> • <i>Вправи для запобігання плоскостопості</i> 	<p><i>вправи на відчуття правильної постави:</i> біля гімнастичної стінки та біля дзеркала, вертикальний вис;</p> <p><i>вправи для запобігання плоскостопості:</i> ходьба по дрібним предметам, біг, піднімання на носки, стрибки;</p> <p>виконує комплекси вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості;</p> <p>дотримується: вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p>
--	---

Плавання

Пояснювальна записка

Вид рухової діяльності «Плавання» застосовується в навчальному процесі учнів 1-х – 4-х класів як складова предмета «Фізична культура» за умови наявності відповідних матеріально-технічних умов.

Основна мета – набуття учнями навичок життєво важливої навички пересування - плавання, пізнавального й соціального досвіду, формування в учнів стійкої мотивації і потреби у збереженні й зміцненні свого здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості, комплексного розвитку природних здібностей та моральних якостей; формування умінь використання природних чинників для загартування, використання плавання для корекції постави.

У даній програмі ключові компетентності виступають індикаторами – результатами навчальних досягнень. Тому державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів являють собою сукупність ключових компетентностей і відображають базовий зміст програми.

Програма розроблена за моделлю «на базі стандартів» відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 р.

Програма складається з пояснювальної записки, змісту навчального матеріалу та державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Теоретичний матеріал тісно пов'язаний із практичним. Він передбачає формування в учнів основ знань про особисту гігієну, загартування, організацію найпростіших форм самостійних занять, знання з історії та сьогодення плавання. Надання теоретичних знань здійснюється у процесі уроків з плавання

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, уроки з плавання повинні викликати в учнів позитивні емоції, з цією метою необхідно творчо використовувати ігровий метод.

Під час занять важливо дотримуватися індивідуального та диференційованого підходів, пильнувати за станом самопочуття учнів.

4 клас

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p>I. Теоретико-методичні знання Стилі спортивного плавання. Правила безпеки на заняттях з плавання.</p> <p><u>II. Способи рухової діяльності</u></p> <ul style="list-style-type: none">- <i>вправи на суші;</i> - <i>вправи у воді;</i>	<p>Учень, учениця:</p> <p><i>називає:</i> стилі спортивного плавання;</p> <p><i>виконує:</i> <i>вправи на суші</i> – загальнорозвивальні вправи; вправи для розвитку гнучкості; <i>вправи у воді</i> – ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба); ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба) з підключенням роботи ніг як під час плавання способом на спині; ковзання на спині з підключенням роботи ніг як під час плавання способом кроль на спині і гребка однією рукою, одночасного гребка обома руками, наперемінного гребка правою та лівою рукою; подолання дистанції до 25 м; <i>бере участь в іграх</i> – для плавання - “М’яч за лінію”, естафети;</p> <p><i>дотримується правил</i> безпеки під час занять плаванням..</p>

Образотворче мистецтво навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів

4 класи

Пояснювальна записка

Невід’ємною частиною культури, одним із визначальних її проявів є образотворче мистецтво. Тисячоліттями мистецтво займало одне з пріоритетних місць за силою впливу на особистісний розвиток людини та її виховання. Високорозвинені цивілізації ставили і продовжують ставити

мистецтво у центрі всієї освіти, розуміючи його унікальні можливості для розвитку духовності та інтелекту, універсальну доступність різних форм творчості для сприйняття і засвоєння з ранніх років дитинства.

Освітня галузь “Мистецтво” у початковій школі є однією з ланок неперервної мистецької освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями художніх компетенцій основної школи.

Навчальна програма “Образотворче мистецтво” реалізує вимоги освітньої галузі “Мистецтво” (змістова лінія “Образотворче мистецтво”) Державного стандарту початкової загальної освіти та гармонійно поєднує навчально-виховний потенціал образотворчої культури з її естетично-мистецькою, зображально-моторною і творчо-діяльнісною складовими.

Зміст програми ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, послідовності, наступності та неперервності змісту загальної мистецької освіти, єдності навчання і виховання. Диференціювання тем базується на принципах системності та циклічності подання матеріалу, що узагальнений в структурні блоки. Принципи поліхудожності, інтегративності та варіативності дають змогу вчителям повноцінно застосувати й адаптувати до даної програми свій творчий потенціал, педагогічний досвід, здійснювати диференціацію завдань, їхню інтерпретацію та аналіз, формувати інноваційні підходи та методи.

Метою вивчення образотворчого мистецтва є художньо естетичний розвиток учнів, їх емоційної чутливості, практичних творчих умінь, формування стійкого інтересу до образотворчої діяльності, формування загальнокультурної компетентності.

Головними завданнями курсу є:

Формування

- емоційно-естетичного досвіду учнів, культури почуттів, елементарних світоглядних орієнтацій та оцінних суджень, основ національної та громадянської свідомості;
- особистісно-позитивного, художньо-естетичного сприйняття дійсності на основі емоційно-чуттєвого досвіду, здатності до художнього мислення та творчої активності;
- художньої компетентності учнів у процесі засвоєння основ образотворчої грамоти;
- елементарних умінь та навичок використовувати художні техніки та матеріали, засоби художньої виразності у власній творчій діяльності;

розвиток

- чуттєво-емоційної сфери, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва (у відповідності до вікових можливостей), оцінювати естетичні явища;

- універсальних особистісних якостей та здібностей: образного мислення, уяви, фантазії, спостережливості, зорової пам'яті, художнього смаку та сприйняття кольору, форми, ритму, фактури поверхні тощо;
- художньо-практичних умінь, навичок та вміння використовувати набуті знання у самостійній художній діяльності;

засвоєння учнями

- початкових знань про образотворче мистецтво та його роль у житті суспільства, культурному середовищі;
- основних понять з курсу образотворчого мистецтва через сприйняття композиції, форми, кольору, об'єму, простору, руху тощо;
- елементарних знань про специфіку художньо-образної мови різних видів образотворчого мистецтва та виражальні можливості художніх технік і матеріалів.

Умовою успішної реалізації завдань програми є:

- практичне ознайомлення учнів із виражальними засобами образотворчого мистецтва;
- формування позитивного ставлення до світу на основі емоційно-чуттєвого досвіду та залучення до художньо-творчої діяльності шляхом опанування основних правил-понять на чуттєвому рівні;
- розвиток чуттєво-емоційної сфери учнів, художньо-образного мислення, потреби і здатності до художньо-творчої самореалізації;
- спонукання до необхідності вносити елементи краси в побут, природу, стосунки з однолітками, дорослими.

Програма передбачає такі **основні види художньої діяльності учнів** на уроках, як сприймання (естетичне сприймання дійсності та сприймання творів мистецтва) та практична художня діяльність (репродуктивно-творча і творча).

Сприймання передбачає розвиток естетичного сприйняття, вміння помічати красиве у навколишньому середовищі, емоційно відгукуватися та усвідомлювати красу, здатності до співпереживання; формування вміння висловлювати естетичне ставлення до творів мистецтва, оцінювати їх та інтерпретувати у відповідності до вікових можливостей.

Практична художня діяльність у початковій школі має пропедевтичний характер і передбачає ознайомлення з різноманітними художніми матеріалами й техніками та включає роботу за зразком, з пам'яті, з натури, за уявою; на площині та в об'ємі.

Структура програми базується на засадах особистісно орієнтованого навчання і побудована за **концентричним** принципом вивчення навчального матеріалу, який допускає повторне вивчення окремих тем і понять змістової лінії у кожному наступному році навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу;

Матеріал програми згруповано у **блоки-теми**, кількість уроків та тематика завдань в яких є **орієнтовною**. Вчитель на свій вибір може визначати

послідовність виконання репродуктивних, практичних, творчих завдань і вправ, самостійно обирає орієнтовні тематичні завдання та художні техніки і матеріали із запропонованих програмою.

Години резервного часу можуть використовуватися на розсуд учителя, у тому числі на узагальнення тематичного матеріалу, відвідування виставок, проведення уроків на природі тощо.

Методикою програми передбачено гармонійне поєднання в структурі уроку різноманітних видів діяльності та видів мистецтва (музика, поезія тощо). Окрім внутрішньої галузевої інтеграції, доцільно використовувати міжпредметні зв'язки й з іншими галузями: “Технології”, “Мови і літератури”, “Природознавство”, “Суспільствознавство”, “Математика”, “Здоров'я і фізична культура”. У школах, які мають необхідне комп'ютерне забезпечення, при виконанні окремих творчих завдань, бажано користуватися растровими програмами типу Corel Photo – Paint та Painter.

Особливу увагу на уроках образотворчого мистецтва слід приділяти збереженню психічного та фізичного здоров'я дитини. Педагог має створювати на уроках емоційно-піднесену атмосферу, що сприятиме зустрічі з прекрасним та розвантаженню дитини. Для підтримки здоров'я учнів на уроках необхідно дотримуватись санітарно-гігієнічних норм, техніки безпеки при роботі з різноманітними художніми матеріалами та інструментами, розвивати моторику дрібних м'язів пальців і кистей рук, координацію рухів, проводити фізкультхвилинки, уроки на природі тощо.

Орієнтовна тематична структура програми

Клас	Тематика курсу	Тема	Резервний час
4-й клас	Художній образ в мистецтві	1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, дизайні та архітектурі 3. Образи природи, тварин, людей у мистецтві 4. Образ рідного краю в мистецтві	3

4 клас. Художній образ в мистецтві

Провідною лінією програми 4 класу є поняття “художній образ”, його тлумачення на пропедевтичному рівні. Учні повинні отримати чітке уявлення про способи створення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва.

Велика увага у програмі приділяється особливостям створення фантастичного (казкового) та реалістичного образу, а також різниці між декоративною та реалістичною манерою зображення.

У 4 класі розширюється коло відомостей про основні жанри образотворчого мистецтва (пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний), вдосконалюються навички створювати (на елементарному рівні) сюжетно-тематичні картини.

Велика увага у програмі приділяється ознайомленню з художніми традиціями рідного краю, розширюється коло відомостей про деякі осередки народних художніх промислів України.

Програмою передбачено узагальнення вивченого протягом 1-3 класу, формування в учнів системи знань з основ образотворчої грамоти та цілісного художнього бачення світу.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учнів
<p>Тема 1. Художній образ у графіці, живописі та скульптурі</p> <ul style="list-style-type: none"> • Поняття про художній образ в мистецтві. Способи створення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва. • Створення художнього образу за допомогою графічних засобів виразності: ліній, штрихів, крапок, плям. • Значення вибору графічної техніки для створення виразного художнього образу. • Поглиблення знань про колір як засіб виразності живопису. Створення засобами кольору певного за характером образу. • Значення вибору живописної техніки для створення виразного художнього образу. • Поглиблення знань про скульптуру, її види. Особливості створення художнього образу в об'ємі. • Незвичайні матеріали художника-скульптора. Створення казкового образу з природних матеріалів (або інших за вибором). 	<p>Учень/учениця милується і виявляє (мовленнєвими та образотворчими засобами):</p> <ul style="list-style-type: none"> -емоційне ставлення до краси в природі та в мистецтві; -прагнення до власної художньо-творчої праці; <p>Висловлює власну думку:</p> <ul style="list-style-type: none"> -про художній образ в мистецтві; <p>вживає(за допомогою учителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> -у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (контраст, нюанс, фактура тощо); <p>має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> -основні виражальні засоби графіки (лінія, штрих, крапка, пляма), живопису (колір), скульптури (об'єм, фактура); <p>називає:</p> <ul style="list-style-type: none"> -види скульптури (кругла, рельєф); <p>спостерігає та порівнює:</p> <ul style="list-style-type: none"> -різницю між круглою скульптурою та рельєфом; між скульптурним зображенням та живописним (графічним); <p>описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя/вчительки):</p> <ul style="list-style-type: none"> -твори живопису, графіки, скульптури;

<p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Спогади про літо”, “Могутні сосни”, “Природні стихії”, “Осінній натюрморт”, “Кольорові Пори року”, “Наснився мені рожевий сон”, “Синій туман”, “Мелодія осені”, “Екзотичний птах”, “Карнавал тварин”, “Мешканці лісу”, тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Олівці, фломастери, ручки, гуаш, акварель, папір білий та кольоровий, картон, глина, пластилін, солоне тісто, природні матеріали тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, графіа, гризайль, малюнок гумкою, монотипія, ліплення, конструювання з природних матеріалів.</p>	<p>уміє: -створювати виразні художні образи на площині за допомогою графічних та живописних матеріалів; -змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; -створювати художній образ в об’ємі зручним способом ліплення; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.</p>
<p>Тема 2. Художній образ у декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні</p> <ul style="list-style-type: none"> •Відмінність декоративної манери зображення від реалістичної. Особливості декоративного образу (на прикладі творів народних майстрів Опішні, Косова, Києва, Вінниці тощо). •Ознайомлення з українським народним мистецтвом петриківського розпису. Композиційне та колірне рішення творів петриківських майстрів. •Народне мистецтво витинанки. Витинанки прості і складені. Значення осі симетрії при створенні витинанки. •Архітектура як будівельне мистецтво. Образ будівлі, її призначення. Створення на основі асоціацій образу казкового будинку. • Дизайн та художнє конструювання. Створення художнього образу в техніках паперопластики, орігамі. 	<p>Учень/учениця спостерігає, милується та визначає (мовленнєвими та образотворчими засобами): -особливості художньо-образної мови творів народних майстрів (глиняної іграшки, кераміки, петриківського розпису); описує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя): -народні твори декоративно- прикладного мистецтва; - зразки мистецтва архітектури; має елементарне уявлення про: -основні народні промисли України; - техніку, основні елементи та композиційні особливості петриківського розпису; -значення форми та декору у творах декоративно-ужиткового мистецтва; -залежність форми будівлі від призначення; -способи й прийоми конструювання з паперу; -прийоми написання слів (чисел)</p>

<p>•Ознайомлення зі шрифтом. Введення слів та чисел у декоративну композицію.</p> <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Світ народної іграшки”, “Тепло опішнянської кераміки”, “Косівські передзвони”, “Казкова квітка Петриківки”, “Вазонова композиція”, “Чарівний палац”, “Будинок для казкового персонажа (пекаря, музиканта тощо)”, “Годинник казкового героя”, “Веселий ліхтарик”, “Незвичайний транспорт”, “Святкова листівка”, “Новорічне панно” <i>(групові чи колективна форма роботи)</i> тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, фломастери, ручки, маркери, папір білий, кольоровий, картон, тканина, глина, пластилін, солоне тісто тощо. Аплікація, колаж, ліплення, конструювання, орігамі, паперопластика, змішані техніки.</p>	<p>пензлем (паличкою, пальцем); знає: -різницю між конструктивним та пластичним способом ліплення; уміє (на елементарному рівні): -створювати виразну, цілісну декоративну форму (на площині та в об’ємі); -створювати декоративну композицію, використовуючи елементи петриківського, косівського, опішнянського розписів; -створювати декоративно-орнаментальну композицію з уведенням слів і чисел; дотримується правил: -техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами; прагне: -прикрашати середовище власною художньою працею.</p>
<p>Узагальнення - 1 год</p>	
<p>Тема 3. Образи природи, тварин, людей у мистецтві</p> <p>•Зображення явищ природи, глибини простору в пейзажі. Засоби створення художнього образу у пейзажі. Свідомий вибір формату, положення аркуша, межі зламу простору (вище, нижче на аркуші). •Пропедевтичні відомості про ілюзорне зближення паралельних горизонтальних ліній, що йдуть у глибину (річка, доріжка тощо). Передавання плановості</p>	<p>Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами): -емоційне ставлення до краси навколишнього світу та відображення його в художніх творах; використовує у спілкуванні: -мистецтвознавчі терміни і поняття (колірна гама, колорит, плани (передній, дальній); аналізує й інтерпретує (на елементарному рівні та при підтримці вчителя\вчительки):</p>

відкритого простору за допомогою кольору та тону.

•Актуалізація знань про колір як засіб вираження настрою у пейзажі.

Усвідомлення залежності колірної гама від кольору неба.

•Казкові звірі та істоти у творах образотворчого мистецтва.

Трансформація форми як засіб створення фантастичного образу.

•Фантастичні та реалістичні образи в мистецтві. Ознайомлення з графічною технікою штампування. Виготовлення кліше (картон, гумка, морква, картопля).

•Виразальні засоби під час створення образів фантастичних істот за мотивами творів народних художників.

•Образи тварин у творах художників-аніمالістів. Поняття “пропорції”, “динаміка”, “статика”. Зображення фігури тварини (на площині чи в об’ємі) у статичному або динамічному станах.

•Портрет як художній образ. Засоби створення виразного портрету казкового образу.

•Зображення людини у статичному та динамічному станах.

Орієнтовні практичні(на вибір):

“Невідома планета”, “Караван у пустелі”, “Подорож на Північ”, “Морські фантазії”, “Свято весняної природи”, “Космічні прибульці”, “Чудо-Юдо”, “Фантастична істота”, “Пташка щастя”, “Мій чотирилапий друг”, “Портрет козака (Котигорошка, Кирила Кожум’яки тощо)”, “Жіночий казковий персонаж” (Снігова королева, Білосніжка тощо), “Веселі старти” (групові чи колективна форма роботи) тощо.

Матеріали та техніка виконання (на вибір):

- пейзажі (стан і настрої природи, колорит, роль кольору у передачі настрою);

-тематичний зміст пейзажів, портретів та анімалістичних картин;

має уявлення про:

-передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору, тону, деталізації;

-ілюзорне зближення паралельних ліній, спрямованих у глибину відкритого простору (на елементарному рівні);

-залежність колірної гама від освітлення;

-особливості зображення голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу;

знає:

-основні складові фігури людини;

-відмінності у технічних прийомах роботи гуашевими та акварельними фарбами;

уміє:

-передавати стан природи за допомогою графічних і живописних засобів виразності;

-відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність (витонченість або масивність тощо) фігури людини і тварин;

-створювати зображення тварин та людей у русі;

-використовувати прийоми трансформації паперу з метою створення виразного художнього образу;

-раціонально, вправно і безпечно працювати з ножицями та іншим необхідним приладдям;

дотримується правил:

-техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.

Гуаш, акварель, туш, воскові крейди, олівці, фломастери, папір білий, кольоровий, тонований, картон, пластилін, глина, солоне тісто тощо. Гратографія, плямографія, штампування, аплікація (з можливим доопрацюванням графічними матеріалами, витинанням), колаж, ліплення, графічні, живописні та змішані техніки.

Тема 4. **Образ рідного краю у мистецтві**

- Ознайомлення з художніми традиціями рідного краю.
- Особливості природного середовища рідного міста (села). Розвиток спостережливості, зорової пам'яті, вміння сприймати красу природи рідного краю та відтворювати її на площині.
- Особливості архітектури рідного міста (села). Важливість збереження пам'яток архітектури. Значення вибору формату для створення виразної врівноваженої композиції.
- Зв'язок архітектури з природним середовищем. Уявлення про ландшафтну архітектуру. Вибір колірної гами, художньої техніки та манери зображення, визначення композиційного центру під час створення пейзажу.
- Розширення уявлень про роботу художника-дизайнера. Ознайомлення з поняттям малих архітектурних форм (ліхтарі, альтанки, фонтани, лави тощо).
- Різноманітність форм металевих виробів. Поняття про ковальське та ливарське мистецтво. Розвиток навичок створювати ажурні витинанки.

Учень/учениця спостерігає, милується та виражає (мімікою, мовленнєвими та образотворчими засобами):

- емоційне ставлення до краси рідного міста, села;

розуміє (за допомогою вчителя/вчительки):

- значення образотворчого мистецтва у житті людей;

- важливість збереження пам'яток архітектури, історії, культури;

- характер художніх образів мистецьких творів; інтерпретує їх (мовленнєвими та образотворчими засобами);

- значення колірної гами, композиційних засобів і прийомів у передачі задуму автора;

має уявлення про:

- види і жанри образотворчого мистецтва, його взаємозв'язок з іншими мистецтвами;

- основні виражальні засоби образотворчого мистецтва,

інструменти, матеріали, художні техніки;

- художні традиції рідного краю;

- роботу художників-дизайнерів;

уміє:

- пояснити зміст творів образотворчого мистецтва, висловлювати естетичне ставлення до них;

<p>•Поняття про оформлення вітрин як один з різновидів прикладного мистецтва. Прийоми групування предметів різних за розміром та кольором.</p> <p>•Створення святкового настрою за допомогою кольору та декору у багатоплановій тематичній композиції.</p> <p>Орієнтовні практичні(на вибір): “Український рушничок”, “Мій рідний край”, “Неначе писанка село”, “Пам’ятки архітектури”, “Старовинна споруда”, “Парки, сквери, бульвари”, “Садки цвітуть”, “Чарівні ліхтарі”, „Веселий фонтан”, “Металева мереживо міста (села)”, “Вітрини магазинів”, “Вулиця рідного села”, ”Святкове місто” (<i>групові та колективна форми роботи</i>), “Україна – моя Батьківщина” тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): Гуаш, акварель, пастель, туш, воскові крейди, вугіль, фломастери, маркери, ручки, папір білий, кольоровий або тонований, картон та інші різнофактурні матеріали тощо. Аплікація, колаж, витинанка, конструювання, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>-застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі опису та оцінювання художніх творів;</p> <p>-втілювати особисті почуття та думки у власній практичній художній діяльності;</p> <p>-побачити (при спрямуванні вчителя/вчительки) недоліки у своїй роботі; виправити зауваження за допомогою вчителя;</p> <p>дотримується:</p> <p>-правил культури роботи, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та у самостійній художньо-творчій роботі;</p> <p>володіє:</p> <p>-навичками раціональної організації робочого місця;</p> <p>-елементарними навичками роботи в колективі.</p>
<p>Узагальнення - 2 год</p>	

Основи здоров'я
навчальна програма для
загальноосвітніх навчальних закладів
4 клас

Пояснювальна записка

Здоров'я — найперша необхідна умова успішного розвитку кожної людини, її навчання, праці, добробуту, створення сім'ї і виховання дітей.

Навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я — одне з найважливіших завдань сучасної школи, яке має стати атрибутом будь-якої освітньої діяльності у навчальному закладі і поза його межами. Здоров'язбережувальна компетентність як ключова формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів початкових класів. Здоров'язбережувальна компетентність формується шляхом вивчення предметів освітньої галузі «здоров'я і фізична культура» і передбачає оволодіння учнями відповідними компетенціями. З урахуванням мети і завдань зміст освітньої галузі визначається за такими змістовими лініями: здоров'я і фізична культура.

Мета предмета «Основи здоров'я» — формування здоров'язбережувальної компетентності учнів на основі оволодіння ними знаннями про здоров'я та безпеку, практичними навичками здорового способу життя і безпечної поведінки, формування в них ціннісного ставлення до життя і здоров'я, сприяння їх фізичному, психічному, соціальному і духовному розвитку.

Головними завданнями предмета є:

- формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, взаємозв'язок організму людини з природним, техногенним і соціальним оточенням;
- розвиток в учнів мотивації дбайливого ставлення до власного здоров'я, удосконалення фізичних, соціальних, психічних і духовних його чинників;
- виховання в учнів потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя;
- набуття учнями власного здоров'язбережувального досвіду з урахуванням стану здоров'я;
- розгортання у повсякденному житті практичної діяльності задля збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей.
- формування в учнів соціальної і життєвої компетентності на основі засвоєння ними соціальних норм; розвиток навичок взаємодії у сім'ї, школі, колективі, громадянському суспільстві;
- формування в учнів основ споживчої культури, умінь приймати рішення щодо власної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях;

- оволодіння учнями моделями поведінки і способами діяльності, які відповідають українському законодавству.

Реалізація мети та завдань предмета буде ефективною за умов:

- постійного мотивування учнів до здорового способу життя і безпечної життєдіяльності;
- застосування інтерактивних технологій навчання, що забезпечують індивідуалізацію сприйняття, активну участь кожного учня і групову взаємодію;
- переважання практичних дій і вправлянь учнів у засвоєнні навчального матеріалу;
- забезпечення зв'язку між теоретичними відомостями й можливостями їх практичного застосування;
- організація комунікативного спілкування, застосування в навчальному процесі ігрових методів, елементів дискусії, методу проектів, які є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянських якостей;
- забезпечення змістових та мотиваційних зв'язків предмета з навчальним матеріалом інших предметів початкової школи (фізична культура, природознавство, Я у світі, читання тощо);
- співпраці вчителя з батьками, батьків з дітьми;
- ціннісного ставлення вчителя до свого здоров'я, особистого прикладу дотримання правил здорового і безпечного способу життя.

Змістову основу предмета складають такі базові поняття: *здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечна поведінка, здоров'язберезувальна компетентність, здоров'язберезувальні компетенції (життєві і спеціальні навички)*.

Здоров'я розглядається як:

- стан загального фізичного, психологічного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад (ВООЗ).
- процес формування, збереження, зміцнення, відновлення фізичної, соціальної, психічної та духовної його складових.

Здоровий спосіб життя — усталений спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження, зміцнення і відновлення здоров'я.

Безпечна поведінка — поведінка людини, яка не загрожує її життю і здоров'ю та безпеці інших людей.

Здоров'язберезувальна компетентність – здатність учня застосовувати *здоров'язберезувальні компетенції* в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я.

Здоров'язберезувальні компетенції (життєві та спеціальні) – це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які сприяють здоров'ю у всіх сферах життєдіяльності людини.

Зміст програми для кожного класу структурується за такими розділами: 1) здоров'я людини; 2) фізична складова здоров'я; 3) соціальна складова здоров'я; 4) психічна та духовна складові здоров'я.

Розділ «Здоров'я людини» передбачає формування цілісного уявлення учнів про здоров'я, безпеку і розвиток людини та їх взаємозв'язок із способом життя і навколишнім середовищем.

Розділ «Фізична складова здоров'я» спрямовано на вивчення чинників, що впливають на фізичне благополуччя дитини.

Розділ «Соціальна складова здоров'я» присвячено вивченню чинників, що впливають на соціальне благополуччя людини та правил безпечної поведінки у навколишньому середовищі.

Розділ «Психічна та духовна складові здоров'я» містить інформацію щодо чинників, які впливають на емоційний, інтелектуальний та духовний розвиток учня. Профілактика шкідливих звичок розглядається в контексті розвитку позитивної самооцінки, навичок критичного мислення й уміння приймати виважені рішення.

Програму побудовано за концентричним принципом. Зазначені розділи є наскрізними для всієї початкової школи, в кожному класі зміст і обсяг пропонованої учням інформації, організація її засвоєння змінюються відповідно до зростаючих пізнавальних і психологічних особливостей учнів. За умови дотримання державних вимог до результатів навчання послідовність і кількість годин на ці складові у підручниках і календарних планах можуть змінюватися відповідно до авторського викладу, робочого плану школи, необхідності своєчасного реагування на конкретні умови, в яких відбувається навчально-виховний процес (наближення епідемій, стихійне лихо, інфекційні хвороби тощо).

Особливість методики проведення уроків у початковій школі полягає в тому, що оволодіння здоров'язбережувальною компетентністю потребує багаторазового вправлення, насамперед у процесі групової взаємодії. Тому необхідна організація практичної, ігрової, індивідуальної та колективної діяльності учнів, що базується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії вчителя з учнями і учнів між собою.

Особливістю **структури уроків** з основ здоров'я має бути гнучкість, органічне поєднання навчально-пізнавальної та оздоровчо-рухової діяльності учнів, включати різні види діалогу, групової співпраці. Особливого значення для формування в учнів здорового способу життя та безпечної поведінки має емоційність і доступність навчального матеріалу, його унаочнення. Практичні роботи, зазначені в програмі, виконуються учнями в практично-дієвій формі під час опрацювання відповідної теми для досягнення мети уроку. Кількість годин на вивчення кожної теми учитель може визначати самостійно.

Узагальненим **результатом** навчання основ здоров'я у початковій школі є відповідний до віку рівень здоров'язбережувальної компетентності учнів. Деталізовані результати навчання у початковій школі представлено у вигляді державних вимог щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

(34 годин, із них 2 години ~ резервні)]

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p>1. Здоров'я людини</p> <p>Цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Безпека життєдіяльності.</p> <p>Цілісність здоров'я: взаємозв'язок фізичної, соціальної, психічної і духовної його складових. Чинники здоров'я.</p> <p>Показники розвитку дитини.</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>*Визначення рівня фізичного розвитку.</p>	<p>Учень/учениця н а з и в а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• складові здоров'я;• чинники впливу на здоров'я;• чинники, що сприяють гармонійному фізичному розвитку; <p>п о я с н ю ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• цінність людського життя і здоров'я;• що таке безпека, небезпека та безпека життєдіяльності людини;• необхідність підтримання нормальної маси тіла; <p>р о з п і з н а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• вікові зміни власного організму; <p>а н а л і з у ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• цілісність здоров'я;• вплив природних і соціальних чинників на здоров'я; <p>у м і ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• визначати рівень свого фізичного розвитку
<p>2. Фізична складова здоров'я</p> <p>Збалансоване харчування. Вітаміни та їх значення для здоров'я. Питний режим. Значення води для життя і здоров'я людини.</p> <p>Вплив рухової активності на розвиток організму. Принципи загартовування.</p> <p>Профілактика порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату у школярів.</p> <p>Відновлення рівня здоров'я після хвороби.</p> <p>Гігієна порожнини рота.</p> <p>Гігієна оселі. Повітря, його значення для здоров'я.</p> <p><u>Практичні роботи</u></p> <p>Вправи для профілактики плоскостопості.</p> <p>*Гігієнічний догляд за порожниною рота.</p> <p>*Складання рекомендацій «Як підтримувати чисте повітря в оселі».</p>	<p>Учні н а з и в а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• групи харчових продуктів;• принципи загартовування (поступовість систематичність, дозованість);• фактори, що забруднюють атмосферне повітря і повітря приміщень; <p>п о я с н ю ю т ь н е о б х і д н і с т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• уживання різноманітної корисної їжі і належної кількості води;• обмежувати вживання жирних, копчених і солодких продуктів та напоїв, смажених страв;• дбати про органи зору, слуху, опорно-руховий апарат;• регулярного провітрювання приміщень; <p>а н а л і з у ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none">• вплив малорухливого способу життя на здоров'я;• вплив шкідливих звичок на стан зубів і прикус; <p>у м і ю т ь :</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • виконувати фізичні вправи для розвитку сили, спритності, витривалості, комплекс процедур загартовування; • дотримуватися настанов для профілактики порушень зору, слуху, постави і плоскостопості; • поступово долати відставання, яке може виникнути внаслідок пропуску занять
<p>3. Соціальна складова здоров'я</p> <p>Традиції збереження здоров'я в родині. Знайомство з людьми. Дружба і здоров'я. Побудова дружніх стосунків.</p> <p>Вплив друзів. Протидія небажаним пропозиціям.</p> <p>Формування негативного ставлення до куріння та алкоголю.</p> <p>Вплив телебачення, комп'ютера, мобільних телефонів та інших електронних засобів на здоров'я.</p> <p>Вплив реклами на рішення і поведінку людей.</p> <p>Інфекційні хвороби, що набули соціального значення.</p> <p>Охорона здоров'я дітей. Гуманне ставлення до людей з особливими потребами.</p> <p>Наодинці вдома. Дії дитини за умов опосередкованої небезпеки: пожежа в іншій квартирі, іншому будинку тощо.</p> <p>Безпека школяра. Правила поведінки під час масових шкільних заходів.</p> <p>Вихід із непередбачених ситуацій поза межами домівки, школи.</p> <p>Безпека руху пішоходів. Сигнали регулювання дорожнього руху.</p> <p>Види перехресть. Рух майданами.</p> <p>Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП). Групи дорожніх знаків (6.1-6.4, 6.8-6.15, 7.1.4).</p> <p><u>Практичні роботи</u></p> <p>Рольова гра «Будьмо знайомі!»</p> <p>Моделювання ситуації звернення за телефонами довіри.</p> <p>Моделювання ситуацій відмови від пропозицій, що можуть мати негативні наслідки.</p>	<p>Учень/учениця н а з и в а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • родинні традиції, сприятливі для збереження здоров'я; • різні способи казати «НІ!»; • медичні установи свого населеного пункту/мікрорайону; • способи допомоги людям з особливими потребами; • одяг і взуття, які можуть становити небезпеку у натовпі; • правила користування телевізором, комп'ютером, мобільним телефоном; • правила дорожнього руху на перехресті, майдані, в місцях ремонту дороги, під час ДТП; • причини ДТП; <p>р о з п і з н а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ознаки дружніх стосунків; • способи тиску (умовляння, лестощі, погрози); • небезпечні ситуації, які потребують категоричної відмови; • види перехресть; <p>Учень/учениця п о я с н ю ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • чому окремі інфекційні хвороби набули соціального значення; • необхідність гуманного ставлення до людей з особливими потребами; <p>а н а л і з у ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • вплив шкідливих звичок (куріння, вживання алкоголю) на здоров'я; • поведінку дитини у місцях великого скупчення людей; <p>у м і ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • знайомитися з людьми; • аналізувати позитивний і негативний вплив друзів;

<p>Моделювання ситуацій допомоги людям з особливими потребами.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • критично ставитися до реклами алкоголю і тютюну; • правильно реагувати на обзивання, намовляння, бійки та інші дії своїх однолітків; • надавати допомогу і моральну підтримку тим, хто цього потребує; • уникати небезпечних місць в своєму мікрорайоні/населеному пункті; • дотримуватися правил переходу дороги в місцях перехресть, майданів з урахуванням місцевих умов; • безпечної поведінки у натовпі, під час масових шкільних заходів; <p>в і д т в о р ю ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • порядок дій у ситуації опосередкованої небезпеки, виклику рятувальних служб
<p>4. Психічна і духовна складові здоров'я</p> <p>Самооцінка і поведінка людини. Упевненість і самовпевненість. Повага і самоповага. Вибір і досягнення мети. Бажання, можливості, обов'язки. Воля і здоров'я людини. Звички і здоров'я. Формування звичок. Розвиток творчих здібностей. Заохочення однолітків до здорового способу життя.</p> <p><u>Практичні роботи</u></p> <p>*Виконання проекту «Моя мета». *Виконання проекту з формування корисної звички. Виконання проекту: «Відомі параолімпійці». Виконання проекту: «Здоров'я всьому голова!» (розроблення плану вистави, творчого конкурсу, змагання тощо за тематикою здорового способу життя).</p>	<p>У ч е н ь / у ч е н и ц я н а з и в а ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • вольові якості людини; • приклади справ, гідних поваги; <p>н а в о д я т ь п р и к л а д и :</p> <ul style="list-style-type: none"> • активної, упевненої, пасивної і агресивної поведінки; • ситуацій, в яких гартується характер; <p>а н а л і з у ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • різницю між упевненістю і самовпевненістю; • відмінність між «хочу», «можу» і «треба»; • вплив звичок на здоров'я людини; <p>п о я с н ю ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • що таке повага і самоповага; • вплив самооцінки на поведінку людини; • значення позитивного ставлення людини до життя; <p>у м і ю т ь :</p> <ul style="list-style-type: none"> • обирати мету, розробляти і виконувати план дій щодо досягнення мети (наприклад, формування корисної звички); • працювати в команді, мотивувати і зацікавлювати; • творчо мислити і продукувати ідеї для пояснення переваг здорового способу життя.

Інформатика

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів
4 класів

Пояснювальна записка

Мета і завдання навчального курсу

Оновлення змісту вивчення предмету “Інформатика” у загальноосвітніх навчальних закладах пов’язано зі змінами стратегічних напрямків освіти - орієнтація на діяльнісний підхід та формування в учнівства важливих життєвих компетенцій. Лише з поширенням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) навчання може мати форми особистісно-орієнтованого, гнучкого динамічного процесу. Розповсюдження нових цифрових медіа й навчальних середовищ обумовлюють зростаючу важливість ІКТ-компетецій, які сьогодні майже всюди визнаються одними з ключових в системі освіти.

Головна мета навчального предмету “Інформатики” у відповідності з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти - ознайомлення учнів з інформаційно-комунікаційними технологіями та формування у дітей ключових компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації в суспільстві.

Зміст навчального предмету «Інформатика» в початковій школі являє собою узагальнений і скорочений виклад основ інформаційно-комунікаційних технологій, адаптованим до можливостей і особливостей дітей молодшого шкільного віку.

Основними завданнями навчального предмета є формування в дітей молодшого шкільного віку:

- початкових навичок використовувати інформаційно-комунікаційні технології;
- основних навичок роботи з різними пристроями для вивчення інших предметів, а також для розв’язування практичних соціальних, комунікативних завдань;
- початкових уявлень про інформацію, її властивості, особливості опрацювання, передавання та зберігання;
- початкових навичок використовувати інформацію з навчальною метою;
- алгоритмічного, логічного та критичного мислення.

Ключова та предметна ІКТ-компетентності навчального курсу

Вивчення пропедевтичного курсу «Інформатика» сприяє формуванню і розвитку у молодших школярів/школярок *ключових компетентностей*, серед яких можна виділити предметну ІКТ-компетентність, міжпредметні, комунікативні та соціальні компетентності.

ІКТ-компетентність, як предметна, передбачає впевнене критичне та безпечне використання ІТ-засобів у навчанні й повсякденному житті.

У контексті початкового навчання предметна ІКТ-компетентність розглядається як здатність учня сприймати, обмінюватись та використовувати інформацію в конкретній життєвій або навчальній ситуації.

Предметна ІКТ-компетентність учнів виявляється у таких ознаках: в умінні

- усвідомлювати власні інформаційні потреби;
- виявляти джерела інформації та здійснювати результативний пошук;
- здійснювати аналіз й оцінку якості інформації;
- організувати та структурувати інформацію;
- ефективно використовувати інформацію;
- створювати й обмінюватись новими знаннями.

Діяльнісний вимір предметної ІКТ-компетентності пов'язаний з такими вміннями дітей молодшого шкільного віку:

технологічними:

сприймати інформацію від вчителя/вчительки, з підручників, електронних джерел; обмінюватися інформацією в спілкуванні між собою;

отримати початкові навички використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань;

сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст;

сприймати різноманіття графічних даних: зображення, фото, піктограми, карти, схеми, діаграми;

створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення;

презентувати інформацію у вигляді слайдів;

представляти одну і ту ж інформацію в різних формах; вміння описувати об'єкти реальної дійсності, представляючи інформацію про них різними способами - у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій;

телекомунікаційними:

усвідомлювати свої інформаційні потреби та прагнути до їх задоволення через пошук;
вміння сприймати та використовувати різноманітні інформаційні ресурси з дотриманням основних принципів авторського права та власної безпеки;
розрізнити приватне і публічне середовище з розумінням основних принципів свободи слова;
безпечно спілкуватись з використанням ІКТ, а також співпрацювати, допомагати одноліткам, навчатись разом з іншими;
сприймати різні точки зору, брати участь у дискусії, розуміти чужу точку зору, прислухатись до неї, в тому числі в Інтернеті з дотриманням моральних та етичних норм спілкування;
розуміти соціальні наслідки, що виникають у цифровому світі, в тому числі й питання безпеки, недоторканності приватного життя;
виражати свою індивідуальність у процесі створення та публікації інформаційних продуктів;

алгоритмічними та логічними:

формулювати команди для виконавця, складати алгоритми за зразком, шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців;
шукати різні варіанти виконання завдань, обирати та обґрунтовувати найефективніший варіант виконання;
розрізняти алгоритмічні структури: слідування, цикли, розгалуження;
створювати та виконувати алгоритми у визначеному середовищі;
розрізняти істинні та хибні висловлювання, формулювати висловлювання з логічним слідуванням;

У результаті засвоєння предметного змісту пропедевтичного курсу «Інформатика» учні мають виявляти такі складові предметної та ключових компетентностей:

- усвідомлювати ключові поняття, що описують його потреби в інформації;
- використовувати різні джерела, щоб задовольнити свої потреби в інформації;
- використовувати різні способи опрацювання відібраної інформації;
- знаходити способи для розв'язування різних типів навчальних і життєвих задач, вирішення проблем;
- співпрацювати у різних групах для виконання навчальних завдань, готовності до продуктивної праці.

Структура навчальної програми

Курс «Інформатика» розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень за рахунок інваріантної складової навчального плану.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Концентричність передбачає повернення до подання та опрацювання тем у кожному класі початкової школи. Лінійність має за мету ознайомити учнівство у пропедевтичному курсі "Інформатика" з деякими простими середовищами, що забезпечують навчальну необхідність за змістом програм курсів початкової освіти. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Програмою встановлена послідовність тем курсу, яка дозволяє при вивченні кожного з розділів використовувати знання і вміння, набуті під час вивчення попередніх розділів. Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Характеристика змісту навчання

На початковому етапі програмою передбачається ознайомлення учнів з різноманіттям *засобів інформаційно-комунікаційних технологій* для сприймання, створення, опрацювання та обміну інформацією.

Другокласники/другокласниці практично знайомляться з різноманіттям засобів комп'ютерної техніки: портативними та стаціонарними комп'ютерами, мобільними пристроями, що наявні у школі та вдома.

У 3 класі - поглиблюють знання про їх різноманіття й призначення та вдосконалюють навички їх використання.

У 4 класі - розширюють уявлення про застосування їх для зберігання, опрацювання та передавання інформації.

За допомогою підібраних учителем/учителькою вправ учні опановують навичками впевненої роботи маніпуляторами (миша або тачскрин, тачпад), вчать використовувати клавіатуру в середовищах, необхідних для навчання з усіх інших предметів. Систематичну роботу з формування навичок роботи з клавіатурою слід передбачити на кожному уроці інформатики, підбираючи для цієї мети ігри, вправи з дотриманням дидактичних принципів наступності, послідовності.

Розкриття тем програми про *інформацію*, її властивостей та дій з інформацією базується на розумінні дитиною поняття "інформація". Учні та учениці мають вміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування.

Під час ознайомлення учнівства з властивостями, видами інформації, діями з нею спочатку пропонується розглянути ті, що зустрічаються у житті людини, а потім називати й такі, що відбуваються з використанням засобів інформаційних технологій.

Програмою передбачено сформувати в учнівства уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір.

Демонстрація переваг використання засобів ІТ для опрацювання різної інформації у навчальних ситуацій сприятиме формуванню цілісної картини навколишнього світу.

Вивчення змісту програми про *використання інформаційних технологій* починається з прикладів використання різноманітних засобів ІТ для навчання з інших предметів, як наприклад, перегляд навчальних відео, картин художників, слухання музичних творів, читання художніх творів, вдосконалення навичок усного рахунку в математичних тренажерах.

Практичні дії зі створення учнями/ученицями власних продуктів починається під час ознайомлення з середовищами для створення та змінювання зображень. Під час практичних занять у графічних та текстових редакторах, редакторах презентацій, (як і спеціального програмного забезпечення, інстальованого на комп'ютер, так і в онлайн середовищах Інтернету), формуються навички створювати та змінювати зображення, тексти, презентації для навчання.

Передбачається, що учні та учениці матимуть вибір у визначенні зручних саме для їх віку середовищ обробки зображень, текстів, презентацій з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом.

У ході реалізації цієї змістової лінії учнівство навчиться змінювати та створювати найпростіші зображення, презентації, текстові документи; працювати зі схемами, діаграмами, картами; перетворювати інформацію з однієї форми подання в іншу (текстову, графічну, числову, звукову).

Сформовані базові навички створення презентацій дозволить демонструвати результати своєї навчальної діяльності з інших навчальних предметів.

Комунікаційні технології опановуються учнями у процесі практичного ознайомлення з мережею Інтернет та практичним використанням упродовж усіх тем вивчення курсу. Основну увагу приділено опануванню початковими практичними навичками використання мережі Інтернет для перегляду, сприймання та пошуку інформації у вигляді тексту, зображень, відео; виконання інтерактивних завдань онлайн для підтримки навчальних предметів, електронного листування при дотриманні вимог безпечної роботи в Інтернеті. На основі початкових кроків роботи в браузері

пропонується ознайомити учнівство зі складовими частинами вікна програми, поняттям “папка”, як середовище зберігання закладок.

Важливо щоб учні та учениці зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Зміст пропонованих практичних завдань, що використовуються в курсі «Інформатика», відображає потреби навчання учнівства з читання, математики, мов, природознавства, мистецтв та інших навчальних предметів. Важливим є задоволення пізнавальних інтересів учнів та учениць, підтримка їх творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Для формування міжпредметних компетенцій, у рамках пропедевтичного курсу, програмою передбачено вивчення питань, пов'язаних з алгоритмами та їх виконавцями. У результаті ознайомлення з ними учні та учениці повинні розуміти поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, отримати перші уявлення про основні алгоритмічні структури, зокрема, слідування, розгалуження та повторення, навчитися виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд. Головною метою вивчення алгоритмів є вміння розв'язувати значущі для учнівства задачі з їх повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

У програмі передбачено під час вивчення кожної теми використовувати матеріали інших навчальних предметів, постійно здійснювати підтримку вивчення цих предметів. Доцільно організовувати навчання у захищених закритих середовищах з можливістю учнів співпрацювати між собою для розвитку як ІКТ, так і комунікативних та соціальних компетенцій; навчальні завдання створювати й з метою розвитку логічного та критичного мислення, пам'яті, просторової та творчої уяви учнівства.

Характеристика умов навчання

Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку має свої особливості. У 7-8 років лише починають розвиватися основні психічні новоутворення: довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організувати навчальну діяльність, рефлексія, як результат активної навчальної діяльності у 1 класі. Продовжують своє становлення й основні пізнавальні процеси: сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення і мовлення. До кінця молодшого шкільного віку вони мають перетворитися на вищі психічні функції, яким властива довільність і опосередкованість. До кінця навчання у 4 класі має сформуватись усвідомлення своїх власних розумових операцій, що

надає допомогу в самоконтролі. У 2-3 класах переважає наочно-образне мислення, а елементи абстракції починають розвиватись в 9-10 років. У 2 класі для виникнення образу необхідна опора на конкретний предмет, наприклад, опора на зображення при розповіді, далі розвивається опора на слово, яке є передумовою мисленнєвого створення нового образу. Тому психологи радять не пропонувати для запам'ятовування та використання абстрактні поняття учням та ученицям у 2-3 класі, не використовувати вправи та завдання, котрі вимагають виконання складних аналітичних процесів.

При ознайомленні учнівства з основами ІКТ використовується комп'ютерна техніка: стаціонарні, портативні комп'ютери, мобільні пристрої та інш.

Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища Інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

Перелік рекомендованих програмних засобів:

- операційна система;
- браузер;
- програми (сервіси, розширення, додатки, служби та інші інструменти Інтернету) для організації навчання, взаємодії учнів між собою;
- середовища для сприймання, створення та змінювання текстів, зображень, презентацій, графічні та текстові редактори, редактори презентацій;
- середовища для перегляду навчальних відео, слухання музики, роботи з картами;
- середовища програмування для дітей, для вправ з алгоритмами.

У початковій школі для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу

4 клас

35 годин (1 година на тиждень)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
------------------------------------	---

Графіка

Електронні карти. Режими перегляду карт. Віртуальні подорожі сузір'ями, планетами, материками, океанами.

Доповнення власної карти мітками (за матеріалами природознавчого характеру рідного краю).

Схеми, діаграми на матеріалі інших предметів.

Робота в середовищі графічного редактора: змінювання зображень з використання функцій обертання, зміна кольору фігур та кольору фону. Обробка фото: інструменти освітлення, кольору, обертання, обрізання тощо.

Створення колажу із зображень.

Текст

Орієнтування в списку книг електронної бібліотеки. Пошук літератури за назвою, автором/авторкою, мітками. Зміст твору.

Закладки, коментар (помітки) у творі.

Середовище текстового редактора. Поєднання елементів на аркуші текстового документа: взаємне розміщення тексту, зображень, схем.

Абзаци, посилання, заголовки, зміст.

Вдосконалення текстів через виділення кольором, шрифтами фрагментів тексту, окремих слів.

Учень/учениця:

має уявлення про електронні карти;

орієнтується в електронних навчальних картах для перегляду сузір'їв, Сонячної системи, материків та океанів Землі, України; у схемах та діаграмах;

уміє доповнити власну карту міткою;

доповнює пропущені дані в простих схемах, діаграмах;

використовує схеми та діаграми для усних виступів;

створює в середовищі графічного редактора зображення;

уміє змінити та **вдосконалити** зображення з використанням функцій обертання, зміни освітлення, кольору, поворотів, вирізання;

уміє створити колаж з кількох зображень;

використовує у своєму мовленні слова *колаж, обертання, освітлення, діаграма*.

Учень/учениця:

має уявлення про різноманіття електронних книг та бібліотек; **володіє** початковими навичками пошуку в бібліотеках за автором/авторкою, назвою;

має уявлення про гармонійне розміщення об'єктів на аркуші текстового документа;

знає призначення заголовків, абзаців, посилань;

орієнтується у змісті текстового документа;

вміє самостійно створити текст з 3-4 речень по 20 символів у кожному реченні;

поєднувати текст, зображення, схеми на аркуші текстового документа;

Списки. Послідовні списки у текстах.
Таблиці. Доповнення готових таблиць.
Змінювання та доповнення текстів з таблицями,
зображеннями, схемами.

Співпраця в Інтернеті

Правила безпечного користування Інтернетом.
Мережевий етикет. Різниця між реальним та
віртуальним спілкуванням.
Електронна пошта. Захист облікового запису.
Культура листування.
Інформаційні ресурси Інтернету. Пошук
навчальних матеріалів в мережі. Навчальна
діяльність учня в Інтернеті.
Рівні доступу до навчальних матеріалів.
Співпраця в мережі (спільні документи,
презентації, карти, колажі тощо). Коментування
та відгуки до створених
однокласниками/однокласницями продуктів.
Служби для обміну знаннями, задоволення
творчих потреб школярів. Сучасні пристрої для
співпраці.

розташовувати текст лінійно, у вигляді списку, дотримуючись
закономірності, даної в прикладі;
доповнювати таблиці даними, знайомих з інших предметів;
створювати на основі текстів таблиці та схеми (з готовим шаблоном
таблиці чи схеми);
використовує у своєму мовленні слова: *текстовий редактор,
мітка, список, коментар.*

Учень/учениця:

уміє

увійти у особистий обліковий запис поштової служби;

надіслати лист вчителю/вчительці та

однокласникам/однокласницям;

здійснювати навчальну діяльність в Інтернеті за підтримкою та
під контролем педагогів у закритому захищеному середовищі в тому
числі й разом з іншими учнями/ученицями;

обрати служби для задоволення власних навчальних, творчих
потреб серед запропонованих вчителем/вчителькою;

знає засоби захисту власного облікового запису;

розрізняє особливості віртуального спілкування;

надає доступ однокласникам/однокласницям до власних
навчальних матеріалів за електронною адресою;

коментує продукти діяльності однокласників/однокласниць у
мережі;

уміє захищати свій інформаційний простір під час віртуального
спілкування;

використовує у своєму мовленні слова *віртуальний, мережевий*

Алгоритми з розгалуженням і повторенням

Алгоритми з розгалуженням.

Цикли: повторення задану кількість разів.

Повторення до виконання умови.

Алгоритми з циклами.

Створення та виконання алгоритмів з розгалуженням та циклами для виконавців у середовищі програмування для дітей.

Сортування та впорядкування об'єктів за деякою ознакою.

Використання логічних висловлювань з «якщо - то...».

Інформація

Перетворення інформації. Перетворення інформації з текстової у графічну форму з використанням схем, діаграм. Перетворення інформації у вигляді тексту в таблицю з числами.

Передавання інформації. Пристрої для передавання інформації. Джерело інформації. Приймач інформації.

Пристрої введення та виведення інформації.

Зберігання інформації. Носії інформації.

Кодування інформації. Кодування та декодування інформації.

Складові комп'ютера. Історія виникнення

етикет, електронна пошта, пароль, обліковий запис, доступ.

Учень/учениця:

уміє

виконувати, створювати та записувати алгоритми з розгалуженням та циклами;

впорядкувати об'єкти за деякою ознакою;

будує висловлювання з використанням зв'язки «якщо - то» у заданій ситуації;

використовує у своєму мовленні слова розгалуження, цикл.

Учень/учениця:

має уявлення про те, що людина може здійснювати різні дії з інформацією;

перетворює інформацію: текстової та числової форми в графічну у вигляді схем, діаграм за допомогою поданих учителем/учительською шаблонів;

називає спосіб подання інформації;

наводить приклади інформації, поданої різними способами;

має уявлення про передавання, зберігання, кодування інформації; про носії інформації;

називає 3-5 пристрої для передавання інформації;

<p>пристроїв для роботи з інформацією.</p>	<p><i>розрізняє та наводить приклади</i> пристроїв для введення та виведення інформації (3-5); <i>описує</i> способи <i>та наводить приклади</i> кодування і декодування інформації; <i>розуміє</i>, що інформацію можна зберігати, опрацьовувати та передавати на великі відстані в закодованому вигляді; <i>використовує у своєму мовленні</i> слова <i>передавання, зберігання, кодування, декодування інформації, носії інформації, джерело, приймач інформації, пристрої введення, пристрої виведення.</i></p>
--	--

Музичне мистецтво

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1-4 клас

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з музичного мистецтва для 1- 4 класів загальноосвітніх навчальних закладів розроблена відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти. Програма визначає концептуальні підходи до музичної освіти учнів початкових класів, конкретизує музично-освітні завдання, розподіляє художньо-педагогічний матеріал, враховує національні музично-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку національної та світової музичної культури.

В основу програми покладено провідні положення сучасної музичної педагогіки, а саме: визначення мети загальної музичної освіти у широкому культурологічному контексті; підхід до сприймання музики як основи загальної музичної

освіти; ставлення до музичного мистецтва як джерела і предмета духовного спілкування. Програмою передбачено неперервність і наступність завдань і змісту музичної освіти у початковій та основній школі; Варіативність її змісту та поліхудожність, що реалізується через встановлення зв'язків між музикою та іншими видами мистецтва.

Програма ґрунтується на таких **принципах** музичної педагогіки:

- орієнтації на духовний розвиток особистості засобами музичного мистецтва;
- зв'язку музики з життям;
- **опори на три типи музики – пісню, танець, марш;**
- активізації музичного мислення;
- єдності емоційного і свідомого, художнього і технічного;
- взаємодії мистецтв;
- особистісно-діяльнісного підходу, визнання самотності й самоцінності особистості учня.

У програмі реалізовано ідею загальної музичної освіти учнів на основі української національної музичної культури як складника *світової*. Її суть полягає у ставленні до музичного мистецтва як невід'ємної частини духовного життя народу; у зверненні до народної музичної творчості крізь призму її життєвих зв'язків із духовним, матеріальним та практичним світом людини; у розгляді української музичної культури в діалектичній єдності з музикою інших народів; у вивченні професійної музики крізь призму її фольклорних джерел; у розкритті естетичного змісту української народної і професійної музики на основі осягнення учнями суті й особливостей музичного мистецтва.

Мета і завдання музичної освіти учнів 1-4 класів зумовлені соціальними функціями музичного мистецтва, вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти.

Метою музичної освіти в початковій школі є формування основ музичної культури учнів як важливої і невід'ємної частини їхньої духовної культури, комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі сприймання й інтерпретації кращих зразків української та світової музичної культури, а також формування естетичного досвіду, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва. Ця мета конкретизується в основних **завданнях**, спрямованих на формування базових освітніх компетентностей та загальний естетичний розвиток учнів:

- введення учнів у світ добра й краси, відбитий у музичних творах, засвоєння ними початкових знань про особливості художньо-образної мови музичного мистецтва;
- розвиток чуттєво-емоційного сприйняття навколишнього світу крізь призму музичного мистецтва, прилучення учнів до животворного джерела людських почуттів і переживань, втілених у музиці;

- збагачення емоційно-естетичного досвіду учнів, підведення їх до осягнення художньо-образної суті музичного мистецтва в його найпростіших втіленнях;
- сприяння розвитку образного мислення, уяви, загальних та музичних здібностей учнів;
- формування здатності до різних видів активної музично-творчої діяльності, опанування елементарними практичними вміннями та навичками;
- формування універсальних (духовних, моральних, громадянських, естетичних) якостей творчої особистості;
- виховання ціннісного ставлення до музичного мистецтва.

Змістове наповнення програми передбачає формування в учнів світоглядних, ціннісно-орієнтаційних, навчально-пізнавальних, творчо-діяльнісних, комунікативних компетентностей, що досягається через сприймання та інтерпретацію творів народного і професійного музичного мистецтва, оволодіння досвідом художньо-практичної діяльності, розвиток творчих здібностей, потреби в міжособистісному спілкуванні та спілкуванні з творами музичного мистецтва.

Характеристика структури навчальної програми

В основу структури програми покладені різні грані музики як єдиного цілого. Програма має тематичну побудову, що дає змогу об'єднати різні види музичної діяльності учнів (сприймання музики, виконання, засвоєння необхідних музичних понять і термінів, елементарне музикування, інсценування пісень, ритмічна й пластична імпровізація, тощо) на одному уроці.

Зміст і послідовність тем визначаються необхідністю розвитку в учнів здатності до співпереживання тих почуттів і станів, що виражає музика; до осягнення художньо-образної суті музичного мистецтва у найпростіших виявах, засвоєння елементів музичної мови; можливостями усвідомлення зв'язків музики з життям, набуттям ними практичного досвіду. Уміннями сприймати, аналізувати і виконувати музику учні оволодівають у тісному зв'язку із засвоєнням конкретної теми.

Тематична побудова програми (заснована на музично-педагогічній концепції Д.Б.Кабалевського) пройшла у свій час багаторічну масову експериментальну перевірку в школах України і зарекомендувала себе як найбільш доцільна.

Теми програми мають не тільки навчальний, але й музично-естетичний характер і відкривають можливість досягнення цілісності та єдності навчального процесу не лише в межах одного уроку, але й протягом семестру, навчального року і всього навчального курсу.

Базова програма передбачає свободу творчості вчителя й можливості вибору *традиційних та сучасних педагогічних методик (М. Лисенка, К. Орфа, Е.Жак-Далькроза, З. Кодая та інших)*. Тому у варіативних авторських концепціях назви

навчальних тем, порядок та обсяг їх подання можуть бути іншими (за умови відповідності Державному стандарту). При цьому мають бути використані твори з орієнтовного або додаткового матеріалу для слухання і виконання.

Тематична структура програми

Клас
4 клас
Тема 1. Музика мого народу Тема 2. Музика єднає світ

Завдання програми 4 класу - допомогти учням відчувати красу українського народного музичного мистецтва, досягнути інтонаційні особливості музики українського народу, спільні й відмінні риси народної та професійної творчості; відчувати національну своєрідність, спільне й відмінне в музиці різних народів; підвести учнів до усвідомлення ролі музики як загальнолюдської мови, яка, не потребуючи перекладу, є зрозумілою для людей різних країн.

Особливості організації навчально-виховного процесу

Основні ідеї програми, її тематична побудова й змістовна наповненість визначили особливості організації музично-освітньої діяльності учнів.

Формування музичної культури учнів - основа уроку, його зміст, який може мати різне художньо-педагогічне втілення. Цілісність уроку досягається завдяки єдності всіх складових елементів, оскільки в основу його побудови мають бути покладені не різні види діяльності, а різні грані музики як цілісного явища. Це дає можливість вносити в урок будь-які контрасти, необхідні для підтримування уваги учнів, створювати атмосферу творчої зацікавленості, узгоджувати матеріал програми з рівнем розвитку учнів.

Тематизм програми передбачає творчість учителя, який може вносити корективи щодо репертуару (**у межах 50%**), використовуючи додатковий та етнорегіональний матеріал з аналогічними художньо-педагогічними якостями. Критеріями відбору музичного матеріалу є його художня цінність і захопленість для учнів, педагогічна доцільність (чогось навчати), виховна значимість (сприяти вихованню моральних ідеалів і естетичного смаку).

Тематична структура програми створює умови для досягнення цілісності уроку, єдності всіх його складових елементів, оскільки в основу цієї структури покладено не різні види діяльності учнів, а різні грані музики як єдиного цілого.

Відповідно до концепції Д.Кабалевського, проблема сприйняття музики не пов'язується з жодним окремим видом діяльності. Активне сприйняття музики – основа музичного виховання в цілому, усіх його ланок. Підхід до музичного сприймання як основи музичної освіти учнів виводить на перший план завдання аналізу й інтерпретації музичних творів. Емоційне сприйняття музики, роздуми про неї, втілення образного змісту у виконанні створюють можливість оволодівати прийомами порівняння, аналізу, узагальнення, класифікації різних явищ музичного мистецтва. Поглиблення сприймання у власне музичну сферу має відбуватися природним шляхом – від комплексного жанрово-ситуативного враження до диференційованого сприймання музичних творів. Музичне сприймання як основа всіх інших видів музичної діяльності, у цій діяльності й розвивається, забезпечуючи загальний музичний розвиток учнів.

Музичний репертуар програми не прив'язаний до «видів діяльності», а поданий з метою розкриття навчальної теми. Водночас, у центрі уваги вчителя має бути музичний твір, сприйняття (осягнення) якого припускає спів (хоровий, ансамблевий, сольний), пластичне інтонування, музично-ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах, ігрове чотирируччя, інсценування пісень, казок, музичних «програмних» творів у контексті навчальної теми.

У програмі особливе місце відводиться хоровому співу, природному способу вираження естетичних почуттів. Навчання співу має бути тісно пов'язане з розвитком музичних здібностей і сприяти активному, зацікавленому й творчому ставленню учнів до музики. *Творча діяльність* учнів може виявлятися в розмірковуваннях про музику, в імпровізації пісенних мелодій (мовній, вокальній, ритмічній, пластичній), створенні нескладних мотивів, інсценуванні сюжетів пісень, складенні елементарних танців, темброво-ритмічних супроводів, у малюнках, доборі музичних колекцій для домашньої фонотеки тощо.

Передбачене програмою *виконання музично-ритмічних рухів*, спрямованих на пластичне вираження змісту музики (пластичне інтонування, вільне диригування, танцювальні рухи, крокування, „гра” на уявних музичних інструментах тощо), має розвивати музичні здібності учнів, їхню здатність емоційно й свідомо сприймати музику. Однією з форм виконавської діяльності учнів запропоновано *гру на елементарних музичних інструментах*, що сприятиме розвитку музичного слуху, вміння розрізняти ритмічні, темброві та динамічні особливості звучання.

Основним видом домашніх завдань із предмета мають бути завдання слухати музику в оточуючому середовищі і розповідати про свої враження на уроках. Доцільно рекомендувати учням слухати і дивитися протягом тижня певні музично-пізнавальні радіо- і телепередачі.

Реалізації завдань навчальної програми сприятиме позаурочне спілкування учнів із музикою: участь у музично-виховних заходах, роботі музичних гуртків, відвідування концертів і спектаклів для дітей, домашнє музичування тощо.

4 КЛАС	
Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
<p style="text-align: center;">Тема 1. Музика мого народу</p> <p>Джерела і традиції української народної музичної творчості. Колискова пісня. Дитячий фольклор (дражнили, лічилки, забавлянки). Календарно-обрядові пісні: жниварські пісні (зажинкові, власне жниварські, обжинкові), колядки і щедрівки, їх особливості. Жартівливі й жартівливо-танцювальні пісні, коломийки. Троїсті музики. Історичні пісні, українська народна дума. Ліричні пісні. Найхарактерніші риси української народної музики: наспівність, яскрава емоційність, ліричність. Музика народна і професійна. Українська народнопісенна творчість як джерело професійної музики та окраса духовної культури. Сучасна українська музика, виконавці і композитори, Основні поняття і терміни: <i>календарно-обрядова пісня, колядка, щедрівка, жартівливо-танцювальна пісня, коломийка, історична пісня, дума, лірична пісня.</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> джерела і традиції української народної музичної творчості; найхарактерніші риси української народної музики; спільне й відмінне в народній та професійній творчості; колискові пісні й дитячий фольклор; календарно-обрядові пісні; троїсті музики як тип інструментального ансамблю; жартівливі й жартівливо-танцювальні пісні, коломийки; історичні та ліричні пісні; українську народну думу; <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів/авторок; <i>порівнює:</i> сучасні, народні й професійні пісні; <i>обгрунтовує:</i> належність пісні до народної, професійної або професійної в народному дусі; <i>висловлює:</i> власне ставлення до змісту музичних творів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників/однокласниць; <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового</p>

	матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.
<i>Виконавська і творча діяльність</i> Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Виконання пісень із підголосками. Театралізація дитячих музичних розваг (дражнілок, лічилок, забавлянок).	
<i>Орієнтовний матеріал для сприймання</i> М. Вербицький. “Ще не вмерла Україна”; Державний Гімн України (участь у виконанні); пісні з репертуару сучасних виконавців (на вибір учителя) «Пісня про Байду», «Дума про козака Голоту»; М. Лисенко. “Елегія”, «Зоре моя вечірняя (зіставлення композиторської пісні Я.Степового і народної); українські колискові пісні «Повішу я колісочку», “Ой ходить сон коло вікон”; К.Стеценко. «Вечірня пісня»; українські троїсті музики (на вибір учителя); українські щедрівки “Чи дома, дома”, “Слава нашим господарям”; К.Меладзе. «Квітка-душа» (у виконанні Ніни Матвієнко).	
<i>Додатковий матеріал для сприймання</i> В.Філіпенко . «Поле моє, поле»; українська історична пісня «Ой на горі та й жінці жнуть»; М.Лисенко. Хор „Гей, не дивуйте” з опери „Тарас Бульба”; українські народні думи «Пісня про Устима Кармелюка», “Батьку Хмелю”; В.Кушпет. “Кобзарська дума”; Д.Бортнянський. Соната до мажор; В Лепешко. «Кобзарська слава»; М.Вериківський, «Пісня кобзаря» з опери «Гайдамаки»; український народний танець «Метелиця»; К.Данькевич. «Метелиця» з балету «Лілея»; С.Гулак-Артемівський. «Танці з опери “Запорожець за Дунаєм”». Вокальні й інструментальні обробки українських народних пісень і танців, троїсті музики (за вибором); пісні сучасних українських композиторів; І.Шамо. „Гуцульські акварелі” (фрагмент); фрагменти дитячих опер за вибором (М.Лисенко. „Коза-дереза”, „Пан Коцький”; М.Коваль. „Вовк і семеро козенят”; К.Стеценко.	

<p>„Лисичка, Котик і Півник”, „Івасик-Телесик”); Ю.Щуровський. „Музичний калейдоскоп” („Волинка”, „Шарманка” та ін.); Г.Майборода. „Гуцульська рапсодія”; І.Шамо. Прелюдія фа-дієз мінор, „Картини російський живописців” (за вибором); П.Чайковський. „Підсніжник”, „Думка”; М.Лисенко. „Баркарола”, хор „А вже весна” з опери „Зима і весна”; А.Штогаренко. „Вірменські ескізи”; Б.Фільц. „Весняне рондо”; Л.Бетховен. „Турецький марш”, „Варіації на українські теми”; Є.Адамцевич. „Запорозький марш”; українські колядки, щедрівки за вибором.</p>	
<p style="text-align: center;"><u>Орієнтовний матеріал для виконання</u></p> <p>М.Ведмедеря. «Це моя Україна»; українські народні пісні «Вийшли в поле косарі», «Ой на горі та й женці жнуть»; українська народна пісня «Котику сіренький»; М.Катричко. «Рідна мова»; Л.Попернацький. «Україно-світ»; українські щедрівки «Ой рано-рано кури запіли», «Прийшли щедрувати»; українська народна пісня «Забілів від снігу гай».</p>	
<p style="text-align: center;"><u>Додатковий матеріал для виконання</u></p> <p>М.Мельник. „Україно-дівчино”; М.Рожко. «Рідня»; українські жнивварські пісні “В понеділок раненько”, “А вже сонце котиться”; М.Ведмедеря. «Здрастуй, вересень»; Л.Дичко. «Сонце і ледачий учень»; О.Лобова. «Прощання з журавлями»; А.Мігай. «Сім нот»; М.Іванников. „Відлетіли журавлі”; В.Мураделі. «Шкільна стежинка»; українська народна пісня “Ой гиля, гиля, гусоньки, на став”; М.Рожко. «Радість»; О.Янушкевич. «Дитинства світ»; П.Майборода. «Пісня допитливих» із кінофільму «Абітурієнтка»; Т.Попатенко. «Новорічна полька»; українські колядки та щедрівки «Ой чи є, чи нема»; «Котився хміль з-під города»; «Місяченьку, мій братику»; «Тече річка невеличка».</p> <p>Українські народні пісні „Ой на горі та й женці жнуть”, „Заграй мені, скрипалю”, „Верховино, світку ти наш” та ін., колядки, щедрівки (за вибором); М.Ведмедеря. „Здрастуй, школо!”, „Осінь”; О.Злотник. „Музика рідного дому”; О.Лобова. „Вперше Осінь йшла до школи”, „Прощання з журавлями”; М.Глінка. „Не щебечи, соловейку”; О.Хромушин. „Що таке калюжа?»; В.Прихожай. „Нічні музики”; Н.Вересокіна. „Колискова”; С.Гаврилов. „Навчайте мене музики”; М.Матвєєв. „Як</p>	

<p>лікували бегемота”; Є.Карпенко. „Їжачки зелені”; С.Ткачук. „Вітаємо з Різдвом”; пісні з мультфільмів.</p>	
<p><i>Матеріал для музикування та виконання в русі</i> Троїсті музики (на вибір учителя); українські народні пісні „Танцювати починаймо”, Ю.Рожавська «Коломийка»; українські народні пісні-ігри в обробці Ж.Колодуб. «Фрікель, нікель», “Йшла зозуля мимо саду”, «Котилася торба»; українська народна пісня в обробці М.Леонтовича «Коза»; В.Верховинець. Вертеп. Пісня-гра „Маланка”.</p>	
<p>Тема 2. Музика єднає світ Пісні народів світу. Танці народів світу. Обрядові пісні у різних народів. Жанр обробки народних пісень. Взаємовплив і взаємозбагачення музики різних народів. Основні поняття і терміни: <i>мазурка, полька, баркарола, розспів, багатоголосся</i></p>	<p><i>Учень/учениця має уявлення про:</i> народну музику і композиторські твори різних народів. календарно-обрядові пісні різних народів <i>називає:</i> музичні твори, що звучали у класі, та їх авторів; <i>порівнює:</i> пісні різних народів на спільну тематику або сюжети; <i>висловлює:</i> власне ставлення до народної музики різних народів; <i>вміє:</i> оцінювати спів власний та однокласників; Створювати темброво-ритмічний супровід до класичних, сучасних та народних творів, танців, створення театралізацій. <i>виразно виконує:</i> пісні, дотримуючись основних правил співу; <i>користується:</i> музичною термінологією (у межах програмового матеріалу); <i>дотримується правил:</i> поведінки у класі, на концерті, в театрі; слухання музики, співу.</p>
<p><i>Виконавська і творча діяльність</i></p>	

<p>Виконання пісень різного змісту і характеру. Пластичне інтонування і виконання ритмічно-танцювальних рухів. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців, театралізованих міні-дійств.</p>	
<p style="text-align: center;"><u>Орієнтовний матеріал для сприймання</u></p> <p>Українська народна пісня “Реве та стогне Дніпр широкий”; П. Чайковський. Фінал Першого концерту для фортепіано з оркестром (фрагмент); О.Хромушин. «Фантазія на теми українських народних пісень»; Р. Щедрін. “Пустотливі частівки”; білоруська народна пісня «Бульба»; К. М’ясков. “Білоруський танець”, народні танці «Молдовеняска»; «Лезгінка»; А. Хачатурян. Гопак із балету “Гаяне”; Д. Гершвін. “Колискова” з опери “Поргі та Бесс”; болгарська народна пісня «Посадив я полин»; М.Глінка. «Венеціанська ніч»; М. Лисенко. “Баркарола”; В. А. Моцарт. Варіації на тему французької пісні; С.Рахманінов. «Італійська полька»; З.Кодай. «Чардаш»; Й.Брамс. Угорський танець №2; В. А. Моцарт. Рондо в турецькому стилі; українська народна пісня «Їхав козак за Дунай»; Л.Бетховен. Варіації на українські теми; Д.Кабалевський. Варіації на японську народну тему; Ф. Шопен. Мазурка ля мінор; Я.Сібеліус. «Фінляндія»; Д.Кабалевський. Празький концерт.</p>	
<p style="text-align: center;"><u>Додатковий матеріал для сприймання</u></p> <p>С. Рахманінов. Третій концерт для фортепіано з оркестром (фрагмент) у виконанні Юджи Ванг (неймовірна техніка виконання, неперевершене враження); Ж.Колодуб. „Троїсті музики»; К. М’ясков. «Литовський танець», «Туркменський танець»; латиська народна пісня «Вій, вітерець», естонський народний танець «Тульяк»; А.Штогаренко. «Вірменські ескізи»; В.А. Моцарт. Симфонія соль мінор (перша частина, фрагмент); Є. Станкович. Купальський танок “Марина”.</p> <p>Український фольклор, пісні й танці різних народів світу (за вибором); А.Вівальді. „Зима” (фрагмент); О.Аляб’єв. „Соловей”; В.А.Моцарт. „Романс” із „Маленької нічної музики”; П.Чайковський. „Танець феї Драже” з балету „Лускунчик”, „Танець маленьких лебедів” із балету „Лебедине озеро”; Четверта симфонія (фрагмент фіналу); Й.С.Бах. Прелюдії до мажор, до мінор (з I т. „Добре темперованого клавіру”); Ф.Шопен. Прелюдії №№ 4, 7 (або інші фортепіанні мініатюри за</p>	

<p>вибором); Н.Паганіні. „Кампанелла”, Каприс № 24; К.Дебюссі. „Маленький пастух”, „Ляльковий кек-уок” (із сюїти „Дитячий куточок”); К.Сен-Санс. „Карнавал тварин” (за вибором); Й.Гайдн. Симфонії „Сюрприз”, „Годинник” (фрагменти); М.Глінка. „Іспанська увертюра” № 1; Ж.Бізе. „Хабанера” з опери „Кармен”; П.Чайковський. „Підсніжник”, „Неаполітанська пісенька”, „Неаполітанський танець”, Перший концерт для фортепіано з оркестром (фінал); О.Аляб'єв-Ф.Ліст. „Соловей”; С.Рахманінов. „Богородице, діво, радуйся”, „Рапсодія на тему Паганіні”; Й.С.Бах-Ш.Гуно. „Аве Марія”; Г.Аллегрі. „Мізерере”; А.Вівальді „Гроза”; В.Мей „Шторм”; Л.Бетховен. „Турецький марш”; В.А.Моцарт. „Турецький марш”; Й.Штраус. „Російський марш”; А.Хачатурян. „Гопак” з балету „Гаяне”; М.Сільванський. Варіації на тему української народної пісні „А вже весна”; Л.Ревуцький. „Веснянка”.</p>	
<p><i>Орієнтовний матеріал для виконання</i></p> <p>М. Глінка. “Гуде вітер вельми в полі”; українська народна пісня «Вийди, вийди, Іванку»; пісні з репертуару сучасних українських виконавців (на вибір); Е. Гріг. “Захід сонця”; чеська народна пісня “Полька”; японська народна пісня “Вишня”; польська народна пісня «Жайворонок»; естонська нар. пісня«У кожного свій музичний інструмент», білоруський народний танець-пісня „Бульба”;</p>	
<p><i>Додатковий матеріал для виконання</i></p> <p>латиська народна пісня “Півник”; естонська народна пісня „Зозуля”; грузинська народна пісня «Світлячок»; туркменська народна пісня «Метелик»; О.Янушкевич. «День народження у мами»; українські народні пісні «Прийшла весна з квітами», «Ой весна, весна, та й весняночка»; німецька народна пісня „Музиканти”; А.Житкевич. «Перестук»; Р.Бойко. «Річкова прохолода» із циклу «Пісні в стилі різних народів».</p> <p>Українські народні пісні, веснянки та гаївки („Соловєчку, сватку, сватку”, „А вже весна” та ін.); французька народна пісня „Каде Руссель”;-М.Лисенко. „А вже весна, а вже красна”; Є.Бондаренко. „Співаночка-весняночка”; О.Злотник. „Мамина пісня”; М.Ведмедеря. „Молитва”, „Це моя Україна”; Є.Карпенко. „Зернятко”; В.А.Моцарт-Б.Фліс. „Колискова”; А.Житкевич. „Сопілочко з бузини”; І.Кириліна. „Засмутилось кошеня”; М.Катричко. „Найкраще місце на землі”; пісні з мультфільмів (за вибором).</p>	

<p><i>Матеріал для музикування та виконання в русі</i></p> <p>Троїсті музики (на вибір учителя); пісні з репертуару сучасних виконавців (на вибір)</p>	

Додаток 1
складений за Таблицею 4 до наказу
МОН України від 20.04.2018 р. № 407
та міжнародною програмою Cambridge Primary

**Навчальний план
Міжнародної школи Глобус
для 4с класу**

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень	К-сть годин на рік
Мови і літератури (мовний і літературний компоненти)	Українська мова	7	245
	Іноземна мова <i>Англійська/</i> Cambridge Primary English as a Second Language	4+1	140+35
Математика	Математика/ Cambridge Primary Mathematics	2 2	140
Природознавство	Природознавство/ Cambridge Primary Science	2	70
Суспільствознавство	Я у світі	1	35
Мистецтво	Музичне мистецтво	0,5	35
	Образотворче мистецтво	0,5	
Технології	Трудове навчання	1	35
	Інформатика	1	35
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	35
	Фізична культура	2	70
	Плавання	1	35
Усього (без врахування годин фізкультури)		23+3	805+105
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня		23	805
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових*		26	910

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

Директор
Міжнародної школи Глобус

Д. В. Савченко

Освітня програма в обсязі 153 аркуші пронумерована, прошнурована, скріплена печаткою.

_____ червня 2020 р.

Директор

підпис

ПІБ

М.П.